

Det mytologiske
perspektivet

SIDE 25

Misjonering i frilynt
folkehøgskole?

SIDE 44

FOLKEHØGSKOLEN

#5 – 2012 – ÅRGANG 108

TEMANUMMER:

Med Gud i bagasjen

– blikk på eksistensielle spørsmål

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV NORSK FOLKEHØGSKOLELAG

Redaktører:

Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439
Marte Fougner Hjort
marte@folkehøgskole.no
mob. 928 26 021

Journalist:

Even Øvald
even@folkehøgskole.no
mob. 408 57 865

Send ros og ris til:

redaktor@folkehøgskole.no

Kommer ut med 5 nr. pr. år

Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: Skin Designstudio

Produksjon/trykk: Østfold trykkeri

Papir: Amber Graphic

Illustrasjonsfotografier: Øyvind Krabberød

Abonnement: 300 kr

Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,

1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

NORSK FOLKEHØGSKOLELAG

Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo

Tlf.: 22 4743 00

Fax: 22 47 43 01

Bankgiro: 8101.34.46466

nf@folkehøgskole.no

www.folkehøgskolene.net/nf

www.frilyntfolkehøgskole.no

Daglig leder: Knut Simble

knut@folkehøgskole.no

Tlf.: 69 14 44 63

97 42 89 79

Leder: Øyvind Brandt

Falkestien 12, 3179 Åsgårdstrand

oyvind.brandt@folkehøgskole.no

Tlf: 900 77 694

Nestleder: Britt Soot

Follo folkehøgskole, 1540 Vestby

Styremedlem: Elin Evenrud

Buskerud folkehøgskole, 3322 Darbu

Styremedlem: Haldis Brubæk

Romerike folkehøgskole, 2050 Jessheim

Styremedlem: Tore Haltli

Sund folkehøgskole, 7670 Inderøy

1. varamedlem: Marit Nordholmen

Skogn folkehøgskole, 7620 Skogn

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN

Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo

Tlf.: 22 47 43 00

Fax: 22 47 43 01

Bankgiro: 1609.13.12135

if@folkehøgskole.no

Daglig leder: Dorte Birch

dorte@folkehøgskole.no

Tlf: 913 52 372

Ateismens korsfarer	4
«Vi er alle religiøse»	10
Yoga og meditasjon som metode i møte med eksistensielle spørsmål	14
Av støv og ånd	18
Religioner og livssyn i Norge	20
Big History – en vitenskapelig skapelsesberetning	22
Kristus på tiltalebenken	26
Det folk vil ha	28
Det mytologiske perspektivet	29
Hvem er jeg?	32
Skråblikk	35
Er det plass til eksistensielle spørsmål i folkehøgskolen?	36
Religionenes tilbakekomst?	39
Åndelige forbilder i folkehøgskolen	40
Notert	42
Skape rom for samtale og øke evnen til kritisk tenkning	44
Rusa på Gud?	46
Misjonering i frilynt folkehøgskole?	48
NF-folk er et troløst folk	52
Eksistens	61
Dialogisk praksis – i praksis	62
IU	66
NF	67
PUF	68
IF	69
Folkehøgskolerådet	70
Baksiden	72

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Norsk folkehøgskolelag og er Norsk Folkehøgskolelags talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet.

Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

Eksistensielle spørsmål

Platon lærte oss at det er viktig å tvile, for å tro. Jeg vil slå et slag for det samme, det har vært nok dogmatisme – enten den er religiøs, ateistisk, politisk, litterær etc. Tvilen er antakelig roten til den gode samtalen. Folkehøgskolen skulle være en slik plattform for ordskifte rundt de store spørsmålene.

Det betyr ikke at en lærer eller vaktmester ikke kan ha en drivende overbevisning, være kristen, muslim eller marxist, men han/hun må vite at skolen ikke har det endelige svaret – ikke doserer sannheten, men vil skape rom for refleksjon og ettertanke – om livet, kjærligheten og døden ...

Ingen av oss skjønner alt på én gang. Men skjønner vi at det er mye vi ikke skjønner, er vi på god vei.

Organisert kristendom sliter i motbakke. Dogmer og innordning under autoriteter er ut. Selvrealisering og valgfrihet er inn. I dragsuget av materialismen ser det ut til å skapes et åndelig behov, et savn etter en åndelig dimensjon.

I frustrasjon over snevre formynderiske holdninger i kristne samfunn har mange, mer eller mindre, løpt fra de store spørsmålene. Men det ser ut til at det ikke er så enkelt å slippe fri. Spørsmålet er: Hvordan er det å skulle registrere sin egen tro?

Se for deg et langbord hvor du forsyner deg av livssynsbordet, nipper litt her og der – ytterst eklektisk. Bare DU vet hva som er best for deg, forbrukerkulturen har nådd tros livet! Er ringen sluttet? Troen er blitt noe helt personlig, som pietismen i kristen tro, med forestillingen om et personlig forhold mellom deg og Gud. Men denne friheten har også en annen side – ansvaret – det er du som skal skille mellom juks og ekte vare, på religionens koldtbord.

Filosof og psykolog Ole-Jacob Madsen mener at psykologien er blitt den nye religionen, og vår søken har gått fra frelse til helse. Han sier: «Mens vi tidligere søkte oss til prestskapet og gudstjenestene for å finne svar, går vi nå til psykologene og deres språk.» Religionen er forandret fra noe man underkaster seg, til en slags livsstilsreligion. Det blir noe man velger som en del av identitetsdannelse og selvrealisering på linje med andre ting.

Hva så med lille meg i dette landskapet? Her har folkehøgskolen en plass – vi har TID i skoleslaget – uten karakter og pensum. Tid for refleksjon og gode samtaler. Er ikke målet myndiggjøring av elevene til ansvarlige, deltakende og empatiske individer – som bryr seg utover egen åndelig tilfredsstillelse og frelse? Men det er ikke sikkert disse samtalen kommer av seg selv – skolene må også legge til rette og bruke tiden! Det er lov å bore litt i dybden i en tid hvor vi bombarders av en hel del fjas og likegyldighet. Kan vi sammen søke flertydige språk for å nære og tolke livet?

Det er utvilsomt en krevende verden mange unge mennesker i dag skal forholde seg til – presset er stort. Ungdomsforskere advarer mot at den ferske generasjon i altfor stor grad blir gjort ansvarlige for egen suksess, og dermed også for sin egen fiasko. Om ikke livsprosjektet lykkes, er det de unges egen feil.

Vi har hatt en prosess i frilynt folkehøgskole hvor eksistensielle spørsmål har stått på programmet, gjennom lekfolkskonferanse med lærere og elever, på rektorforum i Drammen og på Junimøtet i Seljord. De som ikke har vært i berøring med disse arrangementene, får i dette temanummeret av Folkehøgskolen mulighet til å være med i den store samtalen. Vårt anliggende har vært å inspirere til refleksjon og åpenhet, til dialog om vesentlige spørsmål i personalgruppen og med elevene. Artiklene i dette temanummeret spenner bredt, med helt ulike vinklinger. Håpet er at mosaikken kan gi inspirasjon til videre arbeid med disse spørsmålene ute på skolene.

Fra det sagnomsuste møtet på Vågan Folkehøgskole i 1965 – Våganfråsegna, kan vi lese: «Eleven skal på folkehøgskulen få eit møte med idear og verdiar som ved personleg tileigning kan gje berekraft til eit meningsfylt liv. Dei unge må få hjelp til å skjønna kva verd det har å vera open for nye tankar, samstundes som ein tek vare på og nyttar ut det som farne ætter har skapt. Folkehøgskulen er såleis ein skule for livet og har livsorientering og karakterbygging som sitt fremste mål.»

Det er ikke sikkert vi trenger å oppfinne kruttet på nytt. Åpenhet for nye erkjennelser, er ikke det selve livet, og i sin natur den virkelige folkehøgskolen?

Varm takk til villige og iherdige bidragsytere til dette temanummeret.

ØYVIND KRABBERØD

Temanummerredaksjon: Marte Fougner Hjort,
Øyvind Brandt og Øyvind Krabberød

Medredaktør Marte Fougner Hjort er ute i fødselspermisjon, i skrivende stund venter hun fremdeles i spenning. Vi ønsker lykke til! Even Øvald (31) har kommet inn som vikar for Marte. Han vil jobbe som journalist i Folkehøgskolen og være informasjonsrådgiver i IF med spesielt ansvar for PR. Even har bakgrunn blant annet fra Klassekampen, Aftenposten, Samtiden og forlag. Velkommen!

ATEISMENS KORSFARER

Lars Gule mener religionen ikke åpner for mysteriet, men stenger for åpen undersøkelse av verden, fordi den gir svarene på forhånd.

TEKST OG FOTO: EVEN ØVALD

En vårdag 2001 gjestet Lars Gule Nansenskolen. Han var nyslått generalsekretær i Human-Etisk Forbund og hadde et klart budskap til skolens elever: Det fins ingen Gud! Det er ikke teoretisk mulig med noe som er allmektig, allvitende og allkjærlig! Til tross for at Nansenskolen er frilynt, ble hans beskjed tolket som en provokasjon av mange elever. Hvor er rommet for det vi ikke kan sette ord på, kreftene som vitenskapen ikke kan måle, spurte flere.

Noen år har gått siden den gang. Nå sitter en som var elev ved Nansenskolen i 2001 med båndopptaker på Gules kontor for å forsøke å pløye dypere i det eksistensielle temaet Gule tok opp for godt og vel ti år siden.

– **Er det nå så sikkert at det ikke finnes noen Gud?**

– Ja. Begrepet Gud er tomt hvis det ikke konkretiseres, hvis det ikke gis ikke et innhold. Og så fort man begynner å gi begrepet Gud et innhold, så oppløses det til noe uten mening eller noe som kan tilbakevises.

De mest nærliggende eksemplene er gudsforestillingerne i de abrahamittiske religionene, kristendom, jødedom

og islam, hvor du har en allmektig gud og en allgod gud og likevel ondskap i verden. *That's it*. Da blir dette et meningsløst begrep. Og hvis ikke Gud er allmektig, vel, hva da? Så kan man si: «Vi forstår ikke begrepet om allmektighet.» Nei, da forstår vi ikke begrepet om Gud heller, og begreper vi ikke forstår er meningsløse. Hvis vår hjerne ikke er stor nok til å fatte denne guden, nei vel, da fins han ikke for oss.

Den andre hovedinnvendingen er at det heller ikke kan undersøkes. Per definisjon er Gud utilnærmelig, han er altså hinsides i enhver forstand, det tilnærmelige. Nok et eksempel på det totalt meningsløse i en slik gudsforestilling.

– **Kan det ikke tenkes at det fins noe som ikke kan undersøkes?**

– Nei. Hva skulle det være? Alt kan undersøkes. Det fins ulike metoder avhengig av hvilket fenomen vi snakker om, men i prinsippet kan alt undersøkes.

«Hvis vår hjerne ikke er stor nok til å fatte denne guden, nei vel, da fins han ikke for oss.»

Gudstro forstyrrer for innsikter

- **Hvorfor er det viktig å fortelle folk at det ikke finnes noen Gud eller noe overnaturlig?**

- Det varierer hvor viktig det er. Men for meg, og det blir et personlig spørsmål, så handler det om ærlighet, og det handler om sannhet. Hvis jeg har denne innsikten, må jeg svare ærlig på det når jeg blir spurt. Og det henger sammen med at jeg har en forpliktelse på sannhet. Virkeligheten som virkeligheten er, er det viktig å kunne snakke om. Ideen om at Gud er virksom i verden er forstyrrende i forhold til reelle innsikter om årsaker i verden.

- **Kan det ikke tenkes at en Gud har skapt verden?**

- Selvfølgelig, i en banal forstand, så kan det tenkes, det er det jo ingen tvil om, for menneskene har tenkt dette, i uminnelige tider. Men med innsikt i moderne vitenskap, så kan det ikke lenger tenkes.

Et annet problem: Hvis du har sagt at Gud er før universet, da er det ikke noe mer å undersøke, da er vi ferdige, da vet vi det. Vitenskapen kjennetegnes av at vi har ikke funnet svaret når vi sier Big Bang. Det vitenskapen, det moderne kosmologi arbeider med i dag, er blant annet: «Hva var før Big Bang?» Hvis vi sier: «Nei, der er Gud», så er det ikke noe mer å lure på.

Det er mange som tror at hvis du tror på Gud så har du åpnet for mysteriet. Tull og tøys. Troen på Gud lukker. «Hvorfor skjer det?» «Nei, Gud vil det.» Det er et av de mest infantile svar på nettopp eksistensielle spørsmål som «Hvorfor er vi her?», og så videre. Det er overhodet ikke noe mysterium i at Gud er svaret. Det lukker, det gjør det hele flatt og enkelt. I tillegg til at det er tåpelig.

- **Ok. Jeg fortsetter spørsmålene i samme gate: Leder ikke religionene til en større forpliktelse på etikk enn sekulære livssyn gjør?**

- Nei, dette er en gammel myte, og det er overhodet ikke riktig. Det er ingen ting som tilsier at troende er noe mer forpliktet på moral og etikk enn ikke-troende. Faktum er at vi kunne etablert en hypotese om det motsatte med utgangspunkt i konkret empirisk erfaring. Norge på 1600-tallet hadde mange flere drap enn vi har i dag. Vi var vel ikke engang kommet opp i en million innbyggere, og vi hadde 50 drap i året. I dag er vi fem millioner, og vi har 30 drap i året. På 1600-tallet var nordmenn langt mer religiøse enn de er i dag. Indoktrineringen i kristen tro var mye mer omfattende. Kort sagt: Folk trodde mer, og drepte flere.

Gudstro er ekstremisme

Gule har sluttet i Human-Etisk Forbund. Han er nå ansatt ved Høgskolen i Oslo og Akershus som postdoktor med blant annet islam og menneskerettigheter som fagfelt. Hans seneste bok, *Ekstremismens kjennetegn*, definerer det ekstreme og sier noe om hvordan vi kan kjempe mot det.

Men også her er hans brodd mot religionen tydelig. Han kaller religiøse verdensbilder for deskriptiv ekstremisme, altså ekstreme oppfatninger om saksforhold, og begrunner det med avviket fra vitenskapelige tenkemåter.

– **Finnes det for deg noen religiøse syn på verden som ikke faller inn i kategorien deskriptiv ekstremisme?**

– Nei.

– **Alle religiøse syn på verden er deskriptiv ekstremisme?**

– Ja. Forutsatt at de forfekter ting som er i strid med våre beste kunnskaper, altså det som vitenskapen forteller oss. Hvis du har en religion som sier: «Nei, alt det jeg tror, det er i overensstemmelse med vitenskapen», da er du jo i en religiøs posisjon som ikke er deskriptiv ekstrem. Men hvor religiøs den er, kan du sette spørsmålsteget ved. Så vi snakker om i større eller mindre grad, dette er et kontinuum, altså man kan bevege seg kort eller langt fra det vitenskapen forteller oss om virkeligheten.

– **Det går ikke an å være ekstrem i sin tro på at vitenskapen kan forklare alt, da?**

– Nei. Jeg vet ikke hva det skulle innebære. Ekstrem betyr å være i en ytterkant. Prinsipielt sett er det ikke noe ekstremt i å tro at vitenskapen en dag vil finne svar på alle relevante spørsmål. Hva skulle alternativet være? Mitt poeng er at alle relevante spørsmål kan vi forsøke å besvare, og da har vi en solid metodikk, og det er den vitenskapen har etablert. Nå snakker jeg om vitenskapen i videste forstand, ikke snevert naturvitenskapen, jeg snakker om kritisk tenkning, jeg snakker om rasjonelle tilnærminger, jeg snakker om prøving og testing, hypotesedannelse og så videre. Men man kan selvfølgelig overmodig insistere på at vi *har* svarene, eller at de er rett rundt hjørnet. Da får du en, ikke ekstrem, men kanskje dogmatisk holdning til vitenskap.

Jeg tror, paradoksalt nok, at vitenskapen kan gi oss alle svarene, men at vi aldri kommer til å få alle svarene. Det henger sammen med at så fort vi har fått et svar, så er det fullt mulig å reise et nytt spørsmål.

Velferd som religionserstatning

Det er ikke mye positivt Lars Gule har å si om religion. Til nød kan han være med på at protestantismen har lagt grunnlaget for kapitalismen og moderniteten gjennom de nederlandske kalvinistenes kapitalakkumulasjon kombinert med imperativet om ikke å sløse med det man opparbeidet seg. Men Gule tror sosiomaterielle forhold er vel så viktig for historiens gang, og mener at den Max Weber-inspirerte kalvinistforklaringen kanskje legger litt for mye vekt på det marxistene kaller *overbygning*.

Sammenhengen mellom velferd og religion er et annet tema som opptar Gule. Han mener velferdsstaten skaper en trygghet som fjerner behovet for guddommer.

– Du har en veldig enkel korrelasjon: Jo mer velferd, desto mer sekulært er samfunnet i betydningen at det er mindre individuell tro. Dette er funn i store globale verdiundersøkelser, blant annet World Value Survey. Det er det faktisk gode grunner til å tro at det er en årsaks-sammenheng her, blant annet fordi vi da også kan forklare den såkalte amerikanske anomalien. USA er et rikt land og et moderne land, men likevel ikke spesielt sekulært. Men landet mangler velferdsordninger, og det betyr at man lever i usikkerhet: Mister du jobben så mister du gjerne også syketrygd. Og da kompenseres man med eksistensiell trygghet i form av religiøs tro. Men der hvor du har gode velferdsordninger, så trenger du ikke religionen som eksistensielt forankringspunkt.

– **Du tror ikke at det vil komme en normoppløsning med sekulariseringen?**

Nei. Det har vi ikke sett i det hele tatt. Tvert imot. Og det er veldig interessant, at aldri før i verdenshistorien har menneskelivet vært, unnskyld uttrykket, «helligere» enn nå. Tilretteleggingen for å ivareta menneskets verdighet og grunnleggende behov har aldri vært større, i alle fall ikke i den vestlige verden, og viljen har aldri vært større. Så er problemet at vilje og evne omsluttet av det økonomiske systemet, den kapitalistiske produksjonsmåte, som begrenser oss. Det gjør at vi ikke har kommet langt nok.

«Det er mange som tror at hvis du tror på Gud så har du åpnet for mysteriet. Tull og tøys. Troen på Gud lukker.»

«Alt kan undersøkes.»

Men med opplysningstidens idealer om individets verdighet og rettigheter har vi sett at de sekulært forankrede normene, slik de da har blitt til moderne menneskerettighetsnormer, moderne folkerett, og også har fått en enorm innflytelse nettopp i velferdsstatstenkningen, sikrer mot nettopp en normoppløsning.

Men: Når man snakker om normoppløsning, så er normer så mangt, og det er klart at, jo, vi har normoppløsning på enkelte områder: Normene om at sex bare skal foregå innenfor et formelt, juridisk og religiøst sanksjonert ekteskap, ja, den normen er borte. Flott, hurra! Kjempebra! Normen om at homofili er en vederstyggelighet, den normen er borte. Flott! Hipp hurra! Det er en god del normer som er borte, og for en del mennesker er det smertefullt fordi disse normene har de oppfattet som gitt av Gud.

Ekstrem fortid

Enkelte har kritisert Gule for i det hele tatt å ytre seg om ekstremisme. Grunnen er at Gule selv har en bakgrunn som kan beskrives som ekstrem. Sjetten mai 1977 ble han arrestert med 750 gram sprengstoff i kofferten på flyplassen i Beirut i Libanon.

- Vi kommer ikke utenom spørsmålet: Har du i holdninger eller handlinger selv vært en ekstremist tidligere?

- Ja, det har jeg.

- Ja? På hvilken måte?

- Jeg har vært normativ ekstremist, etter min definisjon av dette. Jeg har vært villig til å bruke virkemidler i politisk kamp som er i strid med godt begrunnede og omforente normer. Vilje til å bruke terror i en politisk sammenheng er en form for ekstremisme, normativ ekstremisme.

- Du skriver selv i etterordet til *Ekstremismens kjennetegn at du ikke er sikker på at du ville utført noen aksjon. Men det er også en åpning for at du ville utført en aksjon?*

- Ja, ja, ja. Det er det som er poenget. Mange sier «det ville du», okay, og det får folk tro hva de vil om. Mitt poeng er at jeg vet ikke hva jeg ville gjort. Det jeg vet, det er at etter at jeg ble arrestert og mishandlet i libanesisk fengsel, så ville jeg har gjort det. Men da kunne jeg ikke gjøre det. Mange opplever det som ekstremt at jeg trente med palestinerne, at jeg ble utstyrt med sprengstoff på vei hjem, at da var jeg en ekstremist. Nei, jeg var ikke det da. Men da jeg kom hjem etter å ha sittet i libanesisk fengsel, og var mentalt villig til å bruke vold som kunne ramme uskyldige, da var jeg en ekstremist, og det var jeg i en periode på omtrent et år.

Det som fikk meg bort fra en slik posisjon, var en omfattende revisjon av min virkelighetsoppfatning. Når min forståelse av hva som skulle til for å forandre verden ikke lenger omfattet nødvendigheten av en «væpnet revolusjon» eller bruk av vold, var det heller ikke noen grunn til å forbli i en normativt ekstrem posisjon.

Ateisme på frammarsj

De siste årene har det kommet flere bøker som forkynner ateismens evangelium, særlig i USA. Gule tror det kan være en reaksjon på kristenfundamentalismens markante synlighet i den amerikanske offentligheten. Han forteller begeistret at ateistargumentasjonen virker: En nyere undesøkelse viser at andelen ateister og folk som er likegyldige til religion i vestlige land, inkludert USA, har økt med ti prosent.

Gule har ikke selv publisert noe om dette temaet som har opptatt ham i mange år, men sier at en bokidé som har vært luftet, er ateismens historie. Der kunne man se på hvordan det alltid har eksistert en folkelig ateisme ved siden av dominerende religioner.

Det gjenstår å se om ateismens frammarsj noen gang vil kunne marginalisere religionen. Behovet for noe større å tro på beskrives som naturgitt selv av ateistene. Om denne søken er etter noe reelt som fins der ute, eller bare et resultat av en biologisk «feilkobling», vil det neppe bli enighet om med det aller første.

LARS GULE

- Født i 1955 i Larvik
- Er magister i filosofi og jobber som postdoktor ved Høgskolen i Oslo og Akershus med blant annet islam og menneskerettigheter som spesialfelt
- Var generalsekretær i Human-Etisk Forbund fra 2000 til 2005
- Er en aktiv samfunnsdebattant og har gitt ut flere bøker, blant annet *Islam og det moderne* (2006) og *Ekstremismens kjennetegn* (2012)

«Vi er alle religiøse»

– OM SYMBOLER, MYTER OG RELIGIØSITET

Det begynte som en vanlig rektors time. Temaet var i og for seg spennende nok, karikaturstriden og måter å forholde seg til andre religioner på. Jeg syntes det var lite engasjement i klassen, det var kun de vanlige fire–fem elevene som deltok. For å få litt fart i debatten – jeg bør skyte inn at det var tidlig på året, jeg kjente elevene dårlig, men hadde hørt nok til å forstå at religion og trosspørsmål ikke sto høyt i kurs – og for å bringe inn litt humor, bestemte jeg meg for å «ta en Einar Førde»: Vi er vel alle religiøse, sa jeg, i det minste sett med de religiøses øyne. Da eksploderte det i klassen. Armene føk i været, og de som ikke rakk opp en arm, ropte ut: For noe tull, nå måtte jeg kutte ut, sprøyt, vi er jo ateister og humanetikere, vi har ikke kommet til denne skolen for å bli indoktrinert ...

AV MORTEN ERIKSEN, LEKTOR

Å tenne et raseri

Du verden. Snakk om å gå på en landmine. Og snakk om læringsmulighet! Dessverre var det i slutten av timen, det var rett før høstferien, det var ingen mulighet til å følge opp med det aller første. Hva hadde jeg dratt i gang? Hvordan skulle jeg følge opp? Jeg hadde tent et raseri blant elevene, krenket deres livssyn og insinuert noe om tro og gudsforhold som de ville ha seg frabedt. Den gode lærer ville gledet seg til neste time. Jeg gruet meg. Det voldsomme engasjementet var i meste laget, det var som om karikaturstriden var kommet nær. Med motsatt fortegn.

Og kanskje var det det? Var det en krenkelse å ytre seg humoristisk om religion og religiøsitet i en sekulær, agnostisk og ateistisk kontekst? Å påstå at moderne norsk ungdom i en tilsynelatende rasjonell og vitenskapelig tidsalder kan tolkes som religiøse?

Mytologiske mennesker

Samtidig er det faktisk noen av oss, vi som tar på oss religiøse og mytologiske briller når vi forsøker å forstå den verden vi lever i, som faktisk synes at det såkalt moderne mennesket, det materialistiske mennesket, konsumentent, det reisende mennesket og så videre på mange måter er vel så mytologisk i sitt forhold til samtiden som

mange av de erklært religiøse. Disse som går i svarte gevanter og tildekker sine hoder. Svarte gevanter og uniformer som også er velkjente deler av vår moderne popkultur, som ulike heavy, black, death, etc. metal er sterke uttrykk for.

Det er positivt at religion og religiøsitet er satt på dagsordenen i frilynt folkehøgskole. Det er spennende og kan gi rom for viktig refleksjon og dialog. Det kan også bidra til å bryte ned barrierene mot både gamle og nye nordmenn som har et mer aktivt og eksplisitt forhold til religion, myter og religiøse ritualer.

Men det krever også at man klarer å skape et vesentlig klima for refleksjon, mest mulig fritt for fordommer, det vil si dommer man feller før man har hørt hva den andre sier. Det krever også at det er mer enn tradisjonelle religiøse spørsmål som kommer på dagsordenen. Det fordrer at man kan bevege seg lenger enn diskusjoner om tradisjonelle gudsforestillinger, trosbegreper og etablerte dogmer. Det er religionen som fenomen, det er mytene som fortellinger, det er symbolene som skapende og genererende bilder som kan gi muligheter for spennende dialoger og debatter om religiøsitet og mytologi i vår tid.

*«Det var som om karikaturstriden var kommet nær.
Med motsatt fortegn.»*

Hva er religion?

Det finnes mange definisjoner av religion. Jeg trives med en definisjon som peker på religionenes funksjon(er), nemlig å gi mennesket mening og tilhørighet. Religion er et fellesskap av mennesker med felles mytologi, symbolverden, ritualer og atferd, og religionen gir mennesket mening og retning i tilværelsen. Begrepet religiøs behøver derfor ikke nødvendigvis bety en som tror på en gud i tradisjonell forstand, det kan bety sterkt engasjement, det kan bety altfor sterkt engasjement og for sterke meninger, det kan også bety livsalvor, det kan bety glede, det kan bety retning. Det bør bety åpenhet for noe mer, noe annet, noe i oss og utenfor oss, det handler om sjel og om indre liv.

Slangen I Hagen

Et annet eksempel: For om lag 20 år siden i disse dager ble det rabalder i kongeriket. En prest prediket over søndagens tekst, dagen før stortingsvalget. Han snakket om hvordan mennesket helt fra tidenes morgen har latt seg lure av den vesle, ekle slangen i hagen. Og at mennesket fortsatt lar seg forføre av den vesle, ekle slangen I Hagen. Og at ikke engang slangen I Hagens symbol, eplet (!), fikk mennesket til å forstå at det måtte passe seg for slangen I Hagen. Det ble bråk. Og både prest og (slangen I) Hagen møtte villige opp i «Her og nå» på radio for å debattere. Presten holdt fast ved at han bare hadde snakket om teksten ...

Et helt annet eksempel: Vi har nettopp feiret seirene til våre guder på OL-arenaene i London. Vi har blotet dem

«Begrepet religiøs behøver ikke nødvendigvis bety en som tror på en gud i tradisjonell forstand.»

Mytologi behøver ikke bety fortellinger om guder – mytologier er også fortellinger som gir mening og setter mennesket i en livssammenheng, som engasjerer og beveger. Religion og mytologi i folkehøgskolen kan derfor inneholde kunnskap og refleksjon rundt det mer tradisjonelle, men også åpne opp for å finne igjen symboler, gudsforestillinger og trosforestillinger i nye sammenhenger, i ulike moderne varianter.

Eplereligion

Et eksempel: Vi har nettopp tatt del i en større religiøs markering, formidlet av alle medier med respekt for seg selv og sin egen modernitet, innovative holdninger og vilje til å sette nyskaping øverst på dagsorden. Det vil si øverst på alle trykte mediers forsider, elektroniske nyhetsmedier, fjernsyn, radio, sosiale medier.

Vi fikk se bildet av ypperstepresten, kledd i velkjent svart høyhalset genser, ikke samme mann, men fortsatt en mann, med samme klær, foran samme type alter og under samme merke: eplet. Eplet det er tatt en bit av. Eplet som har klart å skape en forestilling om at det er symbolet på det ypperste av kunnskap og innovasjon. Symbolet på det som alle kreative og kunnskapsrike mennesker bare må ha (og som jeg skriver denne artikkelen på akkurat nå). Eplet samler, og eplet selger. Fem millioner av det nye epleproduktet første helg. Det minner om en gammel myte. Men det er få som har et forhold til myten (?), og enda færre som bruker den med et glimt i øyet.

med de beste stadioner vi kan skape, med de høyeste lønningene, med de beste helseteam – selv om vi vet at de er verdens friskeste mennesker. Visjonen til OLs grunnlegger er realisert, nemlig å gjøre sporten til religion: «For meg var sport en religion med sine kirker, dogmer og gudstjenester, men fremfor alt en religiøs fest», skriver grunnleggeren av de moderne olympiske leker, Pierre de Coubertin, i sine *Olympiske memoarer*.

Religion overalt

Religion og mytologi i vår tid? Vi svømmer nærmest i religiøse og mytologiske forestillinger. Ikke bare idretten, men kulturlivet, forbrukerideologien og merkevareindustrien. Nike, Coke og Mac. For ikke å si McDonald's. Det er som med luften vi puster i. Overalt. Eller kanskje bedre: som med seksualiteten. Den har også til tider vært fortrenget og forsøkt undertrykt, fornektet og forvrent. Men den er der hele tiden. Lever i beste velgående. I langt flere og frodigere former enn vokterne kan drømme om. Og finner den ikke gode og skapende måter å utfolde seg på, så har vi sett utallige eksempler på pervertert og destruktiv seksualitet. Som vi har sett religiøsitet i perverterte former.

Den tradisjonelle religionen lever også i Norge, både den kristne som frilynt folkehøgskole har vokst frem fra, og i de siste årene også islam. Verken kristendom eller islam er nødvendigvis mer farlige og fundamentalistiske enn andre religiøse uttrykk i tiden – eller i den nære historien. Og kunnskap om både tradisjonell og sekulær

religion bidrar til å bygge bro og bygge ned motsetninger. Kjennskap til fortellinger og myter skaper nysgjerrighet og trygghet i forhold til både det tradisjonelle og det nye.

En postsekulær tid

Sosiologiprofessor Willy Pedersen hadde nylig en klok kronikk i Aftenposten hvor han skrev innsiktsfullt om Guds grep om ungdommen, og hvor han siterte sosiologen Jürgen Habermas, som bruker begrepet postsekulær om vår tid, og mener med det at religiøse ideer synes å spille en økende rolle. «Dessuten: Han kritiserer en kvasi-scientistisk holdning som innebærer at religion er en uting som vil dø ut. Tvert imot, sier han: De som selv ikke tror, bør være åpne for at religionen kanskje rommer en slags sannhet. Dessuten må vi ikke bare lære oss å tåle religionen. Vi må også ta inn over oss at den ofte fungerer som et sosialt lim, den kan styrke samfunnets solidaritet.»

Rom for sjelen er tittelen på en velkjent bok av forfatteren Thomas Moore. Folkehøgskolen kan skape slike rom. Den kan legge til rette for ny forståelse for mytene, symbolene og fortellingenes betydning og krefter. Den kan gi unge flere briller å se verden gjennom, og den kan bidra med flere tolkningsmodeller til de fenomener som

«Visjonen til OLs grunnlegger er realisert, nemlig å gjøre sporten til religion.»

omgir oss. Kanskje blir behovet for å reise utover, oppover, mer og lenger til og med mindre dersom folkehøgskolen kan bidra til at flere oppdager mulighetene for å reise innover?

FOR VIDERE LESNING ANBEFALES:

Thomas Moore: *Rom for sjelen*
Per Espen Stoknes: *Sjelens landskap*
Per Espen Stoknes: *Penger og sjel*
David Abram: *Sansenes magi*

Gruppereiser - Planlegger dere tur?

Gruppetur.no har lang erfaring med å organisere turer hvor dere kan kombinere faglig og kulturelt program. Her er et priseksempel til Riga med Air Baltic:

RIGA – fra kr. 2965,- (3 dager/2 netter)

Prisen er basert på 20 personer og inkluderer:

- Fly Oslo-Riga tur/retur med Air Baltic (f.eks lørdag-mandag)
- Skatter og avgifter
- 2 netter i dobbeltrom på 3* hotell (f.eks Hotel Albert)
- Frokost
- Transport mellom flyplass og hotell t/r
- Halvdagsutflukt (5 timer) til Kemer Nationalpark og Jurmala inkl. lunsj

RIGA

Gruppetur.no tilbyr gode priser på alle typer gruppereiser og vi skreddersyr din reise etter dine ønsker og behov. Vi kan hjelpe med alt fra konferansereiser for store og små firma, studietur for lærergrupper/barnehager, spa-reiser eller storbyferie for vennegjengen, idrettslaget, kor, korps eller forening.

Telefon: 23 10 23 19 / Kirkegata 32, 0153 Oslo
grupper@gruppetur.no
Gruppetur.no - et selskap i KILROY konsernet

Gruppetur.no

Yoga og meditasjon som metode i møte med eksistensielle spørsmål

Med profilen «når veien blir målet» har vi på Hadeland folkehøgskole valgt å undervise i tradisjoner som legger vekt på egen utvikling gjennom oppmerksomhet, tilstedeværelse og refleksjon. To av verktøyene vi bruker, er yoga og meditasjon, som henholdsvis har røtter i hinduismen og buddhismen.

Hvem er jeg? Hva er hensikten med livet? Hvorfor er vi her? Dette er eksempler på eksistensielle spørsmål som opptar mange mennesker. De fleste tradisjoner, vestlige eller østlige, forsøker å gi svar på disse spørsmålene, men fra forskjellig innfallsvinkel.

På den ene siden har vi livssyn som svarer på alt dette for oss, med faste svar. På den andre siden har vi livssyn som oppfordrer oss til å søke i oss selv for å finne svar, og noen mener også at det guddommelige finnes i mennesket selv.

Mange av oss har opplevd å være i en situasjon hvor ens ønsker og visjoner for en selv kommer i konflikt med forventninger fra omgivelsene, egne holdninger, verdier, tro og livssyn.

Skal vi leve livet vårt i tråd med oss selv og det vi tror på, er det viktig å vite at ubevisste emosjonelle strukturer og tankestrukturer ofte styrer de valg vi tar, hva vi tror på, og i stor grad former livet vårt.

Ordet yoga er sanskrit og betyr direkte oversatt union. Gjennom yoga som et verktøy søker vi å få samsvar mellom kropp, sinn og sjel. På denne måten kan vi forstå hvem vi dypest sett er, og hva vi tror på.

I meditasjon og zenbuddhistisk tradisjon utfordrer man holdninger og verdier for å finne ut om de egentlig er ens egne. Hvis de ikke er det, hva er det da vi tror på og står for? I tillegg til at disse verktøyene gir oss muligheten til å utforske våre holdninger og verdier, ønsker og visjoner, så kan de også hjelpe oss å utforske tro, livssyn og eksistensielle spørsmål.

De fleste kjenner yoga som en fysisk treningsform som gir en myk og smidig kropp, men yoga kan være så mye mer en det.

Yogatradisjonen består opprinnelig av åtte deler, hvor den fysiske praksisen bare er en av disse. Tradisjonen gir retningslinjer for hvordan vi kan leve livet vårt i harmoni med oss selv og verden. Den gir rom for å bli kjent med og utvikle seg selv. Den legger også vekt på at dette er en kontinuerlig og livslang prosess.

I denne prosessen er den fysiske formen med sine retningslinjer et godt utgangspunkt for å oppleve seg selv og være i utvikling. Stilling, pust og blikkfokus er hjelpemidler som holder oss fokusert, slik at vi kan bli værende i det vi møter og øve opp evnen til å stå i ubehagelige og utfordrende situasjoner. Tilstander vi kan møte i kropp og sinn, er for eksempel motstand, frykt, sinne, smerte, distraksjon og lysten til å gi opp. **Det å møte disse utfordringene på matten i en trygg setting kan hjelpe oss i møte med lignende utfordringer i livet generelt.**

En annen god metode er meditasjon. Dette er en virkningsfull teknikk for å møte sitt indre, som kan være både kaotisk og vanskelig, like mye som harmonisk og fredfylt.

I meditasjon øver vi på å kunne observere at sinnstilstander, som for eksempel frykt, er noe som er forbi-passerende, og at noen av dem heller ikke tjener noe formål. Dette kan hjelpe oss til å forstå at vi ikke trenger å handle på tilfeldige impulser, sporadiske tanker eller vanemønstre, men slik at vi kan ta bevisste valg.

Ved å se dette kommer man inn til kjernen av sin egen eksistens – den tilstanden hvor man er mest seg selv og i kontakt med den man dypest sett er.

Her kan vi være uanstrengt oss selv, fritt fra tillærte holdninger og påvirkning utenfra. Meditasjon er altså en metode for å få tilgang til frihet. Den fysiske delen av yoga er en metode for å balansere og roe kropp og sinn, slik at man blir i bedre stand til å gjennomføre en langvarig sittende meditasjon.

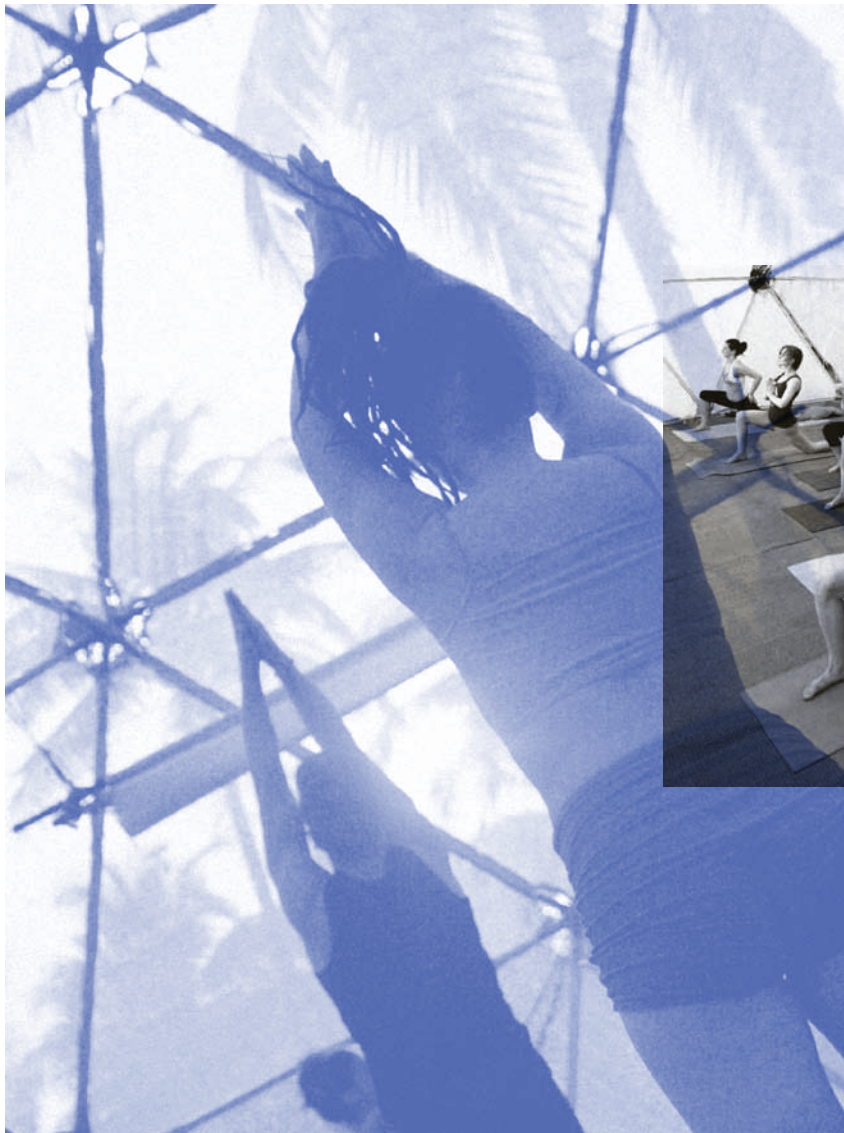
De fleste elevene som søker til Hadeland Folkehøgskole er åpne og søkende, og ønsker i stor grad å jobbe etter disse metodene. Samtidig er vi bevisste på at metodene kan for noen ha problematiske sider ved seg.

I noen religioner er det for eksempel en forutsetning og et krav at man finner et svar utenfor seg selv hos en Gud. I dette tilfellet kan vår metode kunne skape en indre konflikt hos eleven. *I slike tilfeller må vi være sensitive og ha en åpen og inkluderende holdning til ulike livssyn, samtidig som vi oppfordrer eleven til å finne svar selv.*

I møte med elever kan vi også oppleve at ritualer og kutyme, som er en del av de metodene vi jobber etter, kan være provoserende eller uvant. Dette fordi de stammer fra en annen tradisjon som har røtter i en annen kultur og eller et annet livssyn. Her er det viktig å finne gode løsninger og skape forståelse og ivareta eleven innenfor de rammene som allerede er satt. *Det er ikke noe krav eller en forutsetning at man skal bekjenne seg hinduismen eller buddhismen for å kunne ha et personlig utbytte og glede av en yoga- eller meditasjonspraksis.*

Temaet selvutvikling tar ofte for gitt at det finnes et problem som skal løses eller noe i oss som må forbedres. En slik prosess kan føre til at man utvikler et dårlig selvilde eller havner i en negativ spiral. Det er derfor viktig å legge vekt på at vi allerede er bra nok slik som vi er, og at vi i tillegg til dette har mulighet til å utvikle oss og få ny kunnskap, slik at vi kan utnytte de potensialene vi allerede har, fullt ut.

Yoga som metode referer til begrepet santosha som legger vekt på det å jobbe med å være tilfreds med sin selvutviklingsprosess. Dette peker på at utviklingsprosessen bør skje i en positiv ånd, og at den ikke skal være problemfokustert.

En kritikk som ofte rettes mot selvutvikling, er at det ofte fører til at man blir navlebeskuende eller egosentrisk. Buddhistisk filosofi advarer mot dette og oppfordrer oss til å ta med oss de erkjennelsene og innsiktene vi får gjennom vår praksis ute i verden og praktisere dem i møte med våre medmennesker. I yogatradisjonen legger man vekt på prinsippet «seva» som oppfordrer oss til å tjene andre uten å forvente noe tilbake.

I søken etter hvem vi er og hva vi vil tro på, er det til stor hjelp å jobbe med å frigjøre seg fra trossystemer, holdninger og verdier som vi ukritisk har arvet fra våre

omgivelser. Det er viktig å bli klar over emosjonelle mønstre som kan være kontraproduktive i forhold til det å leve i samsvar med seg selv og verden rundt en. Yoga som metode tilbyr muligheten til å utforske seg selv både på det fysiske, mentale og spirituelle plan. En selvutviklingsprosess er en dynamisk og livslang prosess, som hele tiden åpner for å finne nye svar og få ny forståelse. Det å stille spørsmål er på mange måter en større del av prosessen enn det å finne svar. Da mange konflikter i verden oppstår fordi vi vil at andre skal tro, mene og handle som oss selv, er vi overbevist om at en selvutviklingsprosess også er en vei til fred. Når alt kommer til alt, er det bare en selv en kan forandre.

Av støv og ånd

OM KRITISK TENKING I FOLKEHØGSKOLEN

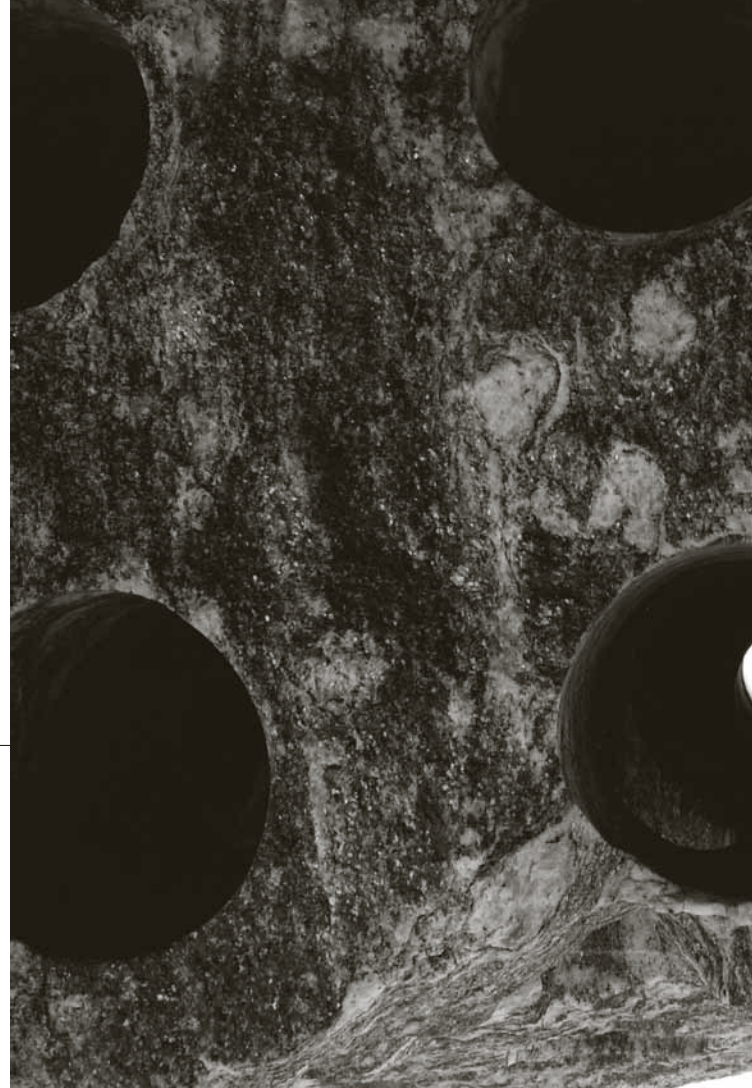
AV BJØRN OLAV NICOLAISEN, REKTOR NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

Mennesket er et guddommelig eksperiment av støv og ånd, sier Grundtvig.

Støv – som i stjernestøv: partikler av oksygen, magnesium, jern, karbon og andre grunnstoffer – byggeklossene for alt liv i universet. Som i det logisk-vitenskapelige perspektivet for å forstå vårt fysiske livsmiljø – med metoder og verktøy utviklet og finslipt gjennom årtuseners bruk av hjernekraft.

Ånd – som i det historisk-poetiske perspektivet i tilnærminga til det folkelige fellesskapet: kunsten, fortellingene, folketroen, kjærligheten, ondskapen, meningen med livet – de «store spørsmålene» som både filosofer og legfolk har tumlet med like lenge uten å finne sikre svar.

I nyere tid har vi hatt en noe ensidig dyrking av «ånd» i folkehøgskolen – noe som kan forklares med utgangspunkt i folkehøgskolens selvforståelse som motkultur, og den revitaliseringa av Grundtvigs skoleidé som foregikk fra 1970-tallet og framover. Kritikkk av positivismens og rasjonalismens vitenskapssyn har preget det ideologiske ordskiftet, og vi har dyrket våre allianser med folkelige og alternative grasrotbevegelser av ulik art. Muligens noe kritikkløst, men også helt i tråd med den generelle samfunnsutviklinga – i den samme perioden var framveksten av såkalte «alternative miljøer» nærmest eksplorasjonsartet. 1960-tallets ungdomsopprør, og spesielt hippiekulturen, har vært dørråpner for kvasireligiøs og -medisinsk eksperimentering og praksis.

Subjektiv sannhet

Åpenhet, toleranse og frihet til å tro, mene og være, er soleklare og umistelige demokratiske byggesteiner. Men dyrkinga av *undring* og *åpenhet for det ukjente* har også banet veien for en kultur der kritikk og skepsis har vært fremmedelementer og sett på som negative størrelser. *Den subjektive sannheten* har blitt et akseptabelt grunnlag for argumenter. Kunnskap og refleksjon viker altfor ofte plassen for føleri og synsing.

I slike rom vokser også politiske og religiøse sjarlataner og ekstremister fram. Her trives bevegelser som har enkle og unyanserte svar på tilværelsens komplekse spørsmål – og som sprer mistro til og forakt for demokratiets grunnleggende spilleregler.

Informasjonstsunami

20 år etter at Internett ble en tumleplass for de fleste av oss, er det himmelropende tydelig at det trengs verktøy for å orientere oss i informasjonstsunamien. Tilgangen til informasjon er nærmest ubegrenset, og for den som søker svar, er det alltid mer enn nok å velge i. Hvordan skal vi greie å skille skitt og kanel? Hvordan kan vi vite

Konspirasjon kontra folkeopplysning

Skal vi ta vår rolle som folkeopplysere på alvor, så er tida overmoden for å ta tak i disse utfordringene. Et sted å begynne kan være å ha et fellesfag i kritisk tenking. Med det tilfanget vi har av eksempler fra mediehverdagen vår, er det lett å lage gode opplegg for samtaler om og undervisning i kritisk tenking. Ta for eksempel utgangspunkt i en av de mange populære konspirasjonsteoriene (11. september var en *inside job*, drapet på John F. Kennedy, månelandingen har ikke funnet sted, Elvis lever ...), eller besøk nettstedet NyhetsSpeilet.no – et mekka for folk med sære virkelighetsforståelser.

Det er så utrolig mye å ta tak i! En kan gjerne undres og begeistres av uforklarlige fenomener, men det naturlige er jo å søke forklaringer ved hjelp av logikk, kunnskap og metodisk undersøkelse – før man trekker konklusjoner som annullerer kunnskap menneskeheten har tilegnet seg gjennom tusenvis av år. Om man opphever fysikkens lover for å forklare metafysiske fenomener, så har man en tung bevisbyrde ...

Det finnes mye god inspirasjon: Middelalderens hoffnarrer satte kritisk lys på makthaverne, og sa det ingen andre våget å si. Det er gledelig å se hvordan mange av nåtidens mest populære komikere, illusjonister og karikaturtegnere angriper både hellige kyr og idiotiet som utføres i ytringsfrihetens navn. Det er inspirerende å se hvordan mange mediepersonligheter tar rollen som folkeopplysere – og bruker både TV, film og sosiale medier til å spre kunnskap og realitetsorientering. Ta en kikk på Stephen Fry, Ricky Gervais, Derren Brown, Penn & Teller eller James Randi. Anne-Kat. Hærland og Dagfinn Lyngbø's TV-serie *Big Bang* er et godt norsk eksempel på infotainment med mening.

Faktasjekk

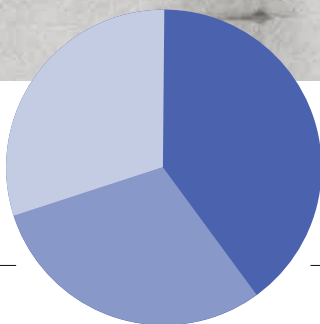
I en av BBCs mest populære programserier de siste årene – *QI* (Quite Interesting) – leder nasjonalskatten Stephen Fry et panel av komikere som avslører mye av det *vi trodde vi visste*, men som altså viser seg å være feil: Strutsen gjemmer ikke hodet i sanda. Lemen begår ikke kollektivt selvmord. Adam hadde ikke navle. Sjekk det på YouTube. Og når du først er i gang, les om ni år gamle Emily Rosa, som i 1996–1997 utviklet og utførte et vitenskapelig eksperiment for å teste såkalte «healere». Hennes forsøk var enkelt, men genialt – og tjener som inspirasjon for alle oss som er opptatt av at «ånd» også handler om menneskets evne til å finne holdbare svar gjennom systematisk bruk av hjernekraft og den vitenskapelige metode.

Støv og ånd, altså. Begge deler, og i et noenlunde balansert forhold. Jeg skal la det «guddommelige» ligge i denne omgang ...

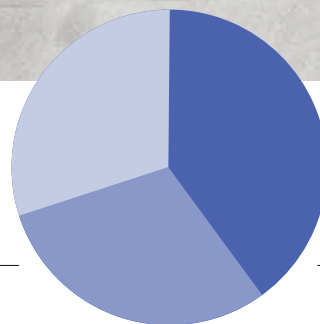
hva som er sant? Hvordan beveger vi oss fra *undring* til *erkjennelse*?

Kanskje er dette en av tidas største pedagogiske utfordringer; evner og ferdigheter innafor kritisk tenking er en viktig del av den demokratiske dannelsen. I folkehøgskolen har vi kanskje vært litt for engstelige for å trække på de kreative, leikende og undrende disiplinene? Dessuten har kritisk tenking tradisjonelt vært nært knytta til den klassiske dannelsen; ved universitetene må studentene avlegge eksamen i vitenskapsteori og filosofi for å kvalifisere seg for studiene.

I dagens informasjonssamfunn utvikles nye klasser-skiller, og den demokratiske deltakelsen tar nye former. Det finnes én diskurs i avisenes kronikker og kultur-spalter, og en helt annen i nettavisenes kommentar-spalter. Selv om dette er banale eksempler, så viser det to arenaer med fundamentalt ulike demokratiske kulturer, og i sistnevnte skjer det en sterk polarisering som er urovekkende – og som enkelte politikere velger å fiske stemmer i. Sommerens debatt om romfolket er et godt eksempel på hvordan ytringer fra det såkalte «folkedypet» preges av kunnskapsløshet og følelser.

■ DnK
■ Andre tross
■ Ingen tross

■ Ikke religiøse
■ Åpne
■ Religion viktig

Religioner og livssyn i Norge

Statistisk sentralbyrå oppdaterer hvert år listene over registrerte medlemmer i tros- og livssynssamfunn i Norge. Disse tallene viser kun antallet medlemmer i organiserte menigheter og forbund som oppgis i årlige søknader om støtte til fylkesmennene. Tallene gir likevel en antydning om hvor mange som sokner til ulike religioner og livssyn.

AV ØYVIND BRANDT

Ca. 82 prosent av alle nordmenn er medlemmer i Den norske kirke (tall fra 2008, 1980: 88 prosent, 1970: 94 prosent). De resterende 18 prosent fordeler seg likt med ca. 9 prosent som er medlemmer i andre trossamfunn utenfor Den norske kirke (kristne og ikkekristne som katolikker, muslimer, humanetikere, etc.), og 9 prosent som ikke er medlemmer i noen trossamfunn.

Mange regner seg som humanetikere, muslimer, buddhister og så videre, uten at de har meldt seg inn i noe tros- eller livssynssamfunn. Sammenligner vi med tall fra tidligere år, er det klart at Norge blir gradvis mer pluralistisk, selv om Den norske kirke fremdeles dominerer.

Spørreundersøkelser blant både ungdom og voksne bekrefter at stadig færre regner seg som kristne. Likevel blir det ikke flere ateister i Norge. I stedet tror mange unge på for eksempel spøkelser, spiritisme eller telepati. Dette er ikke religion i tradisjonell forstand, men forutsetter likevel et religiøst, spirituel eller magisk virkelighetssyn.

For øvrig varierer unges religiøse engasjement sterkt, akkurat som voksnes. Noen kan karakteriseres som utøvere, mens mange snarere er utprøvere eller tilskuere. De beveger seg mellom forskjellige miljøer og prøver ut ulike identiteter eller roller, uten at de nødvendigvis går så grundig til verks. Når religion og livssyn formidles på Internett og i andre nye medier, er mange flere alternativer enn før tilgjengelige, og en kan la seg inspirere av impulser eller bevegelser som ikke er representert i nærmiljøet. For eksempel kan jenter på 9.–10. årstrinn på skoler langt unna de store byene identifiserer seg med wicca, selv om de aldri har møtt andre wicca-tilhengere og kun kjenner til religionen fra et par nettsider. Mange av dagens religiøse rollemodeller representerer heller ikke etablerte trosretninger. Rockeartister og andre idoler betyr gjerne mer enn presten eller ungdomslederen. Ungdom kan derfor kle seg i svart og bruke satanistiske symboler selv om de ikke er utøvende satanister.

I en annen undersøkelse svarer rundt 700 norske elever på 8.–10. årstrinn, fortrinnsvis fra byskoler på Vestlandet, på spørsmål om hva religion betyr for dem, og hva de mener om religionsutøvelse og religionsundervisning på skolen (Skeie & Lippe, 2009). Ca. 40 prosent av dem erklærer seg som ikke-religiøse, mens rundt 30 prosent er åpne for, men lite opptatt av religion. Den siste gruppen på 30 prosent omfatter særlig muslimske og kristne elever som opplever religion som viktig.

Kilde: Geir Winje: *Religions- og livssynsmangfold*, Kapittel til Elevmangfold i skolen 5–10 (Høyskoleforlaget 2012)

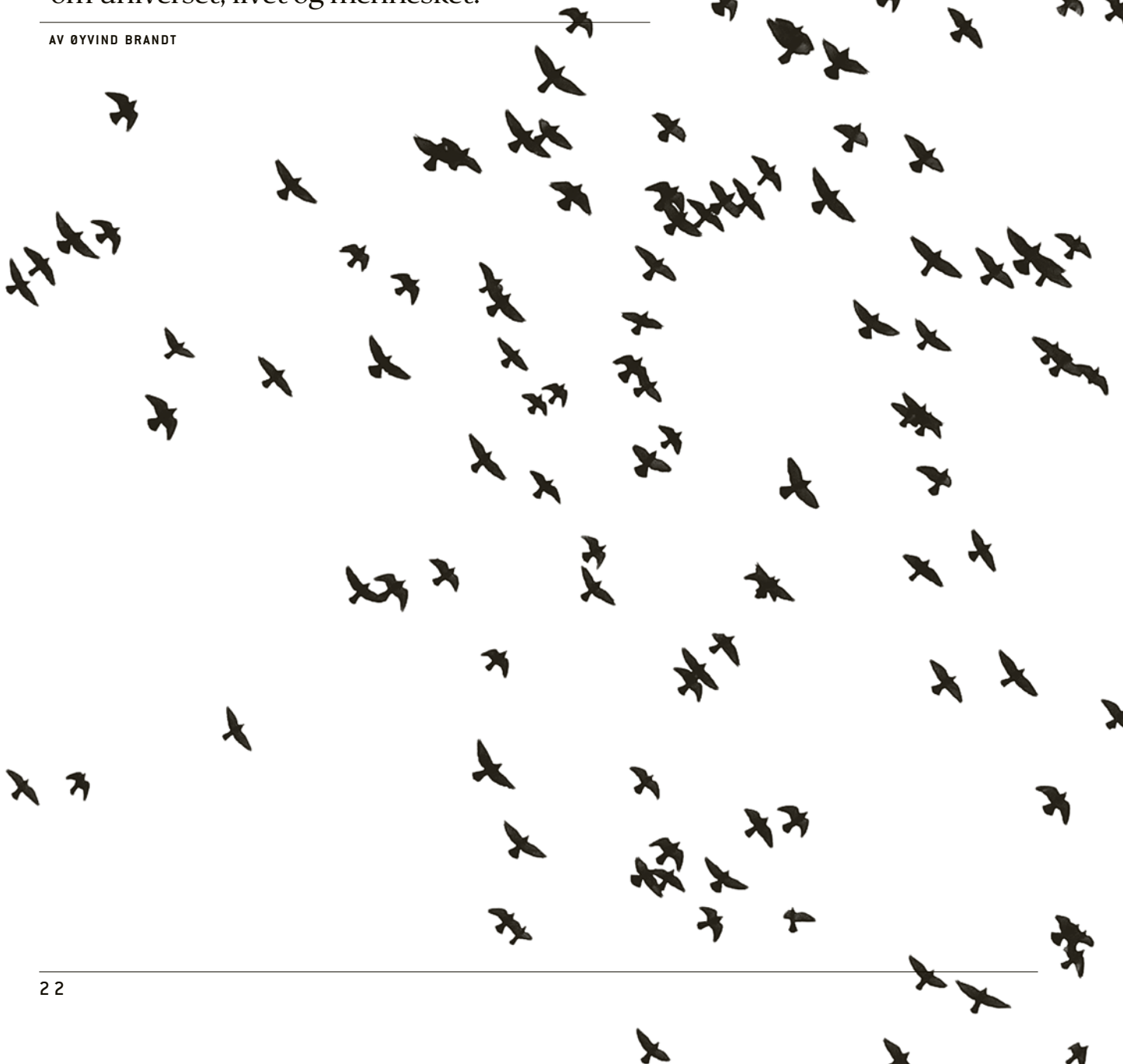

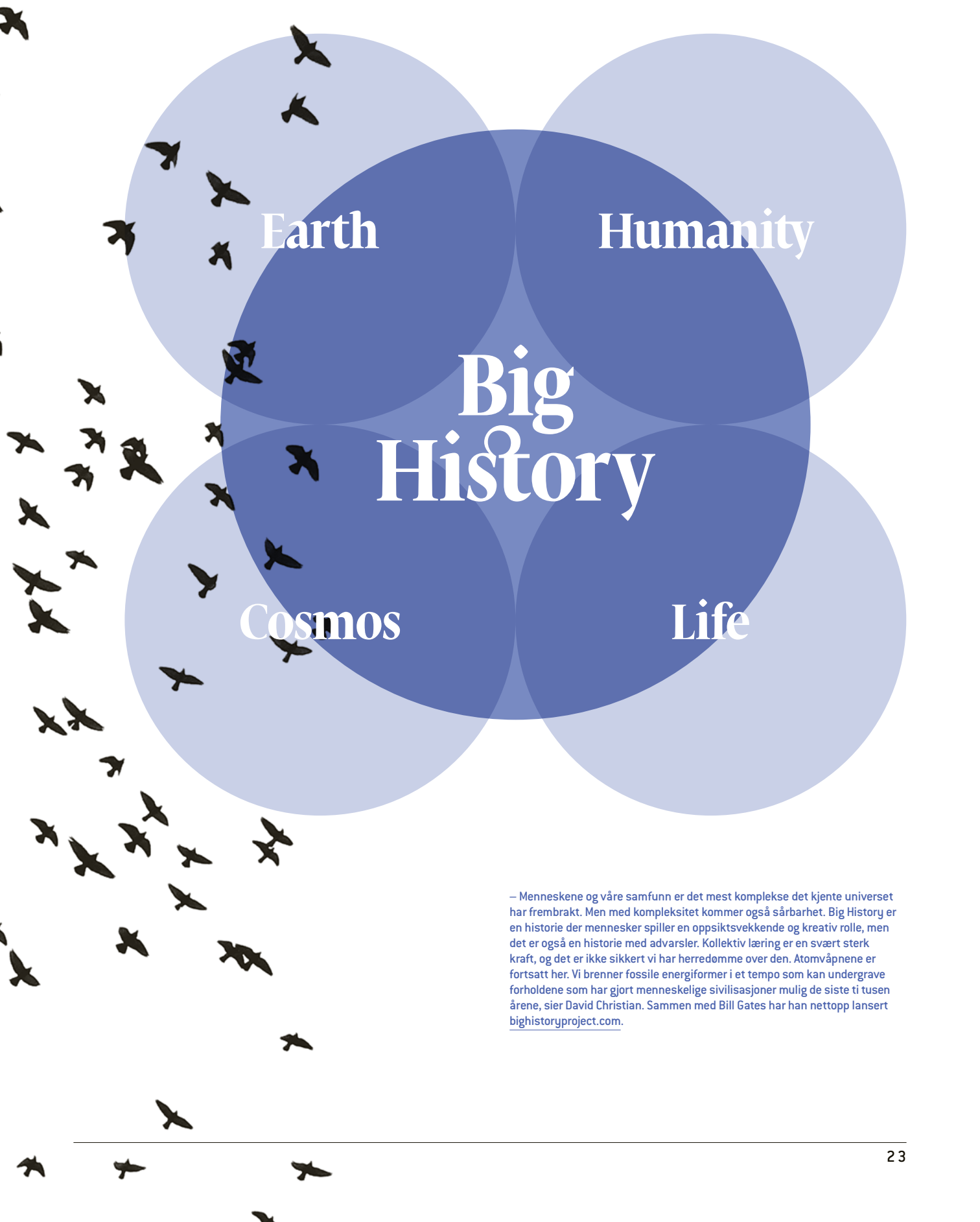
Big History

– en vitenskapelig skapelsesberetning

Big History er en vitenskapelig historie som forener flere vitenskaper i én helhetlig historie om universet, livet og mennesket.

AV ØYVIND BRANDT

Earth

Humanity

Big
History

Cosmos

Life

– Menneskene og våre samfunn er det mest komplekse det kjente universet har frembrakt. Men med kompleksitet kommer også sårbarhet. Big History er en historie der mennesker spiller en oppsiktsvekkende og kreativ rolle, men det er også en historie med advarsler. Kollektiv læring er en svært sterk kraft, og det er ikke sikkert vi har herredømme over den. Atomvåpnene er fortsatt her. Vi brenner fossile energiformer i et tempo som kan undergrave forholdene som har gjort menneskelige sivilisasjoner mulig de siste ti tusen årene, sier David Christian. Sammen med Bill Gates har han nettopp lansert bighistoryproject.com.

Hvor kommer vi fra? Hvor skal vi? Kan vitenskapen fortelle en skapelsesberetning som kan konkurrere med religion og gi mennesker mening og følelsen av å være del av noe større? Evangelium er opprinnelig ikke et religiøst ord; det er gresk og betyr «godt budskap». Kan vitenskapen egentlig komme med noe slikt?

Vitenskapen består av mange disipliner og fungerer etter etterprøvbare metoder – og er derfor en annen tilnærming og språk enn det religiøse. Hvert vitenskapsområde kan si litt om livets mysterium. Men hva hvis man setter dem sammen? Det er målet til vitenskapsbevegelsen **Big History** – eller storhistorie.

Big History vil se livets historie i en bredere sammenheng og oppfordrer oss til å stille spørsmål om vår plass i universet. Det leder oss til spørsmål som i mange samfunn er blitt besvart av skapelsesberetninger. Historie kan få en like betydningsfull rolle for det moderne samfunnet som tradisjonelle skapelsesberetninger har spilt i ikke-industrielle samfunn. Men det vil bare skje hvis historien stiller like dype spørsmål, skriver David Christian, fødselshjelper til *Big History*.

Må skrives om igjen og om igjen

Tradisjonelle skapelsesberetninger brukte datidens beste kunnskap for å gi mennesker en meningsfull historie om tilværelsen. *Big History* forsøker å gjøre det samme med dagens mest troverdige kunnskap. Den hellige boken i *Big History* er universet og livet selv. Teologien er den vitenskapelige metoden. Det betyr også at denne skapelsesberetningen ikke har noen hellige sannheter og vil skrives igjen og igjen med ny kunnskap.

Vitenskapen klarer ikke å gi store deler av verdens befolkning mening. Vi forteller alltid små biter av historien og aldri hele. Hva binder bitene sammen? Den oppstykkede måten vi fremstiller verden på, er svært utilfredsstillende, sier historikeren Christian. *Big History* kan besvare de store spørsmålene på nye måter fordi den bygger broer mellom akademiske disipliner, hevder han.

«Vitenskapsfolk, som Richard Dawkins, har rast mot det de kaller fornuftens fiender, både i engleskoler og bedehus.»

Pilotprosjektet Big History Project

I 2008 kontaktet Bill Gates (Microsoft) David Christian, som han hadde hørt forelesningene til på TED.com. Sammen startet de The Big History Project. Flere skoler i USA er med i et pilotprosjekt med en ny læreplan. I 2014 skal den lanseres nasjonalt og internasjonalt. Gratis læremateriell skal gjøres tilgjengelig på nett for alle interesserte. Målet er å fortelle barn én sammenhengende historie som kan være et rammeverk for senere læring, og beskrive hvordan kunnskap blir til. Utdanningsprofessor og historiker Robert Bain ved Universitetet i Michigan er med i ledelsen.

Åtte terskler i Big History:

Den storhistoriske skapelsesberetningen finner ingen holdepunkter for en bibelsk Gud, men historiefortellerne peker på en helt sentral skaperkraft ved universet. Vanligvis er det voldsomt. Ting rives i stykker og går fra ordnede til uordnede former. Men universet besitter også en kreativitet med stor K. Det gir under visse betingelser opphav til stadig mer komplekse former for orden. Det er her historien om oss begynner.

Vi som er svært komplekse vesener – trenger sårt å kjenne historien om hvordan komplekse ting kan oppstå, sier Christian.

For at et nytt nivå av kompleksitet skal oppstå fra mindre ordnede former, er én ting helt sentralt. Energi. Akkurat passe energi, på akkurat riktig sted til riktig tid. Overgangene mellom ordensnivåene kalles «thresholds», eller terskler.

Terskler

1. **Big Bang.** For 13,7 milliarder år siden oppstår universet. Det er mørkt, men etter 400 000 år dannes en kosmisk bakgrunnsstråling som fortsatt fyller rommet. Noe av snøen på en TV uten signal skyldes urstrålingen.
2. **Stjerner.** Rundt 200 millioner år senere har tyngdekraften trukket deler av den mørke skyen så tett sammen at hydrogenatomer smelter sammen i stjerner. De gir opphav til solsystemer med planeter og varmen som skal til for å gi liv.
3. **Nye elementer.** For 11–12 milliarder år siden kolliderer de første store stjernene og noen eksploderer i supernovaer. Energien presser materie sammen til en rekke nye grunnstoffer.
4. **Jorden.** Planeter består av mange flere grunnstoffer enn stjerner. Det er her vi finner restene etter kollapsede stjerner og supernovaer. De er nødvendige for liv. Vår jord dannes for 4,5 milliarder år siden, med et beskyttende magnetfelt fra sitt indre.
5. **Liv.** 3,8 milliarder år siden: Livet har eksistert i rundt en tredjedel av universets historie. Det oppstår sannsynligvis ved undersjøiske varmtvannsventiler i jordskorpen. Her finner vi forholdene der liv kan oppstå. Akkurat passe mye energi, kjemiske stoffer og væske. Det grunnleggende arvestoffet oppstår, og fra dette DNA. Mutasjoner i arvestoffet DNA gjør at noen organismer har større sjanse for å overleve i sitt levested. Disse kan kopiere informasjonen om seg selv videre der andre dør ut.
6. **Mennesket (Homo sapiens).** Rundt 200 000 år siden. Et spebarn kan ta til seg lærdommen fra tusener av generasjoner og dele informasjon med andre i en kollektiv læringsprosess. Symbolsk språkbruk og evnen til å fortelle historier gir evne til å kontrollere stadig mer energi. Slik kan mer komplekse ting bygges.
7. **Sivilisasjoner.** For mer enn 10 000 år siden er befolkningstettheten og læringen såpass stor at mennesker kan starte systematisk jordbruk. Dermed tar vi kontroll over energitilførselen vår, maten, på en ny måte.
8. **Det moderne samfunn.** Mer energi i form av fossilt brennstoff gir den industrielle revolusjonen. Globalisering hever sivilisasjonen til et nytt kompleksitetsnivå. Det moderne samfunnet.

En annen beretning

I dag finner vi også en økende bevegelse av alternativ terapi og nyreligiøsitet. Mange steder står også gamle religioner sterkt. Vitenskapsfolk, som Richard Dawkins, har rast mot det de kaller fornuftens fiender, både i engleskoler og bedehus. Men å slå nyreligiøse og andre troende i hodet med vitenskap har hatt liten effekt. Storhistorikerne prøver i stedet å tilby noe like fengende som religion, på vitenskapens grunn.

FAKTA

I 1991 lanserer historiker David Christian begrepet Big History.

I 1996 utgir Christians nærmeste kollega, professor Fred Spier ved Universitetet i Amsterdam, boken *The Structure of Big History*.

I 2004 kommer Christian med *Maps of Time*.

– Tidligere tiders skapelsesberetninger ble så mektige fordi de ga mennesker et kart over rom og tid så de kunne si: Der er jeg! forklarer han.

I 2007 utgir Cynthia Stokes Brown *Big History – from the Big Bang to the Present*.

I 2011 starter pilotundervisningsprosjekter på skoler i USA.

I 2014: Big History-læreplan og -materieell, ikke minst på nettet, lanseres i USA og resten av verden.

Kilder: <http://www.bighistoryproject.com/> og Aftenposten

Kristus på tiltalebenken

Galleri F 15 på Jeløya ved Moss har dette året hatt en stor utstilling som satte fokus på et veldig aktuelt tema. *On Trial-Christ 2012* tok opp religionens plass i samfunnet i dag, og undersøkte hvordan personlige holdninger til trosreferanser kan komme til uttrykk i samtidskunsten. Utstillingen var en videreføring av *Kristus 2000*, vist på Galleri F 15 i overgangen 2000/2001.

AV ØYVIND KRABBERØD

Den gang var problemstillingen og fokuset på Kristus. Fjorten samtidskunstnere viste nye blikk på Kristus-skikkelsen i samtidskunsten og den sentrale plassen han har i vestens historie. Alle kunstnerne fra 2000/2001, bortsett fra én, var med i 2012. I tillegg hadde tre nyutdannede kunstnere kommet til.

Mye har skjedd i verden siden 2000. Mange illusjoner om diplomati, fred og frihet har måtte vike plassen for meningsløse konflikter og enkeltpersoners forvrengte visjoner og forestillinger, hvor religion ofte har spilt en rolle. Utøya-tragedien i 2011 endret Norge for alltid, slik angrepet på New Yorks «Twin Towers» forandret USA i 2001. Gjennom det siste tiåret har hele verdenssituasjonen endret seg.

Ideen til utstillingen var i utgangspunktet uavhengig av disse hendelsene, og oppstod som en oppfølging til den første utstillingen. Tematikken personlig tro, religion og samfunn har vist seg å være desto mer aktuell i dag, tiåret etter *Kristus 2000*, men er ikke tematisert i stor grad i norsk kunstutstillingssammenheng, påpeker utstillingens kurator Synnøve Ellingsen.

Som i 2000 har utstillerne, kurator og prosjektleder arbeidet tett sammen over lang tid. Det er tilrettelagt for samtaler og møter med ulike ledere

for religiøse tros- og livssynssamfunn samt andre inspiratorer. Igjen i 2011 har kunstnere og kurator gjort en reise til kristendommens vugger Palestina og Armenia for å oppleve gammel liturgi i Armenia og forholdene mellom ulike trosgrupper i Palestina/Israel. De aller fleste kunstnerne er intervjuet av presten Ole Jørgen Sagedal om sin tro og sitt syn på religion og kristendom i vår tid. Det samtales også underveis om deres kunstneriske virke. Kurator har redigert materialet som del av en større bok/katalog med tittelen *Mellom tro og kunst* (kan bestilles). Intervjuene ble filmet av Benjamin Ellingsen, og en CD med utdrag fra prosjektet følger boka. Utstillingen var omfangsrik, og for å sikre plass til alle verkene ble det bygd to temporære paviljonger i hageanlegget ved Galleri F 15.

KUNSTNERLISTE:

Viggo Andersen/ Annika Johansson (skulptur, installasjon), Marianne Bratteli (maleri/film), Oda Broch/Tara Rolfsen (video fra performance), Synnøve Ellingsen (installasjon), Agnete Erichsen (tegninger), Benjamin Ellingsen (skulptur, installasjon), Hilmar Fredriksen (objekter, film), Svanhild Heggedal (installasjon, maleri), Thomas Hestvold (maleri), Frithjof Hoel (maleri/film), Reidar Kraugerud (installasjon, foto), Kjetil Skøien (foto, film), Vibeke Slyngstad (maleri), Jenny Rydhagen (installasjon/foto), Line Wælggaard (installasjon/maleri/foto). (Oda Broch, Tara Marie Rolfsen og Benjamin Ellingsen var ikke med i 2000/2001.)

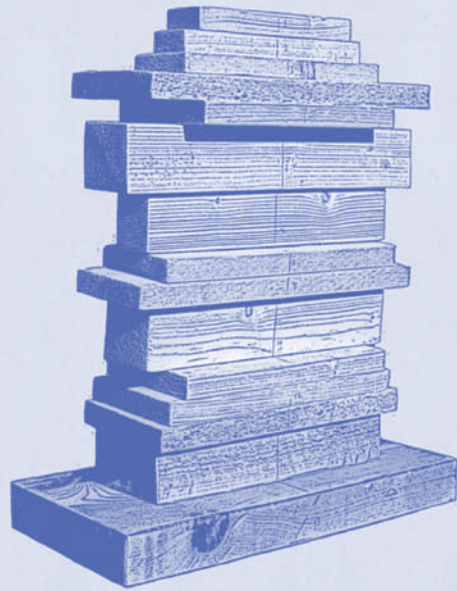
KURATOR:

Synnøve Ellingsen er billedkunstner og kurator. Hun har også en lang og mangslungen karriere bak seg som gallerist. Hun var i sin tid initiativtaker til kunstnergruppen *Provins* som omfattet noen av de kunstnerne som er med på utstillingen *On Trial-Christ 2012*. Synnøve Ellingsen var kurator for forløperen, utstillingen *Kristus 2000*, vist på Galleri F 15 i 2000/2001.

Punkt 0 – Galleri F 15
Kurator. Synnøve Ellingsen
Prosjektleder. Tor Andreas Gitlesen
Galleri F 15, Jeløy – Moss
www.punkto.no

Marianne Bratteli. *Man. Aks. Olje på lerret. 2009*

FØRSTE STASJON

For jødene var han til forargelse ;
for oss er han uten mening

Hilmar Fredriksen, *Vi holder rettergang over Gud*

STUDIETUR TIL
KRAKOW/BERLIN

6 dager/5 netter
FLY fr. kr. **2.875**

Spar tid - spar penger - styrk det faglige

Studie- & faglige besøk

Voksen-grupper

Trygghet & sikkerhet

Erfarne reiseeksperter

KILROY group travel er spesialister på å arrangere gruppereiser med høyt faglig innhold. Vi skreddersyr alle reiser og har dyktige leverandører i hele verden. Har dere spesielle ønsker - ta kontakt! Vi får til det meste.

Ideer til kulturelt- og faglig program:

F.eks: Auschwitz/Birkenau, Wieliczka salt gruver, Sachsenhausen, STASI-fengselet, Check Point Charlie og mye mer

Prisen er inkl. fly fra Oslo, 3 overnattinger i Krakow og 2 i Berlin på ungdomshotell/herberge.
NB! Transport mellom de to byene kommer i tillegg. Prisene er gyldige for grupper på min. 10 personer som reiser samlet tur retur. Prisene varierer ut fra reisedato og vi har tatt utgangspunkt i billigste periode. Vi tar forbehold om eventuelle plassproblemer som kan oppstå ved reservasjon, pris- og avgiftsendringer samt valutasingninger.

Kontakt for mer:

- 23 10 23 40
- groups@kilroy.no
- kilroygroups.no

GJØR STUDIEREISEN EN KLASSE BEDRE

27

Det folk vil ha

RELIGION OG
POPULÆRKULTUR

En rekke analyser av reklame, tv-serier, blogger, blader, fornøylesparker, musikk, interiør og film viser at religion er svært tilstedeværende. Religion gir mening i Disneyland og Prada-reklamer, i Istid-filmene og Melodi Grand Prix. Gjennom eksempler som disse viser forfatterne både hvilke religiøse elementer eller forestillinger som tas i bruk, og hvordan de brukes i hverdagens fortellinger og uttrykksformer.

AV ØYVIND KRABBERØD

Forfatterne argumenterer for at religion i populærkulturen er tett sammenvevd med det kommersielle, det trivielle og det folkelige, og forekommer i svært mange ulike og overraskende støpninger. Religiøse yringer som prioriteres og foredles i populærkulturen, er yringer der visuelle, emosjonelle og fascinerende sider ved religion fremelskes, og hvor stemninger og opplevelser aksentueres, mens dogmatisk korrekthet og læremessig koherens nedvurderes. Kan det tenkes at religiøsitet og den kreative utøvelsen og omformingen av religion har flyttet fra den organiserte religionenes sfære og inn i andre samfunnssfærer?

Det folk vil ha er en velskrevet og fascinerende inngang til en viktig og spennende tematikk, velegnet for alle som er opptatt av religion, populærkultur og kulturuttrykk. Boken vil også tilføre forelesere og studenter i religionsfagene et nytt sett analytiske og metodiske briller når de ser etter religion og religiøsitet i samfunnet vårt i dag.

.....
DAG ØISTEIN ENDSJØ OG LIV
INGEBORG LIED:
DET FOLK VIL HA
UTGITT 2011
HEFTET
224 SIDER
KR 319,-
.....

«Med forbilledlig innsikt demonstrerer forfatterne hvordan populærkulturen uavlatelig tilstreber å 'gi det folk vil ha' og i det henseende reformulerer 'tradisjonell religion på måter som fungerer kommersielt'. Nydelig.»

FARTEIN HORGAR, ADRESSEAVISA

«Boka gir en fascinerende innsikt i hvordan religion og religiøse referanser har fått en sentral rolle innenfor musikk, film, reklame, fjernsyn, litteratur og temparker.»

JOHN OLAV EGELAND, DAGBLADET

«Religionene lever i beste velgående, det er et fyrverkeri av kjetteri der ute! ... Vil du vite mer? Les *Det folk vil ha*.»

TOR DISHINGTON JOHANSEN, BERGENS
TIDENDE

«Endsjø og Lied har samlet en imponerende bredde av analyseobjekter og perspektiver ... et godt, rikholdig og interessant startskudd for et forskningsfelt som forhåpentligvis vil vokse seg større og sterkere med årene.»

RAGNHILD FJELLRO, FORSKERFORUM

«Endsjø og Lied har skrevet en viktig bok som fortjener å bli lest av et bredt publikum. Den er levende og morsomt skrevet.»

KJERSTI LØKEN I RELIGION OG LIVSSYN
2/2011

Det mytologiske perspektivet

AV EINAR OPSVIK, MØRE FOLKEHØGSKULE

Spørsmåla kjem oftast når ein minst ventar det. Med underteikna som sjåfør, med full minibuss og god stemning, på veg til klatrefeltet, kjem spørsmålet rett bak meg: «Einar, er dette ein sånn kristen folkehøgskule?». Sjølv om eg mislikar nemninga *kristen skule*, er openheita og invitasjonen til samtale spennande og typisk for ungdomsgruppa som vi til dagleg har samvær med. Samstundes er det krevjande fordi det utfordrar både min eigen ståstad, min posisjon som autoritet, dei felles referansane til folkehøgskulen, og evna til å gå inn i ein fruktbar dialog rundt temaet. Det rører òg ved noko svært personleg og utfordrar mitt eige livssyn.

For å kunne gå inn i samtalar rundt religiøse spørsmål, og la dette vere ein del av dannelsesprosessen i folkehøgskulen, er det naudsynt å ha bakgrunnskunnskap og finne eit tenleg perspektiv som kan forsvarast i lys av ånda og tradisjonen til den frilynde folkehøgskulen.

«*Dei som har makt, har halde på sitt monopol mellom anna gjennom vekkingrørsler og store heltar i miljøet. Det har vore lite rom for refleksjon og egne tankar.*»

Pietistisk dominans

Dei grunnleggande ideane til Grundtvig knytt til læring, undervisning og pedagogikk blir halde i hevd i norsk folkehøgskule og får stadig nye stadfestingar og nyansar gjennom dagsaktuell forskning på læring og pedagogikk. I si samtid møtte derimot Grundtvig sine tankar og idear knytt til det religiøse, stor motstand. Gjennom ein lang og personleg utviklings- og erkjenningssprosess, knytte Grundtvig synet sitt på religion til mytologisk tenking. På same vis som han la vekt på nasjonale myter som grunnlag for personleg og nasjonale identitetsbygging, la han òg stor vekt på at religionen var mytologi og at dei bibelske forteljingane spegla dei menneskeleg grunnforteljingane. Når han i tillegg utfordra samtidas bibelsyn og sette bibelens autoritet til side til fordel for Kristus som den «urokkelige klippe», var dette svært provoserande i forhold til etablerte dogme og tankesett i samtida.

I Norge var det i siste halvdel av 1800-talet dei pietistiske læresetningane som fekk fotfeste både i lekmannsrørsla og etter kvart og i den norske kyrkja. Tilnærminga Grundtvig hadde til religionen og dei religiøse, kom fullstendig i skuggen. Kanskje er tida moden for ei revitalisering av desse tankane.

Motstand

Medan kyrkja og kyrkjehistoria har halde fast ved tradisjonen og gamle dogme, har kulturen vore igjennom den postmoderne tidsalder og gjort alvor av postulatet til Friedrich Nietzsche om at «Gud er død». Både lekmannsrørsla, med bedehusa som arena, og kyrkja si forkynning har på heile 1900-talet formana til omvending og gjort seg avhengig av ein tankegang som deler folk i to leirar: dei som er utanfor og dei som er innanfor. Skilja er overtydelege.

Når Arild Mikkelsen, med «religionens tilbakekomst i kulturen» i ryggen, tar på seg oppgåva med å innføre religion som tema i folkehøgskulen, genererer det automatisk motstand. Både dei som definerer seg som «innanfor» og dei som har parkert religionen i metafysisk «ikkje-land» trivast best med at ingen utfordrar etablerte tankemønster. Når nokon utfordrar denne historisk veletablerte balansen, manifesterer motstanden seg som til dels usaklege og kjensladede utspel. Ein forsvarar seg mot å bli identifisert med religionen eller med dei religiøse. Konsekvensen er at ein står i fare for å gå glipp av kunnskap og visdom som religion som fagfelt og kjelde til erkjenning kan gje.

For å kome vidare må fokuset flyttast.

Nyansere omgrep

Det er vanskeleg for ikkje å seie umogeleg å forstå og skape mening i eit ordskifte dersom det språklege og etymologien ikkje bidrar med å billedleggjere dei temaa som er

«Spørsmålet er ikkje om, men korleis skal ein gå inn i desse problemstillingane på ein måte som reflekterer tenkinga i den frilynde folkehøgskulen.»

aktualiserte, – distinksjonar mellom ord og omgrep er naudsynt for å kunne argumentere og skape refleksjonar.

I diskusjonar rundt religiøse tema nyttar ein ofte omgrepet *religion*, der ein viser til dogmer, skrifter, riter og strukturar. Det blir og ofte vist til *dei religiøse*, eller meir konkret i vår kultur: *dei kristne*. Dette blir ukritisk brukt og innanfor kyrkjemiljø og endå meir i bedehusmiljø. Både omgrepa *religion* og *dei religiøse* er omgrep som ikkje treng å seie noko utover at her er grupperingar av menneske som har ein del tilsynelatande felles interesser og felles måte å opptre på. *Det religiøse* som uttrykk for noko spesifikt menneskeleg fortel det derimot lite om. Dette omgrepet må friast frå det hegemoniet av forståing som kyrkje og bedehus har, og lesast i eit anna perspektiv. Redefinering av *det religiøse* kan bidra til å legge eit grunnlag for samtale, refleksjon og erkjenning. *Religionen* er ikkje noko «som er» i seg sjølv, fenomenet er svært dynamisk.

Det mytologiske perspektivet

Ikkje berre religionen var utfordra av den postmoderne epoken. Moderniteten si klokkertru på det rasjonelle har òg blitt utfordra av andre kjelder til sanning. På område der vi meiner og trur vi er styrt av rasjonale og fornuft, kan det vise seg at mytologiske tilnærmingar gir alternative og betre forklaringar. Store forteljingar med klare mytologiske preg er også i dag med på å forme vårt syn på til dømes samfunn og økonomi. Når økonomikrisa råkar oss, er problema meir knytt til kva folk trur på, kva ein har tillit til, enn kva som er rasjonelt. Eit godt døme er forfattaren og ideologen Ayn Rand som på høgresida i politikken har makta å etablere nærast religiøse forestillingar om kva som er den einaste vegen til frelse, – i økonomisk forstand. Vi har med andre ord tileigna oss nye store

forteljingar som er med å prege vår tenking og kvardag. Mytologien lever anten vi vil eller ei.

Takka vere kyrkje og bedehus har dei store forteljingane som kunne tilført noko meiningsfullt om vår eksistens, til dels blitt monopolisert og halde som gissel innanfor desse krinsane. Dei som har makt, har halde på sitt monopol mellom anna gjennom vekkingsrørsler og store heltar i miljøet. Det har vore lite rom for refleksjon og egne tankar.

Innanfor desse religiøse rammene kan den frilynde folkehøgskulen ikkje finne sin plass. Dilemmaet er at ein samstundes står i fare for å tape av syne mytene som kan skape dei usynlege rammene og vere meiningsberande på eit eksistensielt nivå. Myter er dei store forteljingane, eit konsentrat av menneskets djupaste kjensler og destillert kollektiv livserfaring nedarva gjennom generasjonar. Når Grundtvig gjorde det drastiske valet at han såg bibelen gjennom mytologiske auge, samstundes som han hevda at mennesket var «menneske først, kristen så», frigjorde han seg frå både *religionen* og *dei religiøse*, og sette det som var spesifikt menneskeleg i høgsetet. *Det religiøse* blir såleis eit uttrykk for grunnideane om det å vere menneske og for Grundtvig vart dette noko som han så på som naturleg. Det var dette som var utgangspunkt for å kunne forstå og sjå seg sjølv, for dannelsesprosessen og for å stå i identitetsskapande læringsprosessar. Kristusfiguren, som Grundtvig sette i sentrum, blir i dette perspektivet det arketyriske biletet på det idealtypiske mennesket.

Eg kan vanskeleg sjå at folkehøgskulen på same måten som ein har knytt seg til ein pedagogikk skal kunne ha ei felles erkjenning og tilnærming til religiøse spørsmål. Det mytologiske perspektivet er likevel i stor grad i samsvar med tenkinga til Grundtvig, og er ei allmenmenneskeleg tilnærming som dei fleste kan

«Å ikkje ha eit forhold til det religiøse, er derimot å gå glipp av eller i verste fall fornekte ei sentral historisk kjelde til kunnskap og erkjenning.»

slutte seg til, og ikkje minst nytte som ein frigjerande inngangsport til å forstå visdomen og kunnskapen i den religiøse tradisjon som vår nasjon står i. Denne forståinga kan nyttast som kunnskapsbase for samtale og refleksjon både med elevar, tilsette og ikkje minst med menneske med ulike livssyn.

Ikkje om, men korleis ...

Spørsmålet er ikkje *om*, men *korleis* skal ein gå inn i desse problemstillingane på ein måte som reflekterer tenkinga i den frilynde folkehøgskulen. Det religiøse har fått eit uttrykk i religionen som blir halde i hevd av dei religiøse. Med utgangspunkt i Grundtvig si forståing av mytologien som grunnleggande for menneskeleg forståing, og hans syn på Bibelen som eit uttrykk for menneskeslektas grunnmytar, kan dette dyrkast i mange ulike former. Ein må ikkje identifisere seg med korkje kyrkje eller andre etablerte religiøse institusjonar. Å *ikkje* ha eit forhold til det religiøse, er derimot å gå glipp av eller i verste fall fornekte ei sentral historisk kjelde til kunnskap og erkjenning. Kjennskap til mytologi i gamle og nye former og eit mytologisk forhold til det religiøse er eit godt og fruktbart utgangspunkt for samtalar og refleksjon rundt eksistensielle spørsmål.

Å stille seg open for sanningar som ligg utanfor tradisjonell vitskap, det vi kan finne i andre uttrykk, i denne samanheng: i mytologien, kan bidra til den audmjuke haldning Grundtvig hadde. Menneskelivet er tross alt eit mysterium.

HVEM ER JEG?

Innblikk i et eksistensielt fellesfag

AV JAN MARTIN MEDHAUG, FOLLO FOLKEHØGSKOLE

Hvem er du? I møte med dette spørsmålet oppstår det mange tanker – sikkert også hos deg. For hvem er du egentlig?

Jeg ville selv hatt store problemer med å svare kort og konsist på dette som for meg er et av flere eksistensielle spørsmål i livet. I mitt fellesfag «hvemerjeg.no» prøver vi å nærme oss dette spørsmålet – hvem er jeg? Som oftest generer spørsmålet mer undring og tankespinn enn eksakte svar – heldigvis.

«Hvem en er kan med ord være vanskelig å beskrive – hvem en er kan mer beskrives som ens egen refleks på alt som skjer i ens sfære.»

Taust betraktet prosessen

Når elevene møter til sin første time ber jeg alle elevene om sette seg i ring. Vi er rundt 20 personer. Vi har nå tre timer foran oss – for elevene oppleves det nok som om vi har god tid, siden jeg som lærer inntar en tilsynelatende passiv rolle.

Elevene har ved inngangen til klasserommet plukket opp hver sin stol, og samtidig fått beskjed om å sette seg på stolene i sirkelformasjon. Jeg skal selv være en del av sirkelen, men er passiv i forhold til å organisere det hele. Det blir sjelden en god sirkel på første forsøk. Før vi kommer så langt at vi har en sirkel der alle kan se

alle, er det alltid en eller flere elever som etter hvert spontant beordrer oss andre litt frem og litt tilbake. Som lærer har jeg bare taust betraktet prosessen jeg selv meget passivt også har vært en del av.

De elevene som tok ansvar, får nå følgende spørsmål: «Hvorfor tok du ansvar?» De første svarene som kommer er ofte korte i sitt omfang og sin beskrivelse. Dette er jeg av erfaring forberedt på, og har oppfølgings spørsmål klare: «Pleier du alltid å ta ansvar?», «er mamma og pappa og slik?», «liker du å ta initiativ?» og så videre. De «tause» blir også utfordret: «Hvorfor var dere passive?»

Det kan være spesielt utfordrende for en passiv elev å bli utfordret på hvorfor han/hun var nettopp det. Men med god tid, åpenhet for at vi alle er forskjellige og har ulike roller, samt forsiktig hjelp til noen med å formulere seg – pleier det hele å oppleves som positivt når vi evaluerer.

Seansen som beskrevet over kan mange ganger være det som i etterkant viste seg å bli hele den første timen. Andre ganger er vi ferdige på fem minutter før vi fortsetter.

«De beste timene er når elevene ubevisst «tar over» lærerrollen og stiller spørsmål til hverandre.»

«FRYS»

Idet samtalen rundt første oppgave nærmer seg en avslutning, sier jeg høyt: «FRYS». De aller fleste skjønner tegningen og forholder seg helt stive der de sitter lett ukomfortabelt på de gamle trestolene. Som du sikkert kan tenke deg, og se for deg, er mitt bilde av dem brokete. Elevene får beskjed om å beholde sin fryste posisjon samtidig som de nå skal bevege øyne for å betrakte hvordan de andre sitter og/eller halvt ligger.

De fleste smiler og ler etter en slik øvelse – noen fornøyde og glade for å ha «tatt seg godt ut», andre i ren selvironi over å ha «blitt fanget» i en slapp og sløv stilling. Noen kjenner også på irritasjon over å ha blitt «tatt på senga» i å sende ut dårlige vibber. Dårlige vibber ja ...

Min første kommentar til elevene etter en slik øvelse er at om jeg var sjef i en bedrift der de hadde søkt sommerjobb så ville bare fem av dem fått jobb. Min kommentar er jo frekk og provoserende i tonen og skaper først en lett sjokkert stillhet i klasserommet. Allikevel tar det ikke mange sekundene før flere er «på hugget» og argumenterer for sin egen fortrefelighet. Mange har tydeligvis en opplevelse av at de fremstår mye mer positivt enn det som fremkommer når vi kommenterer våre visuelle inntrykk av hverandre.

«Det oppleves som magisk når elevene lar seg provosere, selv om de skjønner at jeg bevisst provoserer. Nesten som et rollespill med seg selv som innsats.»

«De beste timene er når elevene
ubevisst 'tar over' lærerrollen og
stiller spørsmål til hverandre.»

Hvordan finne det eksistensielle i en selv?

Du som meg har gjennom livet møtt mange mennesker. Jeg møtte helt tilfeldig en gammel studiekamerat fra lærerskolen i forrige uke, Lars. Han spurte, som høflig er når gamle bekjente møter hverandre, om følgende: «Hvordan går det med deg?». Jeg hørte spørsmålet komme, og hadde allerede mitt tradisjonelle svar til slike spørsmål klart: «Jo takk bare bra».

Før jeg rakk å stille det obligatorisk samme spørsmålet tilbake kom han med oppfølgingsspørsmålene på rekke og rad. Han var lyttende og interessert. Brått tok jeg meg i å engasjert fortelle om artikkelen jeg nå skriver på. Da ville han vite «alt». Hvem var målgruppen, hvordan ville jeg vinkle artikkelen, hadde jeg skrevet mye før, osv. osv.

«Gjennom Lars' spørsmål og interesse for meg, fikk jeg en dypere innsikt i ham, enn han i meg.»

Mine elever får forhåpentligvis den samme opplevelsen som jeg fikk med Lars, når vi bruker over to timer til vår egen form for «speeddating».

Øvelsen foregår på følgende vis:

Vi sitter parvis, med en halv meters avstand med ansiktet vendt mot hverandre. Per og Lise er i par. Lise blir forberedt på snart å skulle si noe positivt om og til Per.

Jeg burde hatt det på film – ansiktsuttrykkene, som i påvente av det som snart skal bli sagt av ens medelev går fra en lett nervøs mimikk til et smil så stort at ansiktet holder på å revne.

«Mange blir overraskende overrasket over å høre positive ting om seg selv.»

«Når elevene får troen på at alle i klasserommet er likeverdige er det også lettere å tenke høyt sammen.»

Etter at at gledesutbruddene har lagt seg, er det tid for Lise til å bombardere Per med spørsmål. Per skal svare, men har ikke lov til å stille spørsmål tilbake. Lise sin jobb er gjennom spørsmålene å bli kjent med Per og på den måten finne ut hvem han er. Per sin jobb er å bruke spørsmålene som en startblokk for å gi et riktig bilde av seg selv.

Etter fem minutter tar vi 30 sekunders pause der klasserommet skal være helt stille. Dette er tiden for refleksjon. Etter den korte pausen bytter vi roller. Når «paret» er ferdig med hverandre, fortsetter vi med nye parkonstellasjoner.

Etter 2–3 timer er vi ferdig. Forhåpentligvis har alle fått en litt annerledes innsikt både i seg selv og andre. Elevene er nå slitne – det blir godt med lunsj og det er 1 uke til vi møtes igjen. Selv om vi er en folkehøgskole, har de fått en lekse – de skal bli kjent med nye personer i lunsjen.

Kverulerer sammen

«Jeg tillater meg å undre sammen med – og høyt for elevene. Jeg kan ikke ha noen absolutter på spørsmål vi tar opp.»

De neste tre samlingene forløper på lignende vis. Vi gjør øvelser. Vi diskuterer etiske problemstillinger. Vi tar for oss nyhetsoppslag. Vi kverulerer sammen – vi prøver å komme

ned til hva den enkelte elev egentlig mener og hvorfor han eller hun mener dette. Temperaturen kan bli høy. Alt avhenger av om elevene tar tak i timen – som oftest gjør de det. Timene når ofte et slags høydepunkt når en innser at en blir oppfattet annerledes enn en selv tror en fremstår.

«Når elevene får troen på at alle i klasserommet er likeverdige, er det også lettere å tenke høyt sammen.»

Så – hvem er jeg, hvem er du?

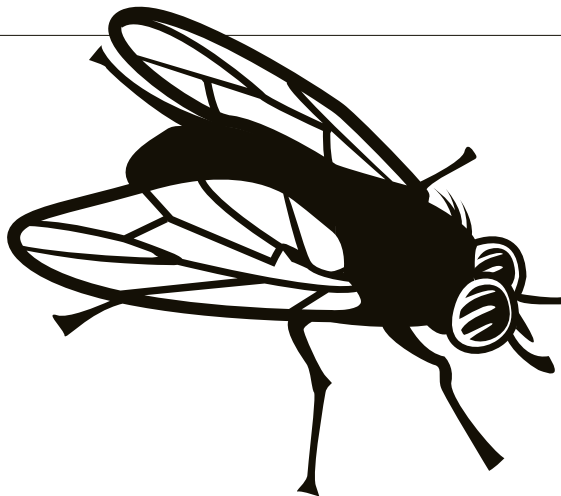
Bekjente kan fort bli venner dersom en tar seg tid til å bli kjent med hverandre. Å bli kjent med andre kan mange ganger være en uoverstigelig utfordring da vi nesten er programmert til å fremheve oss selv. Å bli kjent med andre må læres. Å bli kjent med andre er en måte å bli kjent med seg selv på. Jo bedre vi kjenner andre jo bedre speilbilde kan de bli på oss. Observer!

Det handler mye om å lære seg å lytte. Plukke opp det vi hører og stille spørsmål helt til vi er trygge på at vi har skjønnet hverandre. På indirekte vis får en med dette forhåpentligvis litt større selvinnsett og forståelse.

BAKGRUNN FOR ARTIKKELEN:

Etter forespørsel fra redaktøren prøver jeg her å la dere få innblikk i mitt fellesfag etikk & psykologi. Faget, som går over 12 timer, er sammen med fire andre fag obligatorisk for elevene ved Follo folkehøgskole. Faget har siden jeg startet opp høsten 2009 vært i stadig endring. Et mer riktig navn i dag er: hvemerjeg.no. Follo folkehøgskole eier for øvrig domenet www.hvemerjeg.no som fører til egen hjemmeside. Domenet er kjøpt og brukt i reklamesammenheng. Dette fordi det å utforske hvem en er, er en sentral del av å gå på folkehøgskole.

Elvis, Shakespeare og roller

Tru det eller ikkje, men mitt første møte med Shakespeare var gjennom Elvis Presley. Mange av dykk hugsar sikkert strofa frå «Are you lonesome tonight»: «You know someone said that the world's a stage, and each must play a part.»

Eg var midt i seinpuberteten da eg hørde ungdomsidolet mitt song – og resiterte – denne teksten for første gong. Den gikk rett heim. «Verda er ei scene, og alle må spela ei rolle.» Eg fekk tak i singlen med «I gotta know» på baksida. For ein 16-åring med boblande hormon å kjenne at rockehelten også framførte ein bodskap som sjølvstekt dreidde seg forelsking og ulykkeleg kjærleik, men meir enn det: Vi er alle skodespelarar i verda! Gjett om eg visste noko om det – og gjett om alle 16-åringar veit noko om det!

Så fekk eg greie på at Elvis framførte ei omskriving av eit Shakespeare-sitat. Eg meiner å hugse at det var min gode engelsklærer på realskolen på Grorud som gjorde oss merksam på at Shakespeare allereie i 1600 formulerte «All the world's a stage, and all men and women merely players» – Heile verda er ein scene – og alle menn og kvinner bare skodespelarar.

Dette kan jo tolkast på ymist vis.

Vi kan vera tråddokkar som ei høgare makt styrer. Og er det ikkje ei høgare åndeleg makt, finst det saktens andre makter som leier oss dit dei vil. Kommersielle krefter, politiske og religiøse gurarar eller han eller ho vi beundrar eller underkastar

oss. Sikkert er fleire også som kan ta regi over oss.

Så finst det også skodespelarar som insisterer på si eiga tolking av rolla si. Dei som blåser i instruktøren, dei som er overtydd. Men dei lever eit farleg spel. Er dei ikkje sterke nok, kan dei bli sett ut av spel. Solospel er ein risikosport. Ikkje berre i fotball. Nokre få klarer det, men skal vi make eit solospel, må vi veta at det vi gjer er til det felles beste – og veta at vi i botn har dei fleste med oss. Elles blir vi underlege raringar og særingar. (For å setja det på spissen: dei færraste av oss er Nelson Mandela eller Aung San Suu Kyi.)

Nei, dei fleste av oss har nok eit meir avslappa forhold til rollene våre, men likevel forsøker vi alle på eit vis å vera iscenesetjarar i våre eigne liv. Vi lever i rollene våre og kler oss i kostymer og utstyret scenene våre med kulisser og rekvisittar.

Nokon vil alltid gå med lue, sommar som vinter, ute som inne; nokon vil ha slips for å kjenne seg påkledd; nokon vil aldri skifte til fest; nokon vil pierce seg både her og der; nokon vil vera bleike og sminkar seg som ein Dracula; nokon er solariums-brune året rundt; nokon er opptatt av six-packmage; nokon tatoverer seg meir eller mindre; nokon går i dyre merkeklede; nokon kler seg i Fretex-tekstilar; nokon vil helst vera så anonyme som råd.

Og på hybelen, i leilegheita og i villaen vår er vi minimalistar med kvite, nesten nakne veggar; eller har alt i trekvitt, rustikt og med

innramma grafikk, måleri og plakatar. Eller noko midt i mellom, litt avhengig av i kva grad vi vil følgje med trenden eller ikkje.

I det heile tatt: vi prøver å seia noko om kven vi er. Eller vil vera. På ein eller annan måte er vi alle i roller for å signalisere kva vi står for.

Og slik er det. Det er ikkje noko gale med det. Vi treng å høyre til i ei gruppe som sender ei melding til omverda at her høyrer eg heime. Nokon trur kanskje dei er individualistar fullt og heilt. Det er det ingen som er. Da hadde dei ikkje vore menneske. Lever ein ikkje i samspel med nokon eller noko, blir ikkje livet leveleg.

Men det gode er at på vår eiga scene er vi alle profesjonelle i vår eiga rolle. Vi er sjeldan vår eigen instruktør fullt ut, og på livsteatret har vi mange medspelarar, men vår rolle er vår. Og er vi heldige, får vi god kritikk for framføringa.

...

PS Eg trur eg veit kvifor eg er så glad i å spela amatørteater. Ingenting er som å gå inn i ei ny rolle. For ei tid.

PPS Eg veit også at «Are you lonesome tonight» vart skriven heilt tilbake på 1920-talet, men det var nå Elvis som gjorde teksten kjent for «All the world».

AV DAG WOLLEBÆK,
PENJONIST OG FOLKEHØGSKOLEMANN, GOL

Er det plass til eksistensielle spørsmål i folkehøgskolen?

AV GEIR ERTZGAARD

En situasjonsbeskrivelse

Etter 20 år i folkehøgskolen tolker jeg forholdene nokså forenklet slik: På den ene siden står de kristelige folkehøgskolene med et til dels tydelig manifest om at kristen tro og etikk skal ha en grunnleggende plass i skolens verdigrunnlag og hverdag. På den andre siden av hekken er situasjonen litt mer komplisert. For noen, jf. diskusjonen mellom Arild Mikkelsen og Benedicte Hambro/Brynjar Tollefsen, kommer det ganske tydelig fram at spørsmål om tro og livssyn er omdiskutert og noe man skal trå varsomt med. Noen har et uttalt verdensbilde som begrunner skolen, andre ser på seg som åpne humanister som ikke skal legge føringer for menneskers tro og livssyn. Dette får konsekvenser for fagplaner og emneplaner. Ut fra det dukker diskusjonen opp hvorvidt fag av eksistensiell karakter skal ha en plass i folkehøgskolefagfloraen.

I forlengelse av denne diskusjonen og som en kommentar til en artikkel på www.frilyntfolkehogskole.no stilte jeg følgende spørsmål:

Hvilke emner fortjener å ha en framtrædende plass i folkehøgskolen hvis ikke eksistensielle spørsmål skal ha det? Selv ville jeg satt eksistensielle spørsmål sammen med livsmestring og globalt medborgerskap som de tre essensielle og grunnleggende tema en folkehøgskole skal ta opp. Det hadde vært spennende med en diskusjon om hva som er essensielt i folkehøgskolen fra alle leire.

Også en samfunnsdiskusjon

Det foregår en ganske het diskusjon i forlengelsen av bøkene til Richard Dawkins og nylig avdøde antiteisten Christopher Hitchens, bøker med tema som *The God Delusion* og *God is not Great: How Religion Poisons Everything*. Man er ikke i moderne sammenheng vant med å snakke om en misjonerende ateisme, men både Hitchens og Dawkins gjør seg til talsmenn for at religion per se er et onde som må fjernes for at forholdene skal bli bedre i verden. Religion er ikke bare et resultat av, men en hovedårsak til de store utfordringer verden står overfor i 2012. Religionen er årsak til noen av de største konfliktene vi opplever, og samtidig det største hinder for en løsning på de samme problemene.

Hva er egentlig eksistensielle spørsmål?

Livssyn, filosofi, eksistens er ikke synonymt med tro, alle løsninger fra anarkisme og nihilisme til en pietistisk forankret kristen tro, springer ut fra en eksistensiell tenkning: Hvem er jeg i denne verden som jeg har blitt plassert i. Eller som Søren Kierkegaard spør seg selv:

Det kommer an på at forstå min bestemmelse: ... det gjelder om at finde en sandhed, som er sandhed for mig, at finde den idé, for hvilken jeg vil leve og dø.

Dette er de samme spørsmålene mange av elevene våre stiller. Hva er egentlig meningen med mitt liv? Her

fødes jeg, får noen tilmålte år på jorden, for så å forlate den. Hva skal jeg så bruke dette livet til? Er det ikke sånne spørsmål folkehøgskolen er til for å være med og snakke med elevene våre om?

Frilynte folkehøgskoler er ofte mer samfunnskritiske enn de kristelige skolene. Men hvor skal kritikken komme fra hvis man ikke først begynner med å diskutere hvem man er og hva man skal bruke dette livet til? En samfunnskritikk løsrevet fra egen eksistensforståelse synes noe merkelig. Er man en motkultur eller i det minste en bidragskultur, eller er målet «bare» å tilpasses dette samfunnet? Da blir man jo bare en brikke i spillet, helt i tråd med Hegels systemtenkning og marxismens noe nedbrytende syn på den enkeltes underordnede plass i forhold til kollektivet. Moderne historie har vel vist oss at kollektivet ikke er noe uten enkeltmennesket, og at enkeltmennesket ikke er noe uten kollektivet?

Hvorfor er eksistensielle spørsmål en nødvendighet for folkehøgskolene?

Jeg stilte et spørsmål om hva som er essensielt for folkehøgskolen. Lovverket svarer jo på dette når det skriver om almenndannelse og folkeopplysning. Dannelsesbegrepet har blitt drøftet i flere publikasjoner i det siste, både i og utenfor folkehøgskolen, en dislusjon jeg kort oppsummerer i artikkelen «Studiereisen – dannelsen i fortettet form» i boken *Reisens pedagogikk*.

Jeg vil strekke det så langt som å påstå at en folkehøgskole som ikke gir rom til elevenes eksistensielle utfordringer eller refleksjoner – refleksjoner de er proppfulle av og interesserte i – ikke gjør hele jobben skolen er satt til å gjøre. Dette må ikke forveksles med forkynnelse. Men fra missiologien og religionsfilosofien vet vi at det ikke er mulig å ha en dialog uten at de forskjellige parter, om en vil eller ikke, får mulighet til å presentere sine egne meninger.

En elev vil synes det er uinteressant å snakke med meg så lenge som jeg bare stiller spørsmål uten å bidra med mine egne livserfaringer. Jeg har stor tiltro til at elevene er i stand til å være kritiske til hva jeg mener – under forutsetning av at min måte å bidra til diskusjonen på ikke er manipulerende av karakter, men åpen, nysgjerrig og villig til å lytte til hva den andre har å si. Jeg vil strekke det så langt som til å si at ved å være åpen og bidra med mitt, vises eleven den dypeste respekt. Å la de eksistensielle spørsmålene ligge er ikke noe annet enn å undervurdere eleven.

Man skal være klar over at man gjør seg til talsmann for en tabularasa-tenkning hvis man tror og hevder at man ikke skal besudle unge mennesker med ens egne holdninger og verdier. Det er i brytning med hvem jeg er og hva jeg står for at elevene utvikler seg selv og det han står for. Det er ikke det samme som at elevene skal overta mine holdninger.

Emmanuel Levinas har ofte blitt nevnt av folkehøgskolefolk, spesielt i frilynt sammenheng, av Arild Mikkelsen og Øyvind Krabberød spesielt, og det med god grunn. Spørsmålet om meningen med livet er et eksistensielt spørsmål, og svaret Levinas gir, passer som hånd i hanske for folkehøgskolen. Meningen med livet opplever du i den andres øyne – i møtet med den andre.

Men i denne sammenhengen har jeg lyst til igjen å trekke fram Søren

«Man er ikke i moderne sammenheng vant med å snakke om en misjonerende ateisme, men både Hitchens og Dawkins gjør seg til talsmenn for at religion per se er et onde som må fjernes for at forholdene skal bli bedre i verden.»

Kierkegaard. Kierkegaard er sjelden trukket fram i norsk sammenheng, men i Danmark fins det en stor produksjon rundt filosofens forfatter-skap. Blant annet har Jens Estrup skrevet en enkel innføring i hans filosofi til bruk for unge søkende mennesker i en bok med den meget passende tittelen *Vælg dig Selv*. Hos Kierkegaard er de valgene du tar helt avgjørende. Du kan velge på to måter, en indre og en ytre. De ytre valg baserer seg på stadig omskiftelige forhold som skaper usikkerhet – i Estrups vokabular «missiler» som sloss om vår skiftende oppmerksomhet. De indre eller eksistensielle valg baserer seg på det faste og varige, på en oversikt over det som ikke skifter – over de forhold som gir stabilitet og trygghet i tilværelsen, eller sagt på en annen måte: Det som gir mening.

Estrup beskriver det i *Vælg dig Selv* med følgende ord (s. 11):

I dag slås mange unge med et fælles problem: Identitetskonflikt. Identitetskonflikten opstår, fordi de lever i en verden, hvor alt hurtigt forandrer sig, samtidig med, at de hver især er overladt til sig selv. Denne overladthed til sig selv tvinger flere og flere unge ud i spørgsmålene: Hvem er jeg? Hvor passer jeg ind i verden? Spørgsmål, der drejer sig om personligheden.

Hvis slike spørsmål ikke skal på dagsordenen, hva skal da på dagsordenen?

Hvorfor eksistensielle spørsmål hører hjemme på dagsordenen? Fordi mennesket av natur er eksistensielt, vi har evnen til å spørre om meningen med at vi er her, og for elevene er dette et av de store spørsmålene.

Men vi tenker gjerne at vi skal overlate til elevene selv å finne svarene – i god sokratiske tradisjon. Men i den sokratiske tradisjonen blir i hvert fall spørsmålene stilt, og det er ikke som om Sokrates ikke antyder svar. Det er hans livserfaring og klokskap som får ham til å stille spørsmål, det er kjennskapen til livet og dets utfordringer som gjør spørsmålene hans så betydningsfulle.

I de kristelige folkehøgskolene har som regel det eksistensielle fått en programfestet plass gjennom fag som *Tro og liv, livssyn, kristendom*. Kjært barn har mange navn, som det heter. Men hva skal de hete i frilynt folkehøgskole?

En kommentar til diskusjonen i frilynt folkehøgskole om dette temaet lød som følger:

Dette var virkelig en interessant artikkel. Kanskje også vi i Norge burde begynne å diskutere hva slags dannelsesideal den enkelte skole vil dyrke fram; «socialt engagement og politisk aktivisme» eller «eksistensielle anføktelser».

«Livssyn, filosofi, eksistens er ikke synonymt med tro, alle løsninger fra anarkisme og nihilisme til en pietistisk forankret kristen tro, springer ut fra en eksistensiell tenkning.»

Jeg tror dessverre at dette er feil måte å stille spørsmålet på. Det er ikke et enten eller, sosialt engasjement og politisk aktivisme springer som regel ut fra et verdigrunnlag og en helhetlig forståelse av tilværelsen. Man vil noe fordi man tror på noe. Man handler for å oppnå verdibaserte resultater. Det ene fordrer det andre, og det andre er ikke mulig uten det ene.

Jeg vil ta et eksempel fra en av mine favoritter. Albert Schweitzer – hans livsgjerning var sosialt engasjement av stort format. Som vellykket teolog, musiker og lege forlot han karrieren i Alsace for å etablere et spedalskysykehus i Gabon. Hoveddelen av livet tilbragte han i den lille byen Lambaréne ved Ogoouéelven i det sentralafrikanske landet. Han viste sosialt engasjement og politisk aktivisme i praksis, men inspirasjonen til dette fant han i sin kristne humanisme som var dypt forankret i hans selvforståelse.

Mer moderne: Man kan se på Desmond Tutu, Aung San Suu Kyi eller Dalai Lama. Man kan være kritisk til deres trosbilde, men man kan ikke nekte for at deres eksistensielle innfallsvinkel har hatt stor innvirkning på deres samfunnsengasjement.

Det er ikke slik at engasjementet nødvendigvis springer ut fra en religiøs tro. Hvorvidt Warren Buffetts, Bill Gates' og Petter Stordalens engasjement springer vel ut fra det man kan kalle en eksistens-

iell krise vet jeg ikke, men selv om de har sine røtter i finansverdenen og næringslivet, er det vanskelig å se at de ikke driver sine filantropiske prosjekter ut fra en tanke om hvem de er og hva de skal bruke sine ressurser til i en større sammenheng. Hvem er jeg med alle disse pengene? Hvordan kan jeg gjøre mitt for at verden blir et bedre sted? Hvilken verdi har mine penger når det som virkelig betyr noe, er menneskers livskår?

Et annet eksempel på hvorfor eksistensielle spørsmål hører hjemme også i folkehøgskolen er det Frank Rossavik beskriver i en artikkel i Morgenbladet 12.–18. oktober. Han skriver om voldstendensene i moderne tv-serier i kontrast til beskrivelsene i TV-serien Derrick. Hos sistnevnte så vi knapt et lik, i moderne serier «skal lik være voldtatt og torturert, deretter skamfært og oppskåret». Konsumentene av voldsforherligelsen er menn mellom 18 og 34, deretter fulgt opp av kvinner i samme aldersgruppe, altså menneskler i samme aldersgruppe som våre elever. Ifølge Rossavik har intuisjonen overtatt. Kommersialiseringen gjør hva den kan for å selge annonser, og disse gruppene er de som er mest interessante for annonsørene. Dette er også en målgruppe som har vokst opp med dataspill, hvor man gjør noe aktivt hele tiden. For å trekke denne målgruppen vekk fra spillene, må det skje noe i seriene hele tiden. «Det er kanskje derfor alle tv-morderne er seriemordere?», spør Rossavik.

Postmodernismen

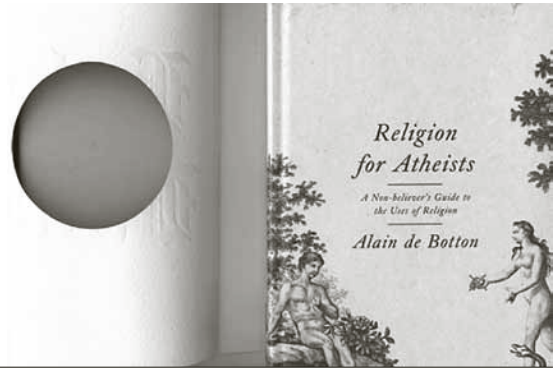
Postmodernismen gav oss en fragmentarisk innfallsvinkel til virkeligheten, og skapte likegyldighet. Resultatet er det Rossavik kaller en «postmodernistisk senskade», en begeistring for blod og død som et svar på den postmoderne likegyldigheten. Et annet uttrykk for postmodernismen, om et slikt ord fins, er «et vink til religionens tilbakekomst».

I postmodernismen måtte hver enkelt finne sin egen sannhet eller serie av sannheter og sette dem sammen til et eget tilpasset verdensbilde hvor mitt er like riktig som ditt. Nå blir den avløst av nye normer, for eksempel interesse for religion og annen åndelighet. I vakuemet etter postmodernismen, hva skal vi fylle livene med? Intuitive og erfaringsgrunne løsninger på voldssaker hvor det rasjonelle og fornuftige settes til side? Dette er eksistensielle spørsmål som får konsekvenser direkte i det praktiske liv. Skal ikke det ha plass i folkehøgskolen? Hva gjør vi hvis vi ikke gir det plass?

Jeg vil avslutte med et spørsmål fra Jens Estrup: Når man kan velge hva som helst, og alle valg er like gode, hva skal man da velge?

Geir Ertzgaard er utdannet teolog og har arbeidet som lærer på Solborg Folkehøgskole siden 1992. I 1997 hadde han et stipend hos NLA for å studere Søren Kierkegaard som pedagogisk tenker.

Religionenes tilbakekomst?

Mannen som trolig er verdens mest kjente nålevende filosof og sosiolog, Jürgen Habermas, har snudd i sitt syn på religion. Før mente han at samfunnet kan bygge samhold og solidaritet på et sekulært idégrunnlag. Habermas' utgangspunkt var at religion og sekularisme er uforenelige, et syn han baserte på verkene til den kjente sosiologen Max Weber. På 1970-tallet mente Habermas at en rent sekulær etikk var fullt ut mulig. Etter dette har han gradvis nærmet seg religionen. Den siste og mest radikale endringen kom etter 11. september 2001. Nå mener han at samfunnet trenger religion.

Habermas' hovedpoeng er at det sekulære samfunn må vise respekt for at det er en kjerne i det religiøse som ikke kan angripes med rasjonelle argumenter. Religion spiller nemlig fortsatt en viktig rolle som lim i samfunnet, mener Habermas. Religion legitimerer samfunnets moral og etikk for mange, og står som en viktig forutsetning for solidariteten mellom samfunnsmedlemmene, ifølge filosofen.

Habermas' grunnleggende krav er at mennesker som selv ikke har noen gudstro, likevel må være erkjennelsesmessig åpne for religiøse overbevisninger. Det er noe i religionen som unndrar seg sekulær og vitenskapelig etterprøving, mener han. På den andre siden krever han at de religiøse tilpasser seg et sekulært språk hvis de vil øve innflytelse på den politiske arena. Dette fordi et felles språk for alle samfunnets innbyggere ikke kan være forankret i én religion. Habermas ser i korte trekk på religion og det sekulære som to separate sfærer, der begge må vise respekt for hverandre hvis man skal skape et samlet solidarisk samfunn. Holdningen må,

ifølge Habermas, innebære en reell åpenhet for at religionen kan ha en kjerne av sannhet, om enn ikke i vitenskapelig forstand.

Lars Gule har i pressen vært svært uenig i sannhetsgehalten i *religionenes tilbakekomst*. Han forklarer en økende sekularisering med sosial trygghet i det moderne samfunnet. Gule hevder at liberalisering og oppløsning av dogmene innenfor trossamfunnene også kan sees på som en dimensjon ved sekulariseringen. Han har uttalt: – Når man nærmest kan gjøre hva man vil innenfor et trossamfunn bare man «tror litt på Gud», representerer dette en sekularisering i forhold til den strenge, konservative kristendommen som var dominerende tidligere.

Ateisme 2.0 – en litt mindre religionskritisk ateisme

Den såkalte nyateismen, med fire av dens fremste representanter – Richard Dawkins, Daniel Dennett, Sam Harris og nylig avdøde Christopher Hitchens, har blitt beskyldt for å være intolerant og fiendtlig innstilt mot

religion. Men pendelen svinger: En enda nyere ateistbølge ser ut til å skylle over nyateismen. Forfatteren og filosofen Alain de Botton kaller det *Atheism 2.0*. Den aller siste bølgen av ateismelitteratur er ikke like kritisk innstilt til religion.

I sin bok *Religion for Atheists, a non-believer's guide to the uses of religion*, gir ateisten Botton religionen en hel del positiv omtale. Religionene er ikke sanne, men de kan være nyttige, fastholder Botton. Han mener at den sekulære verden har mye å lære av religionen og dens utøvere. Ateister og agnostikere burde plukke rosinene i den religiøse kaken, ifølge Botton. Gjennom å låne det beste fra alle verdensreligioner kan vi for eksempel lære oss verdien av å samles rundt et måltid, eller ha spesielle bygninger som alle er velkommen til og hvordan visse ritualer kan være en støtte i livet. Boka til Botton er nærmest en håndbok for de som ikke bryr seg om Gud, men likevel har behov for trøst og veiledning.

ØYVIND KRABBERØD

Åndelige forbilder i folkehøgskolen

Eksistensielle spørsmål er en viktig del av gjerningen som folkehøgskolelærer. På informasjonsseminaret til Informasjonskontoret for folkehøgskolen spurte vi tre lærere om deres åndelige forbilder i undervisning og administrasjonsarbeid.

TEKST: EVEN ØVALD / FOTO: ØYVIND KRABBERØD

VIVIANN ALEXANDRA KNUITSEN,
FAGLÆRER FOR HELSE OG HELHET,
HADELAND FOLKEHØGSKOLE:

– Vi jobber mye med mindfulness, det vil bevisst oppmerksomhetstrening. Et forbilde der er den amerikanske legen og yoga- og meditasjonslæreren Jon Kabat-Zinn, som virkelig lever sin lære! Han dro til Østen, blant annet Korea og India, studerte buddhismen og trente yoga med forskjellige mestere. Han ville integrere østlig tenkning i vestlig medisin og etablerte i 1979 Stress Reduction Clinic

og Center for Mindfulness in Medicine, Health Care and Society ved universitetet i Massachusetts. Der har de et stressreduceringskurs/-program som er designet for å redusere smerte og øke fysisk og psykisk velvære, for folk med forskjellige sykdommer eller tilstander. Enten det er utbrenthet, hjertesykdom, kreft eller noe helt annet, kan man komme for en åtteukers trening i mindfulness og lære seg små, små øvelser i oppmerksomhet og tilstedeværelse. De vier for eksempel oppmerksomhet til noe så enkelt som det å puste. Det de ser, er at dette stimulerer kroppens egen evne til selvhelbredelse og reduserer smerten og det indre stresset. På den måten øker opplevelsen av livskvalitet, uavhengig av sykdom.

Jeg bruker Jon Kabat-Zinns prinsipper i arbeidet med mindfulness. Jeg har foreløpig introdusert for elevene det første prinsippet, som er *Non Judging*, «ikke-dømme». Vi er så vant til å dømme alt vi opplever som enten bra, dårlig eller ikke viktig. Det gjør vi både når vi lærer ting, når vi møter nye mennesker, og når vi står overfor nye situasjoner.

Ofte gjør det at vi ikke kan ta imot ting slik de er, og dermed heller ikke lære av dem. Å «ikke-dømme» er en av metodene i oppmerksomhetstrening. En av teknikkene vi bruker da, er meditasjon. En oppgave elevene kan få, er for eksempel å observere pusten ikke-dømmende.

Jeg er personlig overbevist om at hvis du er deg selv bevisst om hvordan du har det, hva du ønsker og vil, og i tillegg er åpen, så kan du ta bevisste valg som leder deg i den retningen som er verdifull for deg i livet ditt. Det er ikke så viktig om du velger det ene eller det andre så lenge du velger ut fra deg selv. Den typen oppmerksomhetstrening Jon Kabat-Zinn underviser i, bringer deg i en tilstand hvor du kommer i kontakt med hvordan du har det. Når du er forankret der, i øyeblikket, kan du ta bevisste valg, se og benytte deg av livets mange muligheter.

ASTRID MOEN,
ASSISTERENDE REKTOR OG
MEDIELÆRER VED SUND
FOLKEHØGSKOLE:

– Jeg er samfunnsviter, så i utgangspunktet er jeg ikke sikker på om jeg har så mange åndelige forbilder. For meg er det verdier som er viktig, for eksempel demokrati og menneskerettigheter. Bakgrunnen min fra journalistikken gjør meg også opptatt av åpenhet.

Men jeg har for så vidt et forbilde som kunne være relevant: Erik Bye. Det handler først og fremst om hans møte med mennesker, det at han møtte alle med like stor varme og åpenhet, uansett hvor de befant seg på autoritetsskalaen. Han hadde dessuten alltid et levende engasjement for hele verden, både klima- og fattigdomsspørsmål. I tillegg kombinerte han det med en kunstnerisk begavelse.

Jeg tror han sto for noen grunnleggende verdier som handler om medmenneskelighet. Han følte et personlig ansvar for verdensutviklingen som jeg synes det er veldig vanskelig å finne i vår tid. Da han døde, så lurte jeg på hvordan skal det gå med Norge nå. Hvem er det som viderefremidler de verdiene i det offentlige rom i Norge? Kanskje kan vi som underviser ved folkehøgskolene ha en rolle der vi formidler verdier

som det uegennyttige, det ikke-materialistiske, det som hever seg over alle småting og klarer å se det store bildet.

MARTE TORSDATTER LELAND,
MEDIELÆRER VED
ARBEIDERBEVEGELSENS
FOLKEHØGSKOLE:

Som folkehøgskolelærer vil jeg si at N.F.S. Grundtvig er mitt åndelige forbilde. Skolen kan brukes til noe mer enn å pugge. Jeg tror Grundtvig hadde snudd seg i grava om han hadde sett hvordan norsk skolepolitikk i en del partiprogrammer legges fram nå. Jeg leser i avisa om saker der barnehager skryter av at de allerede har begynt med matematikk fra barna er ett år, samtidig klør folk seg i hodet og lurer på hvorfor frafallet er så stort i videregående skole, hvorfor vi gjør det dårlig på PISA-undersøkelser og så videre. Og svaret på det, fra hele det politiske spekteret, er å pøse på med mer av det samme! Men det hjelper ikke å ha hatt matte fra man var ett år, hvis man ikke orker mer når man er 17.

Derfor mener jeg Grundtvigs tanker er relevante. Man må hente fram de ressursene som bor i elever, i møtet mellom lærer og elev. Grundtvig var opptatt av at folk skulle

ha kunnskap, men i et mer helhetlig perspektiv. Han snakket om skole for livet. Han mente at læreren vet mer enn eleven, men at når det gjelder viten om det som er viktig for et menneskeliv, så er lærer og elev likestilte. Slike tanker virker fraværende i grunn- og videregående skole i dag.

Som formidler og journalist må jeg også nevne Anne Lindmo som et viktig forbilde. Jeg har skulket mang en folkehøgskoletime for å høre henne på radio. Dette var før podkastens tid, så vi måtte skulke for å få det med oss. Lindmo ledet «Mamarazzi» på P3. For meg var hun den første kvinnen som var morsom på en litt sånn spydig og sarkastisk måte. Før det hadde det bare vært menn som var morsomme på den måten. Morsomme kvinner var mer type Aud Schønemann.

Også i mer *mainstream*-produksjoner synes jeg hun er en utrolig dyktig formidler, hun har med seg fandenivoldskheten. Forrige lørdag så satte hun seg ned ved en dame blant publikum og sa: «Du skjelver som et lemen i brunst.» Det er herlig frekt.

EN MØRK TID

- Vi lever i en mørk og dyster tid. Selv om ikke kristendommen kan redde verden og Gud er død, så mener jeg en god ting ved Norge er at samfunnet er bygd på kristne verdier som rettferdighet, humanitet og nåde.

HAÅKON BLEKEN TIL DAGBLADET

KRISTENSOSIALIST?

Ja hvor plasserer han seg egentlig? Aldri godt å vite. Ett bein i filharmonien og et i bymisjonen. Kanskje ligner han mest en god, gammeldags kristensosialist.

- Jeg har ikke én livsanskuelse. Men kristensosialister har jeg med årene fått stor respekt for. Jeg trives i det hele tatt blant troende mennesker. De ser deg, de går rett på sak. Det er også utrolig mange fine muslimer. Hvem engasjerer seg for enkeltmennesker, som de papirløse barna? Det er særlig folk i kirken. Behandlingen av asylbarna opprører meg. Det er uanstendig, vi må gjøre unntak fra regler. Hva om et menneske holder på å drukne, skal vi la være å redde ham fordi vi ikke kan redde alle?

ALF VAN DER HAGEN I DN

HVOR KOMMER VI FRA?

- **Har du noen gang savnet en mer definert tro?**

- Alle årene jeg hadde en definert tro var mer enn nok for meg. Men det jeg skulle ønske var at flere beskjeftiget seg med disse moralske og eksistensielle spørsmålene. Hvorfor har vi egentlig dette livet? Hvem er vi? Hva er vi? Hvor kommer vi fra? Hvor skal vi til?

- **Tror du at vi finner noe svar?**

- Nei, svarer Sivertsen kjapt. Jeg finner jo svar hele tiden, men jeg finner ikke svaret. Det er for meg et forlatt stadium.

HALVDAN SIVERTSEN I VÅRT LAND

DEN GAMLE GUD ER DØD

Efter den gamle Gud er død, er der kun dialogen, samtalen, tilbage. Det begynder med snak, og det ender med snak. Og det er snak, vi skal holde liv i. Og i den forbindelse vil jeg da gerne nævne, at den «grundvigske lejr», herunder højskolerne, er gået lige lovligt stille med dørene de sidste tyve år.

EJVIND LARSEN I HØJSKOLEBLADET

GUDLØSE FORFATTERE

Skal spørsmål om tilværelsens store dilemmaer besvares, går man til de gudløse forfatterne. Tor Ulven, Kjell Askildsen, Samuel Beckett. De som beskriver tilværelsen helt uten mening. Personer som vender Gud ryggen, er kanskje de som mest av alt viser oss Gud på baksiden av speilet. - Jeg har virkelig prøvd å være kristen, men det ble etter hvert helt umulig.

.... - Jeg tror fortsatt på Gud, men jeg vet ikke om Gud tror på meg. Troen er en streben som gjør at vi bygger katedraler og skriver dikt. Savnet oppover har resultert i flotte tekster, fantastisk musikk og kunst, som helt åpenbart gjør livet rikere. Derfor er jeg glad i religion, selv om det opplagt er enklere uten.

ALF VAN DER HAGEN I VÅRT LAND

PER STÅLE LØNNING

Per Ståle Lønning var 60 år da han begynte å tatovere seg. Først et kors øverst på høyre overarm. Deretter en torne kronet Jesus like under. Og i år smelte han altså like godt til med hele korsfestelsen.

- Alle tatoveringene er laget av Mika, en kjempekar fra Montevideo som driver på her nede. Folk går rundt med meningsløse tatoveringer, slanger og alt mulig tull. Da jeg ville ha meg tatoveringer, ville jeg ha noe jeg kunne stå inne for.

- **Du er blitt kristen?**

- Blitt kristen? Eg er ein djupt truaendes mann, og det har eg alltid vore.

Han tar på seg singleten igjen.

- Så nå skal jeg for alltid bære korset sammen med ham. Jeg ber hver dag om at han skal ta vare på meg og mine. Og andre for den saks skyld. Men hva er en god kristen? Jeg har alltid vært opptatt av dem som ligger nede, Kanskje har det noe med kristendom å gjøre.

MAGASINET DAGBLADET

LINN ULLMAN OM SKYLD

- **Skyr vi skuld?**

- Det nye evangeliet er at vi ikkje skal kjenne skuld. Kanskje botnar det i vår protestantistiske kristendom, der skuld og skam var viktig. Så kom Freud med mistankes hermeneutikk: Vi skal fjerne det vi meiner er unormalt, til dømes skuld. Så fekk vi alle dameblada, tabloidane, Oprah og bøker med titlar som «Meir sjøtillit no!» Då var diskusjonen om moral kjørd. Alt vert så uuthaldeleg lett. Vi må skjønna at alt vi gjer, får konsekvensar

LINN ULLMANN I DAG OG TID

DE BESTE KUNSTNERNE

- Hva tenker du om de gamle katedralene?
- Der er det virkelig ikke dårlig kunst. Den katolske kirke hadde de beste kunstnerne den gang og ofte også i dag. God kunst vekker til åndelighet samme hvem som utfører den.
- Du har vært i mange kirker i Norge. Er det mye dårlig, synes du?
- Ja, jeg synes det er en del svakt, men det finnes gode unntak. Kunst kan bli klistret oppå arkitekturen så verken kunsten eller arkitekturen fungerer. Statskirken har blitt bedre i så måte i senere tid, siden det brukes utsmykkingskomiteer med mer kompetanse. Spesielt utsatt har Jesus vært, der må en nesten til de store mestrene for å finne virkelig bra figurativ religiøs kunst. Men innen abstrakt kunst finner en bedre forsøk. Fikk en Mark Rohko i et kirkebygg kunne en ikke klage,
- Opplever du selv noen sammenheng mellom det du tror på og deg som billedkunstner?
- Jeg har vært opptatt av mer eksperimentell billedkunst, der en nær sagt fomler i det ukjente. Det involverer en slags fri forskning. Jeg har ikke sett verken Gud eller Jesus, men tror det er en del av virkeligheten. Vi har ikke håndfaste bevis for mye av det vi opplever. Så prøver vi å finne ut av det. Skal vi gå inn i en religion, må vi gi det en sjanse og tillate noen feilskjær. Det samme gjelder billedkunst, særlig moderne kunst. Når folk sier *nei det, det skjønte jeg ingenting av*, da er hele holdningen feil fra begynnelsen av.

BILLEDKUNSTNER SYNNOVE ELLINGENSEN I
KATALOGEN TIL UTSTILLINGEN ON TRIAL-
CHRIST PÅ F15

BROR ARNFINN

... Og sjølv om dominikanarordenen ikkje er ein munkeorden, ville han vera munk. Han vart munken på Majorstua, ikkje pater Haram, men bror Arnfinn. Han sov på ein hard brisk, dusja i kaldt vatn, skydde pengar og hadde ingen ting bortsett frå ei sur pipe. Eg trur ikkje han med all sin askese hadde den minste tanke på å vinna seg fortenerer hjå Gud. Han ville vera fri, og di meir ein mann finn ut at han ikkje treng, di friare vert han.

I denne fridomen vart Arnfinn ein mann utan alder. Han gjekk heile tida i ei drakt frå 1200-talet, så sant han ikkje jogga eller sykla, og hadde ingen ytre kjenneteikn på generasjon eller klasse som stengde han ute frå noko miljø. Han var framand alle stader, og heime overalt. Og kor han kom, fekk han vener, ikkje minst blant dei unge.

NEKROLOG, KJELL ARILD POLLESTAD I DAG OG TID

FJERNA GUD?

Eg trur: at den som trur at det går an å fjerna Gud, eller religiøsitet, eller religionar, og at verda ein dag vil bli ein velsigna fristad utan, sannsynlegvis må tru om igjen. Spørsmålet er dermed: Korleis finna vegen til eit samfunn der tru/ikkje tru/rettru kan leva saman i harmoni. (Å, huff, som eg hata ordet harmoni i min ungdom!)(Det trudde eg iallefall IKKJE på!)

KJELLAUG HATLEN LUNDE PÅ FACEBOOK

FOLKEOPPLYSNING

Hvad solskin er for det sorte muld, er sand opplysning for muldets frænde, heiter det i songen. Og Andreas Wahl, programleiar for *Folkeopplysningen*, følgjer oppskrifta til Grundtvig vidare: *al sand opplysning er mild og blid, så den vort hjerte må vel behage*. Det er ikkje så mange skarpe kantar på Wahl. Han likar stort sett folk – også dei som driv med reikihealing.

Men trass i den milde, ganske opne tilnærminga kjem ikkje alternativrørsla godt ut av *Folkeopplysningen*. Wahl presenterer både empiriske studiar og enkle eksperiment i fjernsynsstudio, og resultatata til behandlarane er lite å skryte av. Men eit visst unntak for akupunktørane kan dei stort sett ikkje dokumentere noko som helst ut over placeboeffekten.

FORSKERFORUM

Hold deg orientert og delta i debatten på www.frilyntfolkehøgskole.no. Kan lastes ned på din smartphone med en scanner, for eksempel appen RedLaser.

BEGRUNNELSE FOR EKSISTENSIELLE OG RELIGIØSE SPØRSMÅL I FRILYNT FOLKEHØGSKOLE:

Skape rom for samtale og øke evnen til kritisk tenkning

AV ØYVIND BRANDT

Alle frilynte folkehøgskoler har – ikke overraskende og med vekslende tyngde eksistensielle, om ikke religiøse spørsmål som tema gjennom året. Mest kommer dette til uttrykk i fellesfag og på arenaer som morgensamlinger og i elevsamtaler, minst på linjefag. Dette viser en rask undersøkelse blant de frilynte folkehøgskolene (svarprosent 64). Eksistensielle og religiøse spørsmål kommer opp integrert og ikke alltid planlagt i ulike sammenhenger. For kun 38 prosent av skolene oppgir at de har en plan for å ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål med elevene.

Viktigste begrunnelse for å ta opp slike spørsmål er å skape rom for samtale og refleksjon omkring eksistensielle og evt. religiøse sider ved livet og samfunnet, samt å øke evnen til kritisk og reflektert tenkning rundt disse spørsmålene. Det var relativt få skoler som tar opp eksistensielle og religiøse spørsmål med begrunnelse i kulturarven (31 %).

På spørsmål om skolene vil anbefale PUF å se på muligheten for seminar/kurs/erfaringssamling for lærere og evt. andre tilsatte om hvordan ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål med elevene på frilynt folkehøgskole, svarer ca halvparten positivt på dette, mens kun fire skoler ikke vil anbefale dette. Resten er usikre. Oppslutning til et evt. seminar fra PUFs side vil selvfølgelig avhenge av vinkling og den aktuelle prioriteringen på den

enkelte skolen i forhold til tid og penger.

Men at eksistensielle spørsmål er tema på skolene, og at det er et behov for å videreutvikle tenkningen rundt og dele erfaringene med å ta opp eksistensielle spørsmål i ulike sammenhenger på skolene er så absolutt til stede. Annet ville da også vært nært utenkelig i en allmenn-dannende og livsopplysende skole.

Spørreundersøkelsen og herværende temanummer av Folkehøgskolen markerer slutten på ett års fokus på eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole. Den dirkte anledningen var debatten som fulgte i kjølvannet av Arild Mikkelsens kapittel i boka *Med livet som pensum*. Temaet var på agendaen på rektorforum i 2011 og ble fulgt opp med en dialogkonferanse på Follo folkehøgskole i mars. Der kom elever og lærere fra en del frilynte folkehøgskoler fram til en felles anbefaling overfor skolene om hva og hvordan ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål. Denne anbefalingen i form av et sluttokument fra konferansen ble blant annet presentert på junimøtet på Seljord folkehøgskole og finnes på www.folkehogskolene.net.

Samtalen mellom oss som jobber på skolene om hva og hvordan ta opp eksistensielle spørsmål med elevene må dog aldri avsluttes.

SPØRREUNDERSØKELSE TIL FRILYNT FOLKEHØGSKOLER

Som avslutning på et drøyt års fokus på eksistensielle og religiøse spørsmål i frilynt folkehøgskole avsluttes denne runden med et temanummer av Folkehøgskolen denne høsten. I den anledning håper vi du raskt kan svare på noen spørsmål rund eksistensielle og religiøse spørsmål på din skole. Svarene skal kun benyttes som underlag for en kortere tekst i et temanummer av Folkehøgskolen, hvor ingen skoler vil bli nevnt.

- 1) Har din skole en plan for å ta opp eksistensielle og religiøse spørsmål med elevene? (Enten eller: ja/nei)
- 2) Er eksistensielle og religiøse spørsmål tema på din skole (Flervalg: i morgensamlinger?/ i fellestimer?/ i linjefag?/ i valgfag?/ i seminarer?/ elevsamtaler på internat, turer eller andre steder?/ (evt. hvilke?))
- 3) Begrunnelse for å ta opp eksistensielle og religiøse tema: (Flervalg: Skape samtalerom for eksistensielle spørsmål for eleve(e)/ Gi kunnskap/ Øke evnen til kritisk tenkning/ Kulturarv/ Merknader)
- 4) Vil du anbefale PUF å se på muligheten for seminar/kurs/erfaringssamling for lærere og evt. andre tilsatte om hvordan eksistensielle og religiøse spørsmål med elevene på frilynt folkehøgskole? (Enten eller: Ja/nei/vet ikke)

Rusa på Gud?

INTERVJU MED RELIGIONSFILOSOF JAN-OLAV HENRIKSEN

AV ASKILD MATRE AASARØD

Det går mange tog ut av Oslo. Gud vet hvor de alle går hen. Et av dem ender i alle fall i Ski, en av disse mange midt-i-mellom-byene på Østlandet. Rett ved togstasjonen i byen, i andre etasje i et lite bygg, er det et konditori. På konditoriet sitter religionsfilosof Jan-Olav Henriksen med en kopp kaffe og en kanelsnurr foran seg. Fra bordet har han utsikt mot togene. Han vinker bort en høstforvirret veps som har fått teften av bollen. Professoren er redaktør for den nyutkomne artikkelsamlingen «Tro», og er en av Norges viktigste teologiske nytenkere.

Tidligere har det blåst hardt rundt ham. I 2000 ble han nær sparket ut fra Menighetsfakultetet på grunn av sin positive innstilling til homofile. Men filosofen er på ingen måte så voldsom som reaksjonene på utspillene hans. Jan-Olav Henriksen er den typen tenker som må gni tommelfingeren og pekefingeren gjennom skjegget når han resonnerer. Han tror på en gud, men mener likevel at religion kan sees på som en konstruksjon.

Religionen må yte noe

– Mange religiøse vil si at religionen svarer til et dypt grunnbehov. Men skraper en litt i overflaten på det, kan

en få mange ulike svar. Når en jobber litt mer filosofisk og vitenskaplig kan en inndele svarene på hvorfor mennesket er religiøst i to kategorier: De svarene som ser religion utenfra, og de svarene de troende har selv, sier professoren.

– Religionspsykologer vil si at religion er noe man har blitt sosialisert til eller noe man oppsøker for å finne seg en identitet og føle tilhørighet. Religion gir mulighet til å høre til i en større sammenheng. Dermed forsterker den følelsen mange av oss får ved å leve i en familie, mener Henriksen.

– Men religionen bryter med mange av lovene og forklaringsmodellene vi lever etter i livene våre. Hvordan kan så mange mennesker velge å tro på noe en må gå utenfor empirien for å kunne forklare?

– Jeg tror ikke at man må gå bort fra empirien for å tro. Det er bedre å se det slik at religion er tolkninger av grunnleggende empiri. Religion og filosofi på sitt beste gir tolkninger av virkeligheten som en ikke bare kan lese ut av empirien. Religion må jo på en eller annen måte være knyttet til erfaring, hvis ikke har den ikke mening på lang sikt. Både religion og

livsfilosofi må yte noe. Den må gjøre noe som begrunner at den er verdt å holde på med. Henriksen mener religion ikke bare handler om tro.

– En ting som slår meg er at ulike kirkesamfunn rekrutterer fra ulike sosiale lag. De kirkesamfunnene som rekrutterer fra de dårligst stilte lagene i samfunnet, er de som legger mest vekt på at tilgang til gudene i religion er noe alle har rett til. Det åpner for religionen som en protestbevegelse som er organisert rundt økonomisk kapital og kapitalfordeling. Da kan religionen bli en slags motkultur. Mange vil da gjennom religionen kunne sette spørsmålsteget ved samfunnet de lever i.

Religion uten gud?

– Men er denne effekten av religion en god nok begrunnelse for religion i seg selv? Om det hypotetisk sett skulle komme ubestridelige bevis for at det ikke finnes en gud, skulle en da opprettholde religionen?

– Jeg vil nærme meg spørsmålet på en annen måte. Om det vi tror på som en gud er noe som kan bevises eller motbevises, blir gud noe som er en del av denne verden. Og det tror ikke jeg på uansett. Det blir en for liten gud for meg. Henriksen tar et tygg av

«Jeg tror ikke at man må gå bort fra empirien for å tro. Det er bedre å se det slik at religion er tolkninger av grunnleggende empiri.»

kanelsnurren mens han retter på brillene med den ledige hånden. Så setter han fingrene i skjegget for å kunne fortsette resonnementet sitt.

– Når det er sagt, kan noen folks argumenter for at de er religiøse godt møtes av den type kritiske spørsmål du nå stiller. For om du tror på noe for å få tilhørighet, døyve angst eller på bakgrunn av andre funksjonelt funderte argumenter, vil religionens nødvendighet forsvinne når vi finner noe bedre.

Hvordan har det seg at så mange mennesker tror på noe det ikke finnes bevis for? Er ikke religionen bare en livsløgn?

– Noen ganger. Da kan man si med religion som med hodepinetabletter: «Jeg gikk på Asperin helt til jeg fant ut at Paralgin Forte var bedre». De som argumenterer for religionen med basis i slike funksjonelle argumenter blir veldig sårbare, sier religionsfilosof Jan-Olav Henriksen.

Noe hellig

– Nesten alle mennesker, både religiøse og ikke-religiøse, bruker begrepet hellig om noe og gir religiøse og sakrale trekk til ting de tror på i livene sine: Psykologi, den store kjærligheten, menneskerettighetene eller individet. Hvorfor finnes noe hellig også utenfor religionen?

– Vi har erfaringer som vi trenger ordet hellighet på. Da er det med begrepet hellighet som det er med begrepet gud. Det gjør oss i stand til å sette ord på noe annet enn det hverdagslige. Vi lager kontraster ved å si at noe må være hellig. En tilværelse der ingenting er hellig blir ikke bare triviell. Den blir forferdelig, for da respekterer vi ikke en gang det hellige i andre mennesker. Jeg tror at hellighetens plass må være knyttet til humaniteten eller menneskeverdet.

– Men er ikke da det hellige strengt tatt bare en nødvendig konstruksjon for å opprettholde samfunnet vårt?

«Kan man ikke også bli avhengig av å tro på noe?»

...

– Jo, det er klart, det kan man. Og denne avhengigheten er for noen slik at religion kan bli en livsløgn.»

– Helt klart, men det sier ikke noe om dens gyldighet. All religion er på en måte konstruksjon. Men måten vi ser virkeligheten på er også en konstruksjon i en viss forstand. Dette utelukker likevel ikke at vi snakker om en virkelighet som eksisterer.

Religionsrus

Mange rusavhengige beskriver avhengigheten av rus som sterkere enn trangen til kjærlighet og en mening i livet. Religionsforsker Fredrich Schleiermacher har beskrevet religiøse erfaringer som «en absolutt avhengighetsfølelse», og de fleste kjenner Karl Marx' sitat om religion som «opium for folket». Religion deler elementer med rus.

– Hva skiller egentlig religiøs rus fra annen rus?

– Du spør kanskje feil person om det, jeg går ikke så veldig mye rundt og er religiøst rusa. Men jeg tror jeg kan si såpass mye at forskjellen har noe å gjøre med hvor opprinnelsen til

følelsen er. Jeg vil tro at religiøse mennesker som opplever denne typen rus ser den som knyttet til en virkelighet som er større enn de selv, og som bare gir noe godt. Religiøs rus drar ikke med seg en hangover, mener Henriksen.

Vepsen har gitt opp den møysommelige oppgaven med å stange seg gjennom vinduet ved bordet på konditoriet. Nå flyr den igjen hvileløst rundt på sporet av den sukrede kanelsnurren. I et eller annet vepsebøl i nærheten er dronningen død. Tilbake står en liten armé av ordreløse soldater uten noe å jobbe for. Men den høst-demente krigeren er fortsatt på jakt etter nektar. Etter en del ukoordinert flyving lander den i Henriksens tomme kaffekopp. Han setter tefatet sitt over. Innenfra koppen kan vi høre at vepsen fortsetter sin leting.

– Kan man ikke også bli avhengig av å tro på noe?

– Jo, det er klart, det kan man. Og denne avhengigheten er for noen slik at religion kan bli en livsløgn. At man ser så sterkt behovet for å ha noe å klamre seg til at en tror blindt. Det kan føre til at en ikke vil slippe taket i ting som ikke er tro, men overtro.

– Det er da religion kan bli farlig?

– Ja, tro som ikke kan utsettes for kritikk er jo potensielt farlig, og det er den viktigste grunnen til at vi må ha en offentlig, kvalifisert samtale om tro. At vi har muligheten til å se på tro fra flere vinkler.

Intervjuet er med tillatelse hentet fra magasinet =OSLO

JAN-OLAV HENRIKSEN (51)

Dr.theol. og dr.philos. og professor i systematisk teologi og religionsfilosofi ved Det teologiske Menighetsfakultetet i Oslo. Skrevet mange bøker. Tidligere har det blåst hardt rundt ham. I 2000 ble han nær sparket ut fra Menighetsfakultetet på grunn av sin positive innstilling til homofilt samliv.

Misjonering i frilynt folkehøgskole?

AV DAG WOLLEBÆK

Ein skitur på Skardaåsen

Sola skein over Stormyra på Skardaåsen i Gol. Det var blå ekstra-føre og nydelege spor. Det glitra i krystallar og eg drakk meg rusen på oksygen. I det heile – pensjonistlivet var perfekt. Så begynte det dirre i ei lomme, og snart kom lyden. Eg får nemleg ikkje lov å gå på skitur aleine utan mobilen. På displayet stod namnet til den mannlege redaktøren av Folkehøgskolen. Eg godtok samtalen.

Kunne vera artig å fortelje om at han hadde all muleg grunn til å misunne meg der han sat i Øvre Vollgate. Men han påstod han hadde det bra i urbane omgivnader. Derimot hadde han ei utfordring til meg: Kunne eg spekulere litt omkring spørsmålet om vi driver misjonering i frilynt folkehøgskole, – og finst det dogmatiske trekk hos oss?

Ettersom eg var i godt lune, og det var lenge til deadline, sa eg ja, og heldt fram med turen. Men hadde fått noko å tenkje på. Før eg kom til Syningen, og Hemsedalsfjella låg framfor meg, hadde eg avvist heile problemstillinga. Kviler ikkje grunnlaget vårt på at «Tvang til Tro er Daarers Tale»? Og er ikkje den frilynte folkehøgskolen pr. definisjon udogmatisk? Fritt lynne og opent sinn er jo varemerket vårt.

Men så på heimvegen i stakepartiet ved Fagerdalen, slo tvilen ned i meg. Er misjonering det same som påverking? Kan vi i så fall seia oss fri for å misjonere?

Eg kom aldri fram til noen eintydig konklusjon den dagen. Og det skulle gå lang tid.

På kjøkkenet med ornitologisk utsikt

Snøen er for lengst gått rundt Hallingdal Folkehøgskule. I raden av mispelbusker som eg sit og ser på gjennom kjøkkenet, er det eit yrande liv. Det vrimlar av småfugl, sikkert ti-tolv artar. Frå praktfulle dompappar og bokfinkar og lauvsongarar, som har det meir i strupen enn i

fjørdrakta. Eg har lokka dei alle hit med nokre nevar solsikkefrø kvar dag. Men eg sit med Pc-en framfor meg. For nå må Øyvind Krabberød få svar på utfordringa si.

Eg bestemmer meg for å begynne med å finne ein definisjon på «å misjonere» for å få eit slags inntrykk av om dette er ein aktivitet som er utbreidd hos oss. Oppslaget blir: Misjonere = drive misjon; agitere

Så får eg prøve å finne ein definisjon av «misjon»: Slik blir resultatet:

misjo'n (lat. *missio*, gen. *missionis*, 'utsending', av mittere 'sende')

1. (organisert) verksemd for å spreie ein religion, særleg kristendomen, til andre folkeslag drive m- i Afrika, Asia og Sør-Amerika / i bf eint: (sam)namn på misjonsorganisasjon(ar) gje (gåver) til m-en / kristeleg og sosialt arbeid blant nordmenn drive m- blant prostituerte
2. (livs)oppgåve, kall; rettkomen plass, viktig funksjon hans m- i livet var å spreie glede / fråhaldsarbeidet har sin store m-
3. delegasjon

Men «agitere» må også forklarast:

agite're (lat. *agitare* 'setje i rørsle'; smh med *agere*) freiste å påverke folks syn med overtaling, egging o l; propagandere a- for ei sak, eit parti

Men redaktøren stilte også spørsmålet om vi ikkje også til tider kunne vera dogmatiske i frilynt folkehøgskole. Så vi får gjera nokre nye oppslag, først «dogmatisk»:

1. som gjeld, høyrer til dogme eit d-spørsmål
2. dogmebunden, einsidig, trongsynt, doktrinær eit d- menneske

Og kvar ei så eit dogme? Jo:

1. kyrkjeleg læresetning
2. grunnsetning som ein (utan prov el. grunngeving) går ut frå som sanning,

Ja, her bør det vera mykje å ta tak i, ikkje sant du gulsporv der ute, som jagar bort ein grønfink. Men du er vel lite dogmatisk, mest pragmatisk trur eg. Meir opptatt av føda enn av læresetningar. Men nå må pensjonisten gå etter posten. Vi får sjå om det går an å få trekt ut ein tråd eller to etterpå.

Chileaksjonen på Hallingdal Folkehøgskule

Det var lite post i dag. Men «Appollon» låg i kassa, eit populærvitenskapleg forskingsblad frå Universitetet i Oslo. Gratis abonnement til alle interesserte. Godt stoff. Abonner du også! Var dette agitering, tru? Kanskje. Men var det misjonering? Neppe.

Vi skal ta ein tur tilbake til midt på 1970-talet. Vi hadde i alle fall Pinochet-kuppet i Chile i friskt minne. Eg hugsar ikkje om det var ein morgonsamling eller i ein aktuelttime. Eg heldt eit engasjert innlegg om situasjonen i landet etter Allendes fall. Og fortalde om Chileaksjonen som ein kunne melde seg inn i for å vise solidaritet med dei forfølgde chilendarar. Nei, eg ikkje bare fortalde, eg opplyste om at det var mogleg å bli medlem, og eg la fram ei liste der elevane kunne skrive seg på. Da alle hadde gått ut av foredragssalen, hadde omkring 2/3 av elevane meldt seg inn i Chileaksjonen.

Var dette påverking? Jo, klart. Men var det misjonering?

Og kva med den gongen eg fleire år på rad hadde studiegrupper med overskrifta «Kriminalitet og samfunn». Hadde eg ikkje ein skjult agenda da eg stort sett forsynte elevane med litteratur frå Pax, som

KROM (Norsk foreining for kriminalreform) stod bak? Eller kva med studiegruppa «Språk og målføre» som eg også hadde i fleire år. Og foredrags- timane eg hadde for heile elev- flokken? Hadde eg ikkje eit klart språkpolitisk mål? Joda. Nemleg å overtyde austlandselevane våre om at nynorsk skriftspråk er det som ligg nærast alle dialektar i landet vårt.

Altså, eg strekker hendene i vêret – i mi tid som lærar i frilynt folke- høgskole hadde eg ei undervisning som eg håpa vekte elevane til å ta standpunkt som eg meiner er rette.

Var eg så ein misjonierende lærar? Hm, ja kva seier du, du lodne dompap der på bakken. Du kom aldri når solsikkefrøa berre var i ein matar som hang under takskjegget ved kjøkenet. Skulle du ta til deg, måtte du få det servert midt opp i nebbet, greitt og lettvent. Kanskje slik eg også serverte mi pedagogiske føde?

Ein misjonierende lærar i en fri ein fri og ubunden skole?

Så vart fuglane borte. Slutt på frøa? Det er vel med fuglar som med menneske. Har du ikkje noko å lokke med, forsvinn dei fleste. Men så er det visstnok slik at det ikkje er heilt sunt å mate fuglar med solsikke frø når insekta begynner å dukke opp. Det er visst slik at det viktig at fuglane i hekketida har god tilgang på animalsk føde. Balansert kost er tingen.

Fekk elevane våre balansert kost?

Svaret er eit krystallklart tja!

I frilynt folkehøgskole har det alltid vore hevda at her skal elevane møte ulike menneske med ulike haldningar, ikkje bare elevar imellom, men i høg grad også når det gjeld lærarar, anten dei var gjester eller faste. Og så får elevane sjølve dra konklusjonar for eigen del.

Derfor var vi svært tilfreds da nokon av oss heilt uoffisielt eit år summerte opp partipolitisk affinitet i

lærarkollegiet slik: Ap 1, H 1, KrF 1, Sp 1, SV 2, V 3. Samtidig konkluderte vi med at noko av det viktigaste vi gjorde, var å vera med på dei ulike dagsseminara vi hadde for elevane. Der deltok lærarane ofte i debatten og viste elevane høgt og tydeleg at vi var ueinige om mangt.

Og på morgonsamlingane, som lærarane i dei første åra mine var aleine om, song vi både salmar og protestviser. Og det var lesing av bibeltekster, buddhistisk tankegods, pasifistiske tekstar, økologiske bodskap og marxistisk orienterte innlegg. Eller innlegg blanda saman til ei suppe av alt saman.

Men det er også utan vidare klart at det var mange haldningar og oppfatningar som aldri fekk sleppe til. Kristenpietistiske innlegg fanst ikkje, høgerradikale innslag var fråverande, rasisme og maskulin kjønnsfascisme var utenkeleg.

...

«Det er ganske enkelt å avvise at vi driv misjon i klassisk forstand. Ingen frilynte folkehøgskolar har som mål eller som praksis å spreie ein religion.»

Kva kokar det ned til så langt?

Jo, i den monn Hallingdal Folkehøgskule var/er representativ for den frilynte folkehøgskolen – og det trur eg han var/er – dreiv/driv vi med meiningspåverknad. I alle fall på den individuelle planet. Men har skolen eit programmatisk mål? Kan vi telja dei elevane som nærast konverterte til det livssynet skolen har? I følgje dei orda som gjekk skal det ha skjedd i den kristelege folkehøgskolen for eit par generasjonar sidan at dei talde kor mange frelste skolen hadde hatt det siste året. (Om det er rett veit eg ikkje. Det er truleg bare eit rykte)

Men den frilynte folkehøgskolen har ikkje noko livssyn som går på det religiøse. Derimot har vi eit syn på livet. Dette synet har sjølvsgatt utgangspunktet sitt i at vi lever i ein kultursfære som stadig er sterkt påverka av kristendomen. For den grundtvigske folkehøgskolen var kristendomen og kristentrua sjølvsgatt frå starten av og et stykke inn i siste halvdel av førre hundreåret. Alle var jo kristne i Norge. Men kristendomen hadde ikkje noko med føremålet til folkehøgskolen å gjera. Føremålet var livsopplysning.

Men kva er så livsopplysning? Og kva var det da Sagatun begynte drifta si i 1864? Kva er det i dag? Eg trur livsopplysning alltid har handla om det same: refleksjon omkring eigen ståstad i eit samfunn der du skal vera handlande og deltakande. Men ingen refleksjon er mogleg utan kunnskap og samhandling med andre. Folkehøgskolen må derfor vera eit møte – eit møte med menneske med ulike haldningar og eit møte med kunnskapsstoff. I desse møta skal vi både tillate og mobilisere motførestellingar. Det er eit sjansespel. Kanskje elevane ender opp med haldningar nokon av oss ikkje er særleg glade for.

Nei, nå får eg forsyne småfuglane mine med meir solsikkefrø, så får eg koma attende til den eventuelle dogmatiske frilynte folkehøgskolen før eg prøver på ein konklusjon.

«Men kristendomen hadde ikkje noko med føremålet til folkehøgskolen å gjera. Føremålet var livsopplysning.»

Dogmatiske, vi..?

Så vart eg avbroten i tankerekkje mi, det kom besøk, og tankane måtte kvile. Og jammen fekk dei kvile lenge, for i skrivande stund har eg flytta meg til fjells, til hytta vår der sjela mi kviler godt. Der eg har utsyn både mot Torfinnstinden og Kalvåhøgde med sine kvite brear. Så får vi sjå korleis det går med dogmatikken.

Er vi dogmatiske når det gjeld den pensum- og karakterfrie folkehøgskolen? Dette har redaktøren spurt meg. Han kunne sikkert ha føydd til formalkompetanse i det heile. Bør vi i det heile tatt tillate sertifisering av noko slag? Er vi så absolutte at vi kan bli absurde? Kva med t.d. dykkarsertifikat på ei dykkarlinje? Ja, eg hugsar eg i si tid var skeptisk til at idrettslinjene skulle gje treningsleiarbevis gjennom A-kurs.

Det er grunnleggjande viktig at folkehøgskolen held sin stigen sin rein når det gjeld såkalla «lånt» kompetanse. Det var her slaget stod i på slutten av 80-talet og utover på 90-talet. Og i dag det vel gjennomgåande semje i heile folkehøgskolelandskapet om at det som formelt konstituerer folkehøgskolen er den pedagogiske fridomen der skoleslaget ikkje skal binde seg opp mot pensum frå utdanningsinstitusjonar eller drive eksamensførebuande undervisning.

Konklusjon i kveldssol

Sola er i ferd med å dale nord for Bitihorn. Kveldstid er rett tid å prøve å konkludere i. Kanskje særleg for ein pensjonist.

Ja, er vi misjonerande i frilynt folkehøgskole? Er vi dogmatiske?

Ei viss motvilje mot å svare sig innover meg. Er det fordi svaret kan bli ubehagelig, eller er det fordi eg er litt lei av problemstillinga? Kanskje litt begge delar.

Eg får gå tilbake til definisjonane eg fann. Først misjonere, som altså er å drive misjon eller å agitere. Det er ganske enkelt å avvise at vi driv misjon i klassisk forstand. Ingen frilynte folkehøgskolar har som mål eller som praksis å spreie ein religion. At engasjerte lærarar t.d. bruker Korintarbrevet som utgangspunkt ved ei morgonsamling kan ikkje falle inn under omgrepet.

Men agiterer vi for eit særskilt syn eller ei særskilt sak? Dette blir vanskelegare. Tilbake til eksemplet med Chileaksjonen. Eg har vedgått at eg påverka elevane. Da eg i byrjinga av 60-talet var agitasjonsleiar i AUF på Grorud og Furuset visste eg at første mål var å få potensielle medlemmer til å møte opp. Så kunne vervinga ta til.

Men verken skolen eller eg hadde som mål å verve nokon. Eg var ein engasjert lærar som gav uttrykk for eit syn som heile lærarkollegiet, og det store fleirtalet i Norge, delte.

Slik kan ein finne haugetals av døme på deltaking i meir eller mindre politiske aksjonar rundt om på skolane. Svært få vil t.d. kalle Namibia-engasjementet til Elverum for misjonering. Påverknad, ja. Agitering for eit særskilt syn? Ja, i alle fall for universelle menneskerettar.

Ein heilt enkel konklusjon er denne: I den frilynte folkehøgskolen risikerer du å møte personar som er engasjerte, har meiningar og ikkje legg skjul på dei. I botn ligg djup respekt for menneskeverdet og

mennesket som ein eineståande skapning.

Og heilt til slutt – noko om dogmatikk

Så før den alltid like mektige solefallsscena i Jotunheimen set himmelen i kveldsbrann - eit par ord om dogme og frilynt folkehøgskole:

Legg vi ordbokdefinisjonane som er sitert ovanfor til grunn, er vi ikkje dogmatiske. Vi snakkar ikkje om kyrkjelege læresetningar, heller ikkje om ei grunnsetning som ein utan prov eller grunngjeving går ut frå som sanning.

Men dersom ein vil definere eit dogme som eit absolutt, er vi dogmatiske i forhold til eksamen og til å låne pensum frå andre for å førebu til eksamen. Eg gjentar det gjerne: Den pedagogiske fridomen til folkehøgskolen omfattar ikkje retten til ikkje å drive folkehøgskole.

Men det er ikkje å vera dogmatisk, det er å vera prinsippfast.

...

Ja, redaktør, dette vart nok ikkje spesielt stringent, heller litt pludrande. Men eg ønskjer både den frilynte og kristelige folkehøgskolen lykke til vidare med viktige debattar og samtalar om verdier.

Elles skulle eg unne alle å sjå nordvesthimmelen frå hytta mi nå når sola nyleg har gått ned!

NF-folk er et troløst folk

Påstanden er en spissformulering – om leseren skulle tro noe annet. Likevel viser formuleringen til det lett observerbare kulturmessige ubehag som sprer seg i flokken når religionens og troens plass innen folkehøgskolen dukker opp i en eller annen form.

AV KNUD JØRGEN HOLCK, TIDLIGERE FOLKEHØGSKOLELÆRER OG REKTOR

I en eldre versjon kjenner vi dette igjen fra den tradisjonelle rivalisering om legitimitet mellom den frilynte og den kristelige greina. Rivaliseringen har mildnet gjennom årene, det er så. Det som er anliggendet for denne betraktningen ligger ikke der, men i den frilynte rørs las egen indre konflikt mellom ønsket om et tvers i gjennom sekulært skoleslag og ønsket om å holde tydelig skoleslagets kristne-humanistiske tradisjon.

Jeg kan ta feil, det har skjedd før, men fornemmelsen er at reaksjoner på eimen av kristenmannsblod snarere sitter i ryggmargen enn i et åpent refleksjonsnivå.

La oss si det slik: Emosjonelt er juleavslutning i kirken så visst ingen NF-favoritt!

Det er som om kulturkampen ennå ikke er kjempet til ende. Man er ikke helt i mål med å poengtere at «tro er ingen skolesak». Det tydeliggjøres stadig når det dukker frem religiøse, les gjerne kristne, innspill som bidrag til drøfting av skoleslagets selvforståelse.

Undertrykkeshistorie

For tiden er det greit å fremholde religionenes betydning i vår samtid, og dermed også å bruke tid til å vie religionenes funksjon oppmerksomhet. Men rammen rundt dette knytter seg i det store og hele til religionenes betydning i politisk og sosiologisk

«Kirkemaktens manglende spørrende holdning til sin egen bruk av særdeles virksomme redskaper til kontroll og disiplinering av mennesker er påfallende.»

sammenheng, ikke til spørsmålet om religion som forståelseskategori for vår egen livsorientering.

Det som etter min mening ikke er bra, er knyttet til det åpenbare besværet med å samtale over hvordan vi forstår skoleslagets egenart, og i tilknytning til det, hvordan vi forsøker å forstå våre liv. Nå er et vel ikke så merkelig at det er slik.

En ting er den betimelig kritiske holdning til kirkens undertrykkeshistorie, en historie like lang som

kirkens egen. Kirkemaktens manglende spørrende holdning til sin egen bruk av særdeles virksomme redskaper til kontroll og disiplinering av mennesker er påfallende. Og holdt opp mot det kjærlighetsbudskapet som kirken alltid har påberopt seg å forvalte, kaller det i hvert fall hos meg på et tidvis oppstøt av aggressivitet. Men denne aggressive beredskap er å forstå som det den er, den viser til et sjikt av ufrihet i sjelslivets dynamikk som i neste omgang, eller snarere i første omgang, viser til uferdigheter i ens egen personlige historie. Skal vi kunne samtale, dvs. tale sammen på skikkelig vis, må denne emosjonalitet sees, aksepteres og samtidig forsøksvis holdes i sjakk av den som bærer den. Dette er en vesentlig og nærmest livslang dannelsesreise.

Mellom ingenting og intet

En annen sak er en utbredt moderne livsfølelse av at det vi kan kalle den religiøse dimensjon er irrelevant. Jeg har over noen år tatt med meg en formulering hentet fra en programfolder som ble delt ut ved en begravelse i Bergen. På folderens siste side var det montert et bilde av avdøde med datoer for fødsel og død. Under stod det en tekst som i sitt innhold uttrykte følgende: «Mellom ingenting og intet, et liv og et minne».

Ved etter hvert mange anledninger i venne- og bekjentskapskretsen har det vært samtalt over denne formuleringen. Folk deler seg i utgangspunktet overraskende hurtig i to grupperinger, de som umiddelbart finner gjenklang i formuleringen hos seg selv, og de som umiddelbart kjenner seg fremmed for den.

(Ved ettertanke er kanskje ikke den spontane posisjonen så overraskende likevel, utsagnet inviterer til en intuitiv meningsdannelse og trenger ikke først å sirkulere rundt i de mere cerebrale og tidkrevende resonnementene.)

Etter min mening er det all grunn til å ta begge reaksjonene som uttrykk for genuine fornemmelser av hvordan den enkelte umiddelbart ser på sitt eget liv i den store eksistensielle sammenhengen. Den ene posisjonen finner livsmeningen knyttet til livsutfoldelsen mellom fødsel og død, den andre knytter an til mer eller mindre klare tanker om en forankring i livet som favner utover eget livsløp. Jeg kjenner meg hjemme i den andre posisjonen. Ikke det at jeg finner rare meningene i kirkens tradisjonelle oppstandelsesforestillinger. Tanken om å møte «de kjære» igjen er meg fremmed, og kirkens trosbekjennelse om «kjødets oppstandelse» ser jeg på som absurd.

Dermed er jeg ikke fremmed for tanken om at mennesket er bærer av en kvalitet som ikke er underlagt forandringens lov. Jeg er altså ikke fremmed for at når kropp og sjelsliv ugjenkallelig opphører, så er ikke det hele historien.

Stoltenberg

22. juli stod det et intervju av statsminister Stoltenberg i Aftenposten. Intervjuet var gjort av Aftenpostens kulturelledende Knut Olav Åmås.

Et av spørsmålene ble formulert slik:

- Du er ikke medlem av noe tros-samfunn, statsminister Jens Stoltenberg, men har sagt at du tror på noe som er større enn mennesket. Nøyaktig hva er dette?
- At det finnes noe som vi ikke kan fatte. At det er noe jeg som menneske ikke fullt ut kan begripe eller forstå. Dette noe handler for mange mennesker om religion, ja, det kan være selve begrunnelsen for å være religiøs. Selv om jeg ikke bekjenner meg til noen religion, tror jeg at det finnes noe som er større enn mennesket, noe vi ikke kan forklare med våre vanlige begreper og forståelsesrammer.

Her står det noe bemerkelsesverdig. Det dreier seg ikke om statsministerens svar.

Om det er gjort med overlegg og bevisst, oppfatter jeg posisjonen beslektet med setningen bak på gravferdsprogrammet: Aftenpostens kulturelledende spør: «Nøyaktig hva er dette?»

«Jeg er altså ikke fremmed for at når kropp og sjelsliv ugjenkallelig opphører, så er ikke det hele historien.»

Vi må tro at Åmås er av den oppfatning at Stoltenberg må kunne forventes av å kunne si «nøyaktig» hva ligger i hans trossats, i hans fornemmelse. Aftenpostens kulturelledende synes å forutsette at også troens livsområde skal kunne analyseres og uttrykkes tankemessig presist og rasjonelt. Vi er i nærheten av premisset om menneskets mulige absolutte kontroll over det andre vil kalle livsmysteriet.

Maksimalt åpen samtale

Det temaet vi her beveger oss inn i er best egnet for den prøvende og lyttende samtalen, ja, kanskje best å føre sammen med folk som i utgangspunktet kjenner seg hjemme i den samme grunnholdningen.

Jeg tok for en tid siden initiativet til å arrangere en minikonferanse i Bergen over temaet: «Hvor ble det av ungdomstidens livssyn»? Konferansen var opprinnelig tenkt som et seminar på Fana Folkehøgskule med invitasjon til folkehøgskolemiljøet, det frilynte og det kristne. Under forberedelsene endret ambisjonen seg. Vekten ble lagt på å begrense deltagelsen til et antall som økte sannsynligheten for en maksimalt åpen samtale.

Det viste seg at felles for deltagerne var at alle på et eller annet vis hadde hatt mer eller mindre tette forbindelser med et eller flere kristne miljøer. For flere dreide det seg også om å ha vokst opp i det som kalles et kristent hjem. Felles var det også at alle i overveiende grad satt igjen med positive minner fra – og vurderinger av – disse miljøene.

Nå er situasjonen blitt en annen, ikke i minner og vurderinger, men i ståstedet.

Som utgangspunkt for konferansen forelå blant annet følgende korte, oppsummerende tekst fra flere forberedende samtaler:

«Vi kjenner oss ikke lenger hjemme i det kirkelige miljø. Vi er ikke lenger i en situasjon der vi kan

«Frilynte folkehøgskolefolk mente at mennesket er bærer av ånd! Slik er det ikke lenger, formuleringen er ute.»

hente så mye, hvis noe, ut av tradisjonell kristen tro. Religionen, som sådan, hjelper oss verken med å håndtere vårt daglige liv eller gi nærende perspektiver til vårt livssyn. En mulighet kan være at selve anliggendet, *Hvor kommer jeg fra?, Hva gjør jeg her?, Hvordan skal jeg opptre her?* glir bort og inn i en bakgrunn dominert av vårt så likevel aktive, målrettede og sosiale liv. Med oss er det vel helst slik at selv om det gamle paradigme fra yngre år ikke lenger støtter opp under vår virkelighetsoppfatning, så drives vi ikke til desperasjon over spørsmålet - *Hvorfor lever jeg egentlig?»*

Dag Hammarskjöld

Så hvor blir det av å fordype seg i at det faktisk å finnes i verden er rimelig «weird».

Dag Hammarskjöld har formulert i sin «Vägmarker» noe i retning av dette:

Hvor mye fortvilelse har ikke kommet ut fra forestillingen av tro som forsantholden.

Tro er å forfølge det alltid svinnende lys.

Vi oppfatter vår tid - og vår kirke - som fattig på veivisere på dette felt.

Kan hende det er som det skal være. Vi er overlatt til oss selv. Her er det et arbeid som venter som ingen kan utføre for oss. Og samtidig denne fornemmelse av at næring likevel finns, men i hvilken praksis, i hvilke form for samvær? Så her er spørsmålet til hverandre: «Hvor fornemmer jeg at næring finns? Hvor er spiren til stimulans?»

Opprinnelig var altså denne tematikken tenkt som innspill overfor folk som har sitt daglige virke i folkehøgskolen. Slik ble det ikke, og jeg er slett ikke sikker på at det hadde hatt noe for seg. Men saken er den at barndommens og oppvekstens livssyn, og her menes livssyn av alle slag og typer, også ateistiske, langt på vei er sosialiseringens livssyn. Det er «osmotisk» tilegnet og representerer først og fremst et utgangspunkt for oppbrudd, en bakvegg for det voksne livets omformende og forhåpentligvis fordypende krefter.

Forankret i tilværelsen

Spørsmål om religiøsitet handler etter sin grunnbetydning om spørsmålet om opplevelsen av å være forankret i tilværelsen. Og det er ikke en liten sak, - i hvert fall ikke for unge mennesker i 19 - 20-årsalderen.

I forrige utgave av det jeg kunne tenke meg å kalle den frilynte folkehøgskolens bekjennelsesskrift, ble det hevdet at mennesket er et åndsvesen.

Jo, det sto der: Frilynte folkehøgskolefolk mente at mennesket er bærer av ånd!

Slik er det ikke lenger, formuleringen er ute. Jeg har forståelse for det. Gjennom et forholdsvis langt folkehøgskoleliv har jeg ikke en eneste gang opplevd en åpen samtale omkring hvordan et slikt begrep er å forstå. Oppfattes det som tåketale, da får det være greit at tåketalen lukes ut. Men hva om saken dreier seg om det vanskelig formulerbare?

Grundtvig er nødvendigvis fremdeles inne, og under «Ideen» i NFs program nevnes det at **han** holdt mennesket for å være et åndsvesen.

Men det var Grundtvig det.

KALENDER

- 22.–23.11. Internasjonalt seminar: Globalt medborgerskap, Melsomvik
- 30.11.–2.12. I og med fag: Kurs for tekstil og kunstlærere, Natadal, Seljord
- 3.–4.01.2013 Distriktsmøte 5 [Rogalandsmøtet], Lundheim fhs
- 7.–8.01. 2. samling av Nye i folkehøgskolen, Sanner
- 7.–10.01. Rektormøtet 2013, Trondheim
- 14.01. Kurs i arbeidsveiledning for rektorer, 1. samling [Trøndelag]
- 22.–24.01. Inspektormøtet, Bergen
- 18.–21.03. NF-landsmøtet 2013, Agder fhs
- 10.–11.04. Nordisk vårkonferanse i fhs, Kungälv, Sverige
- Mai/juni Samling/kurs for praktisk personale i folkehøgskolen
- 5.–8.08. Kurs for nye i folkehøgskolen, Nansenskolen, Lillehammer

Folg også med på *Kalender* på www.folkehogskolene.net

Hold deg oppdatert og si din mening på www.frilyntfolkehogskole.no

OM GUD

ESSAY AV DAG HAREIDE

«Hør her, Ellinor, Folkehøgskolebladet er passe gale: De vil at jeg skal skrive om Gud.» «Kunne du ikke i stedet skrive om noen du kjenner bedre», foreslo min kone.

Ordet Gud er i utgangspunktet bare en lyd. Kanskje hadde det vært bedre med stillhet. Den katolske mystikeren Mester Eckhart mente at stillhet er det i naturen som minner mest om Gud. Men nå har vi denne lyden, dette ordet: «Gud». I vårt språk er det et slags kallenavn, et pseudonym, et begrep for noen/noe altomfattende – som favner ikke bare hele kloden, men universet og uendeligheten, ikke bare noe i min tid, men i evigheten (hva nå det kan bety). Så hva kan jeg da si? Jeg lever nå og ikke om tusen år, av arten homo sapiens, en av millioner arter på denne lille planeten, som er et støvkorn i utkanten av Melkeveien som er en av flere galakser ...

For et menneske som meg å si noe om Gud må omtrent bli som om en krabbe skal uttale seg om et menneskes sjelsliv. Og hvordan kan for eksempel en andaktsholder i NRK her en morgen fortelle hva Gud mener? Jeg har hørt det flere ganger, og det høres ut som de faktisk tror de vet det. Om vi nå holder oss til den Gud som det tales om i Bibelen, så må vel dette kvalifisere som «å misbruke Guds navn», blasfemi. Det er ikke den som banner (som stort sett handler om djevelens navn), men den som

feilaktig gir seg ut for å representere Gud, som har størst risiko for å begå blasfemi. Så med denne artikkelen har jeg begitt meg ut på en farlig vei.

Det punktet der vi alltid har urett

Mitt utgangspunkt for denne artikkelen er som Søren Kierkegaard sier *at det er en oppbyggelig tanke å vite at overfor Gud har vi alltid urett*. Det grunnleggende paradokset er at når vi beskriver Gud, risikerer vi å plassere oss over Gud – vi har tatt kontrollen, puttet Gud begrepsmessig i lommen, og dermed er det ikke lenger Gud vi snakker om. Derfor må min tale her bli en tale om menneskers tanker om Gud. Jeg snakker ikke om Gud, men om menneskers forhold til det vi kaller Gud.

Den religiøse homo sapiens

Nå fortsetter vi mennesker stadig vekk å snakke om Gud, selv om de fleste tenkere, filosofer og teologer for lengst har forstått dette grunnleggende paradokset at vi likevel ikke greier å få beskrevet Gud. Jeg lurer på om dette er noe særegent for homo sapiens. Snakker elefanter eller aper om Gud? Med nyere forskningsresultater i dyrepsykologi, genforskning med mer må vi innrømme at de fleste forskjellene mellom mennesker og andre dyr ikke er enten/eller, men en gradsforskjell. Dyr har språk, fornuft,

de bruker redskaper, har personlighet og så videre. Og vi kan ane kunstneriske evner hos gorillaer. Men er dyrene religiøse? Vi må holde muligheten åpen for at dyr har / kan utvikle religiøsitet. Men det er ikke noe i forskningen hittil som tyder på at andre arter enn mennesket, homo sapiens, er religiøse og har forestillingen om en Gud.

Religiøsiteten virker uutryddelig hos menneskeheten. Av de utallige samfunn antropologer har beskrevet, finnes vel ikke ett uten religiøse forestillinger og ritualer. Og i forestillingene er det «åndelige» vesen, guder og ofte en «Høy-Gud» bak det hele. Det kan ikke brukes som noe bevis på at religionen og gudsforestillingene vil følge mennesket gjennom nye årtusener. Ateismen kan jo ha rett. Filosofen Slavoj Žižek sier at «Gud er perfekt på alle måter – utenom en: Han eksisterer ikke.» Men ateismen er samtidig i sin negasjon av gudsforestillingen et tegn på betydningen av Gud. «Det finnes ingen Gud, og ateisten er hans profet.» Det som preger moderne militante ateistiske bevegelser – hvor den stalinistiske kommunismen er den hittil klart viktigste – er at de ofte tar opp i seg religionens funksjoner, og skaper et nytt presteskap, nye hellige bøker og ritualer, forestillinger om verdslig dommedag med mer. «Hva som i går fortsatt var religion, er ikke lenger slik i dag, og hva som i dag er

ateisme, vil i morgen bli religion», sa filosofen Ludwig Feuerbach. Den militante ateismen har gått tilbake de senere år etter omveltningene i Kina og Sovjetunionen. Derimot vokser gruppen av agnostikere og folk som erklærer seg mer likegyldig til det religiøse og til Gud.

Nå er det ikke lett å definere hva som ligger i ordet ateisme, fordi det religiøse er så forvirrende forskjellig. Jeg husker jeg snakket med en eritreisk frigjørings soldat på 1980-tallet. Han forklarte meg hvordan de ønsket å bekjempe kirka og religionens makt. Jeg spurte han: «Er du ateist?» «Ateist – hva er det?», spurte han tilbake. «Det er slike som ikke tror på Gud.» «Hva – tror de ikke på Gud! Er de dyr!»

Som i mange andre afrikanske kulturer var Gud noe selvsagt for eritreeren – like selvsagt som Livet, eller at livet er en gave – og Gud er giveren. En annen historie er fra en venn som besøkte Bosnia, og ble spurt hvilken religion han tilhørte. Han svarte at han var ateist. Spørsmålsstilleren var tydelig misfornøyd, og spurte igjen: «Er du katolsk ateist, eller ortodoks ateist eller muslimsk ateist?» Her har Gud blitt pakket inn i forskjellige etnisk og religiøst institusjonaliserte tradisjoner. Religion kan være så mangt, og Gud er ikke nødvendigvis hovedsaken.

Må Gudsforestillingen læres eller avlæres?

Det at religion og forestillingen om Gud er så utbredt, utfordrer moderne vitenskap – blant annet enkelte evolusjonspsykologer og utviklingspsykologer. Kan vi snakke om en «naturlig» religion som er noe annet og mer grunnleggende enn filosofenes og teologenes religion? Er forestillingen om Gud noe som heller må avlæres enn læres hos et barn? Finnes det hos små barn en higen etter det som sprenger det observerbare, en higen etter mening som finnes?

Et barn ser noe levende som beveger seg – og tenker umiddelbart at det har en hensikt, en mening. I dette ligger det et spørsmål, en lengsel etter sammenheng og hensikt utenom det observerbare. Dette er noe annet enn en vitenskapelig forklaring om årsak og virkning. Denne ikke observerbare hensikt vil da peke mot en rudimentær gudsforestilling. Den religiøse evnen kan ligge i barnet som noe iboende – noe som ligner på språkevnene eller den musikalske evnen. Det må videreutvikles gjennom å læres, eller det kan avlæres, men er kanskje medfødt. Det er noe annet enn både vitenskap og teologi.

Fire måter å snakke om Gud på

Når vi beveger oss fra denne intuitive barnlige religiøsiteten til som voksne tenkende mennesker å skulle si noe om Gud, bruker vi ofte én av fire språkgenrer:

1. Vi beskriver Gud ut fra det Gud ikke er.
2. Vi beskriver Gud i åpenbaringer i historien og tiden.
3. Vi beskriver Gud i lignelser, myter og metaforer.
4. Vi beskriver Gud i abstrakte begreper.

Hva Gud ikke er

Mester Eckhart ba: «Gode Gud, befri meg fra Gud.» Zenbuddhismen har utviklet denne kunsten om bare å si noe om hva «Gud» ikke er på en måte jeg ikke makter å etterligne. Deler av buddhismen har da også gjort spørsmålet om Guds eksistens til en prinsipiell agnostisisme. Om Gud eksisterer vet vi ikke, og det er ikke viktig å vite det.

Jeg vil bare prøve meg på noen enklere setninger om hva Gud ikke er, og med det røper jeg at jeg neppe

tenker zenbuddhistisk, men mer i forlengelse av en jødisk-kristen tenkning:

Gud heter ikke Gud. Vi vet ikke navnet (selv om Moses mener å ha fått det åpenbart) – «Gud» er bare ett av mange navn på ett av mange språk som prøver å fatte noe som sprenger menneskers språk. **Gud er ikke religiøs.** Det er mennesket som har funnet opp religionen, og i Europa har vi adskilt den til en sektor av samfunnet og livet. Men om nå Gud gir liv, så må Gud være tilstede i alt. **Gud er ikke kristen.** Jeg tror at selv ihuga kristne, muslimer, bahaier med flere ser det tragikomiske i å skulle beskrive og begrense Gud til en menneskedefinert religiøs retning. **Gud er ikke meningen med livet.** For livet er viktigere enn meningen med livet. Gud gir liv. Mens meningen er noe en art på denne lille kloden stiller som et spørsmål i sitt eget sinn.

Mye av dette negative har en positiv kjerne som skal verne om mysteriet. Det oppbyggelige i å vite at overfor Gud har vi alltid urett. Dette er den grunnleggende ydmykheten som for eksempel finnes i Sioux-indianernes begrep for Gud. De sier «Wanka Tanka» som betyr noe slikt som «Det store Mysteriet / Det vi ikke kan si noe om». Dette er også en erkjennelse som finnes innen de fleste historiske verdensreligioner – noe som er uttrykt i kristen mystikk, jødisk kabbala, muslimsk sufisme og så videre. De ser avmakten i det rasjonelle språket overfor opplevelsen av det guddommelige, og om dette kombineres med en ydmykhet i at vi alle har urett overfor Gud, kan det bli til et møtepunkt mellom stridende religioner.

Gud i historien?

Kan vi kjenne og gjenkjenne Gud i menneskehetens historie og i eget liv? Er det ikke dette letingen og lengselen etter Gud i bunnen handler om? Det kan skje på så mange måter – som

subjektive erfaringer, henrykkelser som kan endre menneskers liv – som en ettertenksom personlig erkjennelse etter bønn og meditasjon – eller som objektiv «åpenbaring» man mener har gyldighet for alle mennesker.

Slike åpenbaringer har vært dannende særlig for de semittiske, abrahamittiske religionene: jødedom, kristendom og islam, og finnes i de fleste religioner. Gud taler gjennom profeter og hellige mennesker. Det skrives ned. Vi får hellige tekster som forteller sannheten. I dette ligger det store muligheter for strid og krig mellom grupper som hver for seg mener de forvalter en universell sannhet. «Det er når mennesket henfaller til ondskap av religiøs overbevisning at de gjør det mest uforbeholdent», sier Blaise Pascal.

På arabisk oversetter vi ordet religion til «din», men det betyr heller «bokreligion». Bak dette ligger forestillingen om at bare de religioner som forholder seg til åpenbarte tekster, er religioner. Det vil lett utdefinere som mindreverdig dem som velger å forholde seg til Gud på en annen måte enn via hellige tekster.

Det er interessant å notere at Jesus unngikk å skrive ned noe. (Det gjorde heller ikke Buddha eller Sokrates.) Jesus skrev demonstrativt i sanden da jødene skrevne lov ble brukt mot en kvinne grepet i ekteskapsbrudd. Ville han si noe om at det som skrives, må skrives i sand? Hadde jeg hatt tre år på å frelse verden slik som Jesus, ville jeg antagelig ha skrevet en bok, for å sikre at etterkommerne fikk budskapet klart. Jesus hadde en annen strategi – å skrive i menneskers hjerter. Etterfølgerne skrev til gjengjeld bøker, men siden det ble flere og til dels motstridende bøker, oppsto det en – etter min mening – fruktbar forvirring.

En kristen eller muslim bør etter min mening få problemer med en

«For et menneske som meg å si noe om Gud må omtrent bli som om en krabbe skal uttale seg om et menneskes sjelsliv.»

åpenbaringstro hvor man mener at jeg/vi har sannheten. Om Guds åpenbaring stoppet i år 33 eller år 645, hvordan kan man da tenke seg at Gud er levende til stede i dag? Hvilket gudsbilde gir det? Det er et grunnleggende paradoks her: Om Gud er så suveren som åpenbaringstenkningen forutsetter, hvordan kan da et vanlig menneske være så sikker på at det har fått tak i det hele? Minner igjen om denne tanke: Overfor Gud har vi alltid urett.

Hvor er Gud?

Å plassere Gud i tid og rom er en vanskelig øvelse. Med vår bakgrunn fra gresk tenkning spør europeere gjerne «Hvor er Gud?», mens jødene og andre semitter heller spør «Når er Gud(s rike)?» Vi tenker ofte i rom. Bibelen tenker mer i tid. Jeg vokste opp med forestillingen om at Gud var «der oppe» – over skyene et sted. Jeg husker at romfarer Jurij Gagarin kom med en uttalelse etter at han som det første menneske hadde vært utenfor klodens atmosfære i verdensrommet. Han hadde ikke sett Gud, sa han, så Gud eksisterte nok ikke.

Det vitner ikke om evne til teologisk refleksjon hos en av Sovjetsamfunnets mest utdannede helter – men for en liten gutt i Oslo var det et lite sjokk. Hvor var Gud da? Som voksen satset jeg på å gi andre svar da mine barn spurte: «Hvor er Gud?» og sa: «Gud er inni dere.» En dag kom

min eldste datter løpende og stoppet forundret da hun kjente at hjertet banket etter kraftig anstrengelse: «Gud er inni hjertet mitt. Han banker på. Han vil ut!» Det skal ikke være så enkelt å plassere Gud i rommet.

Den romlige forståelsen av Gud har plaget vestlig kristendom. Gud (og Kirken) skulle beherske det hele i den katolske middelalderkristendommen, men så måtte politikk og økonomi overlates til de verdslige – etter hvert også familielivet, og Gud ble igjen i hullene i det sekulære samfunnet: inne i kirkene, i helligdagene, inne i hjertene, bak døden – de områdene som man trodde man kunne holde unna en vitenskapelig-verdslig forståelse. Denne «Gud-i-hullene» er en amputert Gud, utdefinert og ufarlig.

Gud = vår far?

I motsetning til snakk om Gud som åpenbarer seg i tiden, er metaforer og lignelser mer tidløse. Jesus taler i all hovedsak på denne måten om Gud. Noen sitater: «Når Gud kler gresset på marken så fint, det som gror i dag og kastes i ovnen i morgen, hvor mye mer skal han da ikke kle dere – dere lite troende?» «Eller hvem av dere ville gi sønnen sin en stein når han ber om brød ... Når selv dere som er onde, vet å gi barna deres gode gaver, hvor mye mer skal ikke deres Far som er i himmelen gi gode gaver til den som ber han?»

Her bruker Jesus bilder og situasjoner fra kjent jordisk liv og forstørret det: «hvor mye mer». Det er altså en bevegelse fra det kjente over i det ukjente, og det ukjente beskrives ikke nærmere. Det blir en bevegelse fra det jordiske til det guddommelige. Jesus bryter altså her med det typiske i «åpenbaringstekstene» som går fra det guddommelige til det jordiske.

Jeg har stor sympati for en slik måte å snakke om Gud på. Den er barnlig og dermed tilgjengelig for de fleste av oss. Den henter stoffet fra det hverdagslige i menneskeliv og

naturens liv. Det er jordnært (ordet *ydmuk* betyr for øvrig «jordnær» på latin). Den blir mer åpen og mindre autoritær enn åpenbaringstekster som sier ovenfra hva Gud mener. Samtidig har den en kraft som ligner på god skjønnlitteratur og kunst – den taler på en måte som kan bli personlig. Problemet oppstår ved at det festes til egen tids forestillinger – og om det fryses fast, og forstås bokstavelig – kan man for eksempel ha gjort Gud til en mann.

Begreper om Gud

Det er særlig teologien og religionshistorien som bruker abstrakte begreper om Gud. Om vi da bruker noen begreper – som det jeg la inn i en slags definisjon av «Gud» i begynnelsen som: Allmektig, Allvitende, Evig, da tyr grunnparadokset fram i sin uløselighet. I det øyeblikket vi sier at Gud er allmektig og allvitende, har vi sagt noe som vi ikke vet noe om. Vi har definert Gud, men definisjonen viser jo at vi ikke vet og ikke har makt til å definere. Likevel bærer vi på noen definisjoner av Gud – alle sammen. Vi gjør noen valg i forestilling om Gud – eller ofte gjør andre valg for oss, som foreldrene, og da velger vi på et tidspunkt å si: Ja takk – og arbeider videre med hva disse ordene, hva disse forestillingene kan bety, og så slår de kanskje rot, slik at man til og med tør å si det videre.

Ateister og agnostikere påstår kanskje at dette ikke angår dem, men da blir det interessant å spørre hva som kommer i stedet. Ideologier og sekulære visjoner har skapt mange «gudssubstitutter»: Naturen, Utviklingen, Vitenskapen, Skjebnen, Klassen, Rasen, Menneskeheten, Sannheten ... For ikke å snakke om: Markedet og Pengene. Slik kan vi (med en funksjonalistisk religionsdefinisjon) si at de aller fleste mennesker lar seg styre av en «gud» i sin forestillingsverden, et punkt som forteller meningen, sannheten, skjebnen eller hva det nå er som skal oppsummere

våre liv. Her kunne jeg fortsatt med utredninger, men dette er ikke en Wikipedia-artikkel som skal gi en oversikt over gudsforestillinger. Det er et essay, og det avsluttes personlig.

Mitt forhold til Gud

Hva er så mitt grunnleggende forhold til Gud? Er det hva jeg lærte på skolen om religion? Er det at jeg ble døpt i Guds navn i den norske kirke? Er det en plutselig religiøs opplevelse? Er det mine tanker som tviler på det hele?

Jeg tenker: Mitt første forhold til Gud er at jeg lever og puster. Derfor eksisterer jeg ikke uten i Gud. Om jeg skal omskrive det til et begrep om Gud, må det være «Livgiver». Det er dette grunnleggende at livet er gitt meg, og det kan forsvinne (i sin kjente form?) i løpet av noen sekunder. Når jeg sier «gitt meg», røper jeg at jeg opplever Livet som en gave. «Jeg vil takke livet», synges det i en sang – men så er spørsmålet: Hvor er adressen? En gave kommer jo et sted fra.

Jeg vet at noen venner av meg ikke opplever livet som en gave, men som en tilfeldighet – og da kjenner jeg en eksistensiell forskjell. Dette betyr ikke at jeg ikke kan slutte meg til vitenskapens forsøk på å beskrive hvordan livet har utviklet seg. Jeg er en ganske ihuga darwinist og har glede av å tenke tanker om apenes nære forhold til mennesker, hominidenes evolusjon og så videre, men å si at Charles Darwin motsier en tro på en Skaper og Livgiver, blir som å si at det er varmere på Lillehammer enn i juli. Det er to former for forståelse og forklaring som er komplementære. Det er spørsmålet om Livets hvorfor som blir stående å dirre, selv etter ypperlige og spennende svar på spørsmål om Livets hvordan.

Dette essayet har forsøkt å si noe om Gud i form av hva mennesker

tenker om Gud. Men mennesker prøver også å si noe til Gud, bønn, meditasjon, anklager, skrik, sukk, takk. Jeg har i hovedsak hentet mitt bilde av Gud fra Jesus, og foruten Livgiver, er det ett ord til som blir viktigere enn alle andre: Kjærlighet. Dette er det klart viktigste begrepet som står igjen i alle skriftene i det nye testamentet. Likevel snakker man om trossamfunn og trosbekjennelse i de institusjonelle resultatene av dette, når det burde hete kjærlighetssamfunn og kjærlighetsbekjennelse.

Jeg antar de fleste nordmenn er for kjærligheten. Likevel er det provoserende for mange å knytte ordet kjærlighet til Gud. Det er provoserende fordi verden har for mye ondskap, og hvordan kan Gud da være (all)mektig? Jeg husker en gang jeg dro med en norsk journalist til en av leirene under en hungersnød i Etiopia. Det var en slik leir der sykepleierne måtte velge hvem som skulle få leve fordi det ikke var mat nok. Der jobbet en sykepleier som tilhørte den etiopisk ortodokse kirke. Den norske journalisten utbrøt: «Hvordan kan du tro på Gud når du ser all denne ulykken og ondskapen?» Sykepleieren så nærmest forundret på spørsmålsstilleren: «Tro på Gud? Jeg hadde ikke holdt ut om jeg ikke trodde på Gud.»

Denne replikkvekslingen beskriver for meg et møte mellom en tilskuer og en deltaker. Antagelig var denne kvinnen mer opptatt av å snakke med/til Gud enn å snakke om Gud. I sitt indre møtte hun, innbiller jeg meg, en lytter, en som hjelper, en som tilgir. For henne var svaret på det ondes problem, at hun kjempet sammen med Gud mot det onde.

Kjærligheten i Jesu versjon er mer provoserende enn dette. Den inneholder det beinharde kravet: Elsk dine fiender – og det tilsynelatende myke: Døm ikke, Tilgi. Men dette ville lede meg ut i et nytt essay. Bare la den tanken murre i sinnet: Gud som elsker sin fiende, meg.

«Gud er ikke kristen.»

EKSISTENS

Anne kom fra skolen og
sa at på skolen sier de at
Gud ikke eksisterer. Jeg sa
at det skal du ikke tro på.
Jamen eksisterer Gud da?
Ikke for den som ikke tror,
sa jeg, men ellers eksisterer
Gud. Er ikke det rart da, sa Anne.
Jo, sa jeg, det er rart.
Går det an, sa Anne, å ikke
eksistere og eksistere.
Ja, sa jeg, det går an for Gud.

AV ERNST ORVIL

Dialogisk praksis – i praksis

Fire filosofer, med tilknytning til prosjektet *Filosofisk praksis* i folkehøgskolen, møtes en formiddag i august til levende samtale på Tonsberg bibliotek. Formålet med møtet er å tydeliggjøre hvordan gruppedialog som metode kan gi spiren til nye undervisningsformer og dialogisk praksis innenfor folkehøgskolen. Artikkelen er et forkortet og redigert utdrag av en lengre dialog.

Etter et år med samtaler og pedagogiske eksperimenter innenfor prosjektet *Filosofisk praksis* er tiden moden for en formidling av hva disse metodene faktisk går ut på. Tre filosofiske praktikere og en filosofisk prosjektleder gir i denne teksten en anskueliggjøring av mulighetene i en narrativ gruppedialog.

AV SIGURD OHREM

Målet for dagen var i dette tilfelle, med utgangspunkt i valg av undervisningsemne, å vise hvordan en slik gruppedialog faktisk kan foregå. Som grunnlag for slik refleksjoner velges gjerne et tema, som kan være av etisk natur, for eksempel, som i dette tilfelle, begrepet frihet. Allerede her, tidlig i prosessen, hvor en drøfter valg av tema, er det viktig å slå an tonen, i form av å etablere gode rammer og kjøreregler for en flytende dialog. Og det er her vi går rett inn i den aktuelle samtalen, som altså foregår rundt et stille bord på Tønsberg bibliotek... (Den opprinnelige samtalen var, naturlig nok, betydelig lengre)

C: Camilla Angeltun

T: Tom Rønning

E: Elin Berge

S: Sigurd Ohrem

T: Frihet er både i forhold til deg selv og i spill med andre. Kanskje man må ha noen rammer for å utvikle en frihetsfølelse.

S: Frihet under ansvar...

T: Det er et sånt ansvarsbegrep som jeg hater... jeg er mye mer opptatt av glede enn ansvar.

S: Ja, men det er ganske aktuelt og da, for tenk deg hvis vi da skulle bruke dette i folkehøgskolen igjen, så er det i den rammen de har valgt selv. Du velger å sette deg i en sammenheng eller kontekst hvor du skal være ett år, og det er ikke bare muligheter som du får, det er like mange ting som du sier fra deg for å få de mulighetene. «Å, men jeg har ikke bedt om ...» «Jo, du har faktisk det... Du kommer ikke unna.

T: Nei, og i noen henseender gjør du ikke det, men du snakker om overskridelse, og om en begrensning i frihetsbegrepet.

S: Kanskje en overskridelse av noe bevisst begrensende.

T: Det beskriver egentlig bare hvor mye dette ordet rommer.

E: Jeg tenkte på det du sa med å overskue konsekvensene, å ta seg tid til å fortelle sin egen fortelling ferdig. Veldig mange ser jo begynnelsen av sitt eget narrativ. «Jeg vil gå på folkehøgskole, jeg har masse forventninger». Og så lager vi en fortelling.

«Det første jeg gjorde da jeg flytta for meg selv var å spise opp en hel Nesquick, for det hadde jeg aldri fått lov til hjemme.»

Og så har vi en virkelighet som er med i den fortellingen som kommer litt etter litt. Det er ikke alltid vi ser slutten av den fortellingen. Kanskje blir vi etter hvert mer oppmerksomme på vårt ansvar for å delta i vår egen fortelling...

«Vil det si at det å være på reise alene, at man får en annen frihet også i samtalen med andre mennesker? Flyt, vekselvirkning?»

S: Jeg tror at mange ikke tenker på dette som en fortelling engang. Når du først tenker på det som å ta ansvar for vår egen fortelling, det er først da vi ser at det er det. Så kan vi si: «Nei, det vil jeg ikke ha med, det hører ikke hjemme i min fortelling, det er bare noe andre er opptatt av». Det kan være plikter som man har...Vaske gulv og lage mat og sånne ting.

T: Men før du kommer til folkehøgskolen og tar dette valget, så er det ikke sikkert at det er et ordentlig fritt valg heller. Du kan jo være påvirket av dine foreldre eller venner. Du vet jo ikke når du er ordentlig fri i valget ditt, så det er ikke så lett dette.

S: Ok at vi tar et lite hopp?

T: Hvis vi skal hoppe til det som vi gjør i Sokratiske dialog, så er det jo å finne en fortelling som vi alle kan være enige om at er fint å gå videre på, som vi kan analysere litt eller snakke sammen om. Det er den vanlige metodikken. «Å ja, den fortellingen er veldig dekkende, og synliggjorde veldig godt begrepet frihet».

(HER SERVERER DELTAKERNE FIRE ULIKE FORTELLINGER, FORTETTEDE, MEN AV ULIK LENGDE, VI SETTER FOKUS KUN PÅ DEN SOM BLIR VALGT UT)

S: Jeg synes alle (de nyss fortalte) fortellingene gjør det veldig godt.

T: Ja, nettopp, og da er det kanskje vanskelig, (hvis vi var) i en gruppe på 25, å bli enige om det(å velge en...). Noen ganger har jeg måttet ta håndsopprekking... og til slutt finner vi den som hadde flest stemmer.

E: ... Jeg tenkte at C sin var veldig rik, at den kunne by på veldig mye.

T: Det ligger en del potensiale i hva som helst, både det enkle og det kompliserte.

E: Men det er vanskelig å stille faktaspørsmål til min, for den er gammel, gammelopplevd.

S: Skal vi velge København da.

Alle: Ja.

T: Da må du fortelle litt mer om den...

C: Hvor skal jeg begynne? København ja. Jeg tok båten ned til København og der møtte jeg mange spennende mennesker, for når man reiser alene er det veldig morsomt å se hvordan alle skal verne om og bli kjent med deg. Det er ikke mye man får reist alene, så egentlig ble jeg litt sliten av alle folkene. Og når jeg kom til København så var det masse folk og det dukket opp nye ting hele tiden, så hver gang jeg runda et hjørne så var det noe nytt. Det var ikke et sekund med kjedsommelighet da. Og så sov jeg på et hotell, og noe av det beste jeg vet er å sitte i vinduet og kikke ut, og det var en sånn ganske brei vinduskarm så jeg kunne sitte i vinduet og kikke på folkene som gikk forbi, og det var helt fantastisk. Og så spiste jeg masse sjokolade, og det har jeg fra da jeg flytta for meg selv var å spise opp en hel Nesquick, for det hadde jeg aldri fått lov til hjemme. Og det gjør jeg når jeg er på tur, jeg overspiser sjokolade, så da våknet jeg opp dagen etterpå så hadde jeg til og med spist sjokolade i søvne, så sengen min var full av sjokolade. Ha ha ha.

S: Overskridelse.

C: Og så hadde jeg kjempedårlig samvittighet etterpå fordi jeg hadde spist for mye sjokolade. Og så handlet jeg litt, men det var for mye å velge mellom, så jeg endte opp med tre like grønne bukser. Jeg måtte bare ta en avgjørelse, de tre tar jeg, ferdig. Og så gjorde jeg noe jeg alltid har hatt lyst til å prøve. Jeg fikk sånne fisker til å spise på beina mine, det var veldig morsomt. Sånn på impuls. Og jeg er egentlig vanligvis ikke så impulsiv, så det var fint å bare tenke at, ja det gjør jeg. Og så tok jeg båten hjem. Hmm.

T: Fint det. Kan vi nå spørre deg litt? Var det fint vær på den båtreisen fram og tilbake eller?

C: Ja, det var helt fantastisk moment, når vi skulle kjøre ut av Oslo, var det strålende sol, og jeg satt på dekk og så utover hele Oslo, så kjøpte jeg meg en øl og satt der og nøyt og gleda meg til at båten skulle begynne å seile utover fjorden forbi Hovedøya og Gressholmen, for Oslo er så vakker.

T: Der nede også, i København?

C: Ja. Det var ikke overstadig sol den dagen jeg kom ned, men det var egentlig bare deilig, for det er ikke noe hyggelig å være i storby hvis det er for varmt.

T: Grunnen til at jeg spør om været er at det kan være ganske viktig i en sånn fortelling. Hvordan det ser ut, temperaturen, om det regner eller ikke. Det har en innflytelse på vår væremåte og hvordan vi opplever det... Snakket du med noen andre på båten?

C: Mange... Det var en mor og en datter som reise som inviterte meg over, så jeg fikk høre mye om livet deres. Det var veldig koselig. Og så var det en haug med lastebilsjåfører fra Holland som fant ut at de skulle ta vare på meg på kvelden, og det var jo litt slitsomt... Og jeg møtte faktisk en med PhD i filosofi, fra Skottland, som var veldig opptatt av begrepet sannhet... Så var han veldig opptatt av språkfilosofi da, og han tok jeg en øl med i København, møtte han senere på kvelden der og snakket masse filosofi ...

Og så møtte jeg en amerikaner som drev med eiendomsmegling i Oklahoma.

S: Kan du fortelle litt om der du bodde i København? Var det noe (spesielt) med området eller strøket?

C: Like ved der Strøget slutter så er det sånn stort kryss hvor du har rådhuset, og i gata overfor der så hadde du Grand Hotel, der bodde jeg.... Det var litt fra Strøget så det var litt mer bråkete der, litt trafikk.

E: Du sa det var store vinduskarmen der, hvor du kunne sitte og se på folkene ...

C: Og spise sjokolade, jaaa.

E: Hva så du når du satt i vinduskarmen?

C: Jeg så mennesker i alle fasonger. Jeg husker jeg satt og grubla på, alle disse menneskene her som på en måte har et mål, de skal liksom hit og dit, og så tilfeldig at jeg er her akkurat nå og ser akkurat de menneskene som sier akkurat det. Så det var en fin følelse å sitte der og tjuvlytte, og se på dem ...

T: ... Men poenget nå kanskje, det er å prøve å finne ut noen mer sånn generelle betraktninger rundt begrepet frihet i forhold til fortellingen din. Kan den synliggjøre noe som vi kanskje kan bli litt enige om?

E: Jeg tenkte på det å velge å reise alene. Det illustrerer frihet... Hvis jeg skal tenke, hva er det som illustrerer frihet godt i din fortelling ... Jeg ble veldig fascinert av det å kunne sitte i den vinduskarmen og betrakte.

T: Det er noe med en oversikt på en måte. Det umiddelbare, at du umiddelbart opplever det du ser og tenker rundt det du ser umiddelbart. At frihet har noe med det umiddelbare å gjøre.

S: Men det er liksom to perspektiver her. Det er først det fugleperspektivet som samtidig står i nært forhold til den egne umiddelbarheten. Men så er det den umiddelbarheten som du har når du møter disse menneskene, da er det også de andres umiddelbarhet. Der er det liksom en dialogisk umiddel-

barhet. Begge deler har med frihet å gjøre, men det er veldig forskjellig.

T: Du trivdes med dialogen med disse menneskene du traff.

C: Hmmm. Utenom lastebilsjåførene, det var litt mer slitsomt.

T: Ja, da var det frihet fra.

C: Også har det med at mennesker du møter som du mest sannsynlig ikke kommer til å møte igjen, det er en veldig ren og vakker nysgjerrighet der. For det første er de opptatt av å gi av seg selv ... ååå, er du filosof, så spennende, fortell mer! Og det mangler ofte i de vanlige dialogene

man har på jobb og i menneskelige møter oftere. Man er i en tilstand hvor man er så åpen for andre mennesker.

E: Vil det si at det å være på reise alene, at man får en annen frihet også i samtalen med andre mennesker? Flyt, vekselvirkning?

C: Hmmm.

T: ...det har vel noe med at ting er nytt, med nye mennesker, nye samtaler, nye steder,...

C: Ordet ny, og så er det en ... ofte opplever jeg mye ufrihet i livet i forhold til det at man har mange valg, og det er ikke så lett å ta stilling til hva man skal gjøre. Man står så mye og vipper. Men på en sånn tur... det er akkurat som om ting bare skjer naturlig, det er lettere å ta stilling. Og det er frihet, det å kjenne veldig tydelig inni seg selv hva man har lyst

til. Lyst til å sitte i vinduskarmen på en måte.

E: ...Er det også frihet i å reise alene? Hvis du ikke hadde reist alene...

legger vi mer bånd på oss når vi reiser sammen... Når du er på en sånn tur og mestrer det å være alene, kan det gi en følelse av frihet som vi kan ta med oss hjem i våre vanlige, vante omgivelser etterpå?

T: ...At fortellingen gir en erfaring.

E: Jeg mestret så mye på den turen, jeg møtte masse mennesker, var sosial, jeg fant fram, jeg kom på den rette bussen ...

S: Ja, og tillit til at det skal gå bra. Og da går det bra.

E: Det er jo felles for våre fortellinger.

C: (og) ...det er frihet å gi slipp på kontroll, og det er også samme element i historiene, at man gir slipp på kontroll.

S: Ja, det er viktig, det er jeg helt enig i. Gi slipp på kontrollen.

T: ...så kan vi jo si at vi har belyst det veldig godt nå egentlig. Hvis vi kunne klare å belyse noe av dette her i en ungdomsgruppe, så behøver man ikke å tvinge seg til å finne fram til en konsensus. Man kan jo bare la alle disse samtalen og begrepene hvile litt sånn. Det har ofte vært en tendens til at nå skal vi finne (endelige) definisjoner, men ... hvis man ikke kan klare det så gjør jo ikke det så mye heller.

S: Kanskje blir det mer konstruktivt, vi slipper opp ...

C: Dette arbeidet vi har gjort i dag, se hvor det har ført oss ...

S: Nå er vi oss. Kan det stå som en konklusjon for oss, det vi har gjort nå?

Alle: MMM ...

Og med denne foreløpige avslutningen på en stadig pågående samtale forsvinner deltakerne ut i Tønsbergs gater.

(En lettere redigert, men fullstendig versjon av samtalen kan leses på nettsiden frilyntfolkehøgskole.no).

«Det har ofte vært en tendens til at nå skal vi finne (endelige) definisjoner, men ... hvis man ikke kan klare det så gjør jo ikke det så mye heller.»

IU utvidet med to nye medlemmer

Etter ønske fra IU vedtok Folkehøgskolerådet 7. september å utvide IU med to medlemmer, slik at utvalget i dag består av fire fra skolene og internasjonal sekretær. Anders Hals (Sund fhs) og Marte Skauen (Haugetun fhs) fortsetter i utvalget sammen med våre to nye medlemmer, Ato Owusu-Addo (Borgund fhs) og Karine Risnes (Ringerike fhs).

Ato har jobbet på Borgund folkehøgskole siden 2007, som lærer ved linjen Afrika Mangfold. Han er opprinnelig fra Ghana og har studert teater og statsvitenskap der. Da Ato flyttet til Norge jobbet han først som dramalærer på Fagerlia videregående skole før han begynte på Borgund

folkehøgskole. Ato har ledet skoleturer til London, Ghana, Kenya og Tanzania. Han har også vært med i gruppen som har jobbet med Reisens pedagogikk i NKF, og har blant annet skrevet om etikk på reisen. Ato er en mann med mye erfaring og kunnskap og den bruker han i sitt engasjement for en fredelig verden.

Karine er utdannet samfunnsgeograf og har blant annet jobbet i Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG) før hun begynte å jobbe som lærer på linjen Global Solidaritet ved Ringerike Folkehøgskole nå i høst. Karine har mye reiseerfaring, spesielt fra Latin-Amerika, hvor hun også har jobbet som frivillig gjennom blant

annet LAG. I tillegg har Karine vært aktiv i solidaritetsarbeid i Norge gjennom ulike organisasjoner. Karine snakker flytende spansk og er utdannet tolk i offentlig sektor. Hun har også jobbet et år på Åsane folkehøgskole på Internasjonal solidaritetsarbeid-linja der. Karine er engasjert i det arbeidet hun gjør og er gjerne med på aksjoner for å fremme viktige saker.

Åsane godkjent som Fairtrade-folkehøgskole!

Torsdag 4. oktober ble Åsane folkehøgskole godkjent som den 6. Fairtrade-folkehøgskolen i Norge. Diplomet ble overrakt til rektor Bjørn Berentsen under Hordalandsmøtet mandag 8. oktober. Åsane folkehøgskole er den andre Hordalandsskolen som er blitt Fairtrade-folkehøgskole.

ISA-linjen ved Åsane folkehøgskole har både forrige og nåværende skoleår, sammen med lærer Roar Hansen, vært pådrivere for at skolen skulle bli Fairtrade-folkehøgskole. Nå serverer skolen både Fairtrade-merket kaffe, te og kakao. Ved å handle rettferdige varer er Åsane folkehøgskole med på å bekjempe fattigdom og

utrygge leve- og arbeidsvilkår blant annet ved at Fairtrade-ordningen sikrer stabil råvarebetaling og direkte handel. Kriteriene for å bli Fairtrade-folkehøgskole består blant annet av at elever og ansatte ved folkehøgskolen bruker minst tre Fairtrade-merkede produkter på skolekjøkkenet og personalrommet. Folkehøgskolen skal også fremme at de er en Fairtrade-folkehøgskole ved minst to anledninger i året. IU gratulerer!

Skolene som pr. i dag er godkjent som Fairtrade-folkehøgskole er Ringerike, Hardanger, Elverum, Stavern, Rønningen, Åsane og helt nylig (15. oktober) Risøy folkehøgskole.

Globalt medborgerskap i folkehøgskolen

Årets internasjonale seminar for elever og ansatte i folkehøgskolen har fokus på globalt medborgerskap i folkehøgskolen. Hva vil det si å være en globale medborger? Hvem kan være globale medborgere og hvilke holdninger og handlinger har en global medborger? Hvordan kan folkehøgskolene være med og danne globale medborgere? Dette er noen av spørsmålene vi vil prøve å svare på i løpet av de to dagene vi tilbringer på Norsk senter for seniorutvikling i Melsomvik. Allerede før fristen gikk ut var seminaret fullt, med ca. 70 påmeldte deltakere, og vi gleder oss til ny inspirasjon, kunnskap og erfaringsutveksling 22.-23. november.

BRITA PHUTHI

Forslag til endring av vedtektene

Styret har formulert forslag til endringer i vedtektene til NF. Hensikten er å gjøre NF mer attraktiv og bedre rustet til å møte de utfordringene NF står foran i arbeidet med folkehøgskoleidé, interessearbeidet overfor myndighetene og arbeidslivsforhold. Forslag til endringer i vedtektene er i disse dager til høring i lokallag og distriktslag. Innspillene herfra vil være avgjørende for hva styret legger fram av forslag på landsmøtet på Agder 18.-21. mars.

Landsmøtet 2013 blir viktig

Landsmøtet i NF 2013 på Agder folkehøgskole i dagene 18. til 21. mars blir viktig. Av flere grunner. For det første arbeider styret med forslag til endring av vedtektene som et ledd i å modernisere og styrke NF. For det andre skal NFs program opp til revidering. Programmet uttrykker den verdi- og idémessige grunnvullen NF arbeider på og for og er derfor grunnlaget for NFs satsningsområder og handlingsprogram.

På landsmøtet vil det også settes av tid til å samtale rundt folkehøgskolens demokratiske dannelsesdimensjon, i tillegg til de øvrige mer tradisjonelle sakene, inkludert valg til styret.

Agder folkehøgskole er godt i gang med å legge til rette en spennende og flott ramme for landsmøtet. Vi minner om at alle kan delta på landsmøtet. Reise og opphold dekkes etter nærmere regler j.fr. vedtektene og vil gjøres rede for i innkalling og på nett.

Nytt program for NF på høring

Programnemnda har ute forslag til nytt program for NF på høring i lokallag og distriktslag. Forslag til nytt program vil innholdsmessig være i tråd med tidligere program, men tydeligere på sammenhengen mellom mennesksyn, samfunnssyn og derav skolesyn, med et danningssyn. På denne bakgrunn formuleres hva NF står for og arbeider for. Som følge av dette foreslår programnemnda til slutt hovedsatsningsområder for kommende fireårsperiode, som grunnlag for styrets to-årige handlingsplaner.

Einar Opsvik (Møre), Kristin Bjørke (Sund), Ingjerd de Graff (Romerike) og Terje Heggernes (Seljord) utgjør programnemnda, der Øyvind Brandt er sekretær. Programnemnda vil utforme sitt endelige forslag til program for NF på bakgrunn av svarene fra høringsrunden.

Stimulerende distriktsmøter

I oktober kommer distriktsmøtene tett som jegerhagl. Seks av syv distrikter har gjennomført spennende to til tre dagers samlinger med faglig innhold og sosialt samvær rundt en felles spennende og viktig skoleform. Distrikt 6 var først ute med tema Mindfullnes på Hadeland folkehøgskole. Deretter fulgte Sogndal opp med «Et jevnt og muntert virksomt liv på jord...» i distrikt 3. På Sunnhordland møttes de ansatte i distrikt 4, Hordalandsmøtet, til dager om psykisk helse og tilrettelegging i forhold til skjulte funksjonshemninger og innføring i motivasjonsteknikker, stressreduksjon og mestring.

Trønderne, med noen attåt, møttes på Nordmøre folkehøgskole til felles opplevelse, dobbelt glede, samtidig med at Nordnorsk møte ble avholdt på Pasvik med bl.a. fokus på hvilken plass naturvern, miljø og økologi kan ha i de nordnorske folkehøgskolene.

I skrivende stund er ansatte på folkehøgskolene i distrikt 7 på vei til Follo folkehøgskole, som inviterer til opplevelse som sentralt begrep i våre skoler. Siste distriktsmøte blir Rogalandsmøtet i begynnelsen av januar med motivasjon som tema. NF har vært representert på alle distriktsmøtene.

Metodejam 1.0 over metodebank

Første fase av det pedagogiske utviklingsprosjektet om metoder i folkehøgskolen avsluttes i disse dager med publisering av de metoder skolene har sendt inn til Benedicte Hambro. Publiseringen vil være på nett, ved heftet Metodejam 1.0, og ved en samling kalt metodejam på Sanner Hotell. På samlingen vil en rekke av de inn-samlede metodene presenteres og prøves ut.

Medtodeinnsamlingen, heftet, nettpubliseringen og medtodejamsessionen bidrar til å sette fokus på hva vi i folkehøgskolen egentlig gjør i praksis og til å dele de gode verktøyene. Metodejam 1.0 har samlet metoder og historier til bruk i folkehøgskolen i fire hovedavsnitt: hvordan tar vi i mot elevene og hva skjer de første ukene?, hvordan skaper vi forståelse for hva folkehøgskole er?, bli kjent opplegg og anvendelige leker/øvelser. I tillegg er det kommet et femte område: Historier som egner seg til bruk i de tre første områdene.

Dørstokkmila en suksess

Dørstokkmila til ledelse i folkehøgskolen ble en suksess. I skrivende stund er kurset ikke gjennomført, men de tolv plassene ble fylt opp og vel så det.

Dørstokkmila til ledelse i folkehøgskolen er et kurs for de som lurer på om de er en kommende leder, for eksempel rektor, i folkehøgskolen. Kurset er komponert og ledet av Mai-Evy Bakken, rektor ved Sogndal folkehøgskule. Kurset er ikke et lederkurs i klassisk forstand, men vil forhåpentligvis virke både inspirerende og avklarende for deltakerne.

Bakgrunnen for kurset er at stadig færre nye rektorer rekrutteres fra folkehøgskolens egne rekker, og altfor få kvinner.

PUF 2013

PUF har ved NF og IF levert søknad for det felles pedagogiske utviklingsarbeidet i 2013. Søknaden er under utarbeidelse når dette bladet går i trykken. Det vil satses videre på de faste kursene *Ny i folkehøgskolen* andre uka i august på Nansenskolen, kurs for nye rektorer/ledere, kurs i og med fag og kurs for praktisk personale. I tillegg vil søknaden inneholde prosjekter som viderefører arbeid som er startet i 2012, som for eksempel metodeinnsamling og formidling og utvikling av formelt veiledningskurs for folkehøgskole-tilsatte i samarbeid med en høgskole.

PUF har vært gjenstand for evaluering i 2011 og 2012. Dette fører til en styrking av det pedagogiske utviklingsarbeidet ved blant annet å tilsette rådgiver pedagogisk utdanning i 100 prosent stilling, der målsettingen er også å hente inn eksterne midler til å finansiere større utviklingsprosjekter over tid. Den nye rådgiver pedagogisk utvikling vil sammen med referansegruppa pedagogisk utvalg følge opp søknaden.

ØYVIND BRANDT

Avisbilag

Alle folkehøgskolene har fått en henvendelse om annonsering i avisbilaget som skal utgis i Aftenposten, Adresseavisen og Bergens Tidende i februar. Skolene har i tillegg fått en oppfordring til å sende inn gode historier til bilaget.

Vi håper at så mange skoler som mulig vil bidra med både annonser og gode historier da vi mener at bilaget er en god måte å nå fram til våre potensielle elever, deres foreldre, rådgivere og andre som er viktige for oss å nå med mer enn korte reklamebudskap.

I årets bilag ønsker vi å fokusere på læring og personlig utvikling.

Studiestart legges ned

I rundt ti år har IF og IKF nytt godt av tjenestene til Studiestart som reiste rundt til videregående skoler i hele landet og fortalte om folkehøgskolene. Dessverre har Studiestart valgt å legge sin virksomhet på is og vi har forsøkt å finne alternativer. Vi har heldigvis fått forhandlet oss til å kunne delta på universitetenes og høgskolenes turne i de tre vestlandsfylkene og håper på å kunne delta på tilsvarende turneer ellers i landet.

Årsmøte

Årsmøtet i IF blir mandag 12. november i Drammen. Alle IF-skoler v/ rektor har stemmerett. I tillegg arrangeres det rektorforum 12.-14. november.

En katalog – fire forsider

Folkehøgskolekatalogen går i skrivende stund i trykken. Som noe helt nytt vil katalogen ha fire ulike forsider. En del internasjonale magasiner bruker denne teknikken for å skape interesse og vi håper noe tilsvarende vil skje for folkehøgskolekatalogen.

Bildene fra katalogen er tatt på Ringerike folkehøgskole og i motsetning til tidligere års kataloger, så har årets katalog bilder av elever i ulike settinger på skolen. I tillegg er bildene i farger.

Slagordet for 2013 er «**Frihet til å lære**» og de ulike former for læring i folkehøgskolen vises i ord og bilder.

FORSLAG TIL STATSBUDDSJETT 2013

Regjeringen Stoltenberg har lagt fram sitt forslag til statsbudsjett for 2013. Forslaget innebærer et samlet tilskudd til folkehøgskolene på kr. 718 206 000.

AV ODD ARILD NETLAND

I tillegg til en generell kostnadsjustering på 3,3 prosent, har den rødgrønne regjeringen, for første gang plussset på tilskuddet som kompensasjon for økning av elevtallet. Det er lagt til 10 millioner i tillegg til kostnadsjusteringen. Elevtallet for tilskuddsperioden er 265,3 høyere i 2013 enn i 2012.

De generelle signalene i forkant av framleggningen av forslaget til statsbudsjettet for 2013 kan tyde på at pengene for mange gode formål ikke har sittet løst hos Sigbjørn Johnsen. Sannsynligvis har Kunnskapsministeren måttet kjempe for å øke folkehøgskolesekken utover den generelle kostnadsjusteringen. Telefon i forkant fra ministeren og pressemelding med fokus på folkehøgskolen på framleggingsdagen, tyder på en gladmelding.

I sin pressemelding skriver Kunnskapsdepartementet:

Kunnskapsdepartementet ønsker å legge til grunn forutsigbare rammer for folkehøgskolene og det foreslås derfor å øke bevilgningen til skoleslaget med 10 millioner kroner som følge av økt aktivitet ved skolene i de senere årene. Og videre:

Folkehøgskolene har i de siste årene hatt økning i antall elever. Tallet på elever som tar langkurs har fra 2009 til 2010 økt med 5,1 prosent. Også antall elever på kortkurs har hatt en økning. – Folkehøgskolene er et viktig tilbud til unge i en periode i livet der de trenger et trygt miljø å modnes i. I tillegg gir de mulighet å dyrke interesser som kan vise vei for senere yrkesvalg, sier kunnskapsminister Kristin Halvorsen.

– Med sin egenart bidrar folkehøgskolene blant annet til å motivere unge mennesker til å gjennomføre videregående opplæring. Mange av folkehøgskolene medvirker i Ny GIV-prosjektet ved

«Vi takker for gladmeldingen og de ekstra 10 millionene som kompensasjon for høyere elevtilstrømming de siste årene!»

gjennomføring av sommerkurs i samsvar med skoleslagets sosialpedagogiske tradisjon. Dette er en positiv utvikling. Vi har behov for å trekke på alle gode ressurser for å få ungdom til å fullføre opplæringen, sier Halvorsen.

Vi takker for gladmeldingen og de ekstra 10 millionene som kompensasjon for høyere elevtilstrømming de siste årene!

Når vi ikke hopper i taket av glede, er det fordi vi mener tallene burde vært enda høyere!

Forutsatt kostnadsjustering på 3,3 prosent og kompensasjon for økt elevtallsgrunnlag, er våre beregninger at tilskuddet skulle vært rundt 5 millioner høyere for å få full kompensasjon for elevtallsutviklingen.

Folkehøgskolerådet vil også peke på at skolene i 2012 mangler 13 millioner som kompensasjon for elevtallsutviklingen fra 2011 til 2012.

Men, noe av det viktigste Kristin Halvorsen sier i sin pressemelding er at *Kunnskapsdepartementet ønsker å legge til grunn forutsigbare rammer for folkehøgskolene*. De forutsigbare rammene er nødvendige for god skoleplanlegging og gjennomføring av undervisningen og det som er svært positivt er at vi nå også har med en tydelig Kunnskapsminister på dette. Dette har vi mast om i over ti år. Og også denne høsten vil fokus i våre politiske samtaler være nettopp **de forutsigbare rammene**.

Dessverre må Folkehøgskolerådet også for kommende år konstantere at det ikke er funnet midler til opprettelse av nye folkehøgskoler. Fem søkere hadde søkt om godkjenning. En av disse, Kristiansand folkehøgskole sier i et brev til Kuf-komiteen:

Det er nå 10 år siden vi første gang søkte departementet om opprettelse av en ny folkehøgskole i Kristiansand. Vårt folkehøgskolekonsept har fått mye positiv omtale og har blitt anbefalt av mange ulike instanser (Folkehøgskolerådet, kommunal/fylkeskommunal ledelse, sosialfaglige/sosialpedagogiske instanser etc.)...

(vi) ber derfor nå om en høring i KUF-komiteen vedrørende Statsbudsjettet for 2013 med tanke på at det legges inn midler til forberedelse av oppstart av Kristiansand folkehøgskole.

Folkehøgskolerådet ser behovet for flere elevplasser og nye folkehøgskoler og vil ta dette opp i sitt møte med KUF-komiteen den 26. oktober og i samtaler med sentrale politiske representanter og politisk ledelse i Kunnskapsdepartementet.

Støtteannonser til Folkehøgskolen

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSAKER

2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ola Bergum
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 51 90 96 90
Rektor: Trygve Agdestein Vinje
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKOLE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Åsmund Mjelva
www.elverumfhs.no

FANA FOLKEHØGSKOLE

5259 Hjellesstad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Dagfinn Eggen
www.fana.fhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKOLE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Arne Hagen
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Magnar Osland
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Wiggo Sten Larsen
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKOLE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Tor Kristen Grindaker
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKOLE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Terje Leren
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKOLE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebo
www.hardanger.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE

3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Sølvi Pettersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Dag Folkvord
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE

4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Kjell Arne Medhaug
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Brynjar Tollefsen
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Odd Arve Steinvåg
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Dag Hareide
www.nansenskolen.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Hans-Åke Höber
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Einar Jakobsen
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

NORSK SENTER FOR SENIORUTVIKLING

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Jon Edgard Karlsen
www.seniorutvikling.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Einar Hermansen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE

2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Harald Midtsund
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Honefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Einar Westheim
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2150 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Gry Husum
www.romerike.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Terje Heggernes
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Lene Dyrkorn
www.setesdal.fhs.no

SKIRINGSSAL FOLKEHØGSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Hallvard Smørgrav
www.skiringssal.fhs.no

SKJEBERG FOLKEHØGSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 16 81 04
Rektor: Charlotte Sørensen
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Jan Kjetil Haugen
www.skogn.fhs.no

SOGDAL FOLKEHØGSKULE

Pb 174, 6851 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Mai-Evy Bakken
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Rune Sødal
www.solbakken.fhs.no

SOLTUN FOLKEHØGSKOLE

9440 Evenskjer
Tlf.: 77 08 99 30
Rektor: Marit E. Hetmann
www.soltun.fhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Tore Haltli
www.sund.fhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Mona Økland
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TOTEN FOLKEHØGSKOLE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRONDARNES FRILYNTTE FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Chris Buunk
www.trondarnes.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKOLE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Ronald Nygård
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Leif Klæboe
www.vefsn.fhs.no

VOSS FOLKEHØGSKULE

5700 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Lasse Sandberg
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØGSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

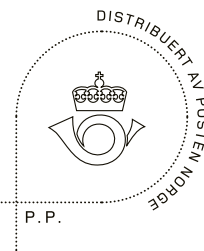
3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Berglind Stefansdottir
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Bjørn Berentsen
www.aasane.fhs.no

B

NORGE

P.P.

B-BLAD

RETURADRESSE:
NORSK FOLKEHØGSKOLELAG
PB 420 SENTRUM
0103 OSLO

Trur du på lyng?

Trur du på lyng?
På oktoberlyset og den skinande
vengen av sorg
som kutta hjartet ditt i to?

Kan du fatta kvifor
dei må spørja om tru?

Her går ein med lange bein
og stegar opp sitt liv
meter for meter.

Eg brest og bryt i hop.
Eg ler og tek meg saman.

Trur du på steinar med grått
og grønt lav?
På staren som pludrar liv i torsdagen
i toppen av fjernsynsantenna?

Kva lurer dei på?
Her går eg med hendene opne
og rører ved lufta som stryk
langs kinna som skuggar av svaler
Trur?
Snart er eg lyng!

Helge Torvund har skrive diktet, det fins i diktsamlinga *Trur du på lyng?* (Samlaget 2003). Den var med i bagasjen min til Kreta i sommar. To salte, smakfylte og solrike åleineveker som var etla åt den reine leseglede. Seks romanar og fire diktsamlingar fekk vera med, samt ei lita bok av den nederlandske katolske presten og teologiprofessoren **Henri M. Nouwen** (1932–1996): – *Å søke en helhet*.

Reaching out er originaltittelen på boka. Han utfordrar og inspirerer, han er like skrøpeleg, lengtande og ufullkommen som denne lesaren. Nouwen skriv om livet i polariteten mellom vond einsemd og god «aleinehet», om våre blanda kjensler for andre menneske og om vår rotfesta mistanke om Guds fråvær. Det handlar om å strekke hendene ut mot det inste i oss, mot andre menneske i omsorg og mot Gud.

Eg er jo litt rar, eg. Eg er ikkje plaga av tvil om at Gud er. Eg kviler fullt og heilt i «den tillit som skapad världen». For så vidt er eg langt meir usikker på antal pensjonspoeng etter over tretti år som ufriviljug deltidsarbeidar i frilynt folkehøgskule og deler av norsk musikk- og kulturliv. Dog høgst friviljug framleis i dagleg bruk og med godt humør, stort sett. I alle fall dersom eg får snike meg til middagsluren på lærarrommet på dei lange dagane. Det er berre å strekke hendene ut og ta imot kvar dag, kvar farge og klang.

INGER LEITHAUG, MANGER FOLKEHØGSKULE